

Nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:24

Presentationsblad**Utgivare**

Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum

20.8.2009

Författare

Arbetsgruppen för beredning av en referensram som grundar sig på en beskrivning av examensbaserat och övrigt kunnande (arbetsgruppen för NQF)
 Ordförande: Hannu Sirén
 Sekreterare: Carita Blomqvist och Seija Rasku

Typ av publikation

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Uppdragsgivare

Undervisningsministeriet

Datum då organet tillsattes

21.8.2008

Dnr

40/040/2008

Publikation (också den finska titeln)

Nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande (Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys)

Publikationens delar

Promemoria + bilagor

Referat

Undervisningsministeriet tillsatte den 21 augusti 2008 en arbetsgrupp för att bereda en nationell referensram som grundar sig på en beskrivning av examensbaserat och övrigt kunnande. Arbetsgruppen hade som uppgift att utarbeta ett förslag till en nationell referensram och beskriva dess kompetensnivåer och de principer enligt vilka examina ska inordnas på olika nivåer i den nationella referensramen och den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF) samt utarbeta ett förslag till hur examina ska inordnas i referensramarna. Arbetsgruppen hade också som uppgift att utarbeta förslag till hur den nationella referensramen ska administreras, underhållas och utvecklas och beskriva hur kvalitetssäkringen är ordnad samt komma med förslag om huruvida den nationella referensramen kan utvidgas från en referensram för examina till en referensram för kunnande. Till arbetsgruppens uppgifter hörde även att föreslå nödvändiga lagändringar.

I sin promemoria redogör arbetsgruppen för den europeiska referensramen för kvalifikationer och dess förhållande till andra klassificeringar av kvalifikationer samt beskrivningen av

kunnande och resultat av lärande i den nationella lagstiftningen. Dessutom beskriver arbetsgruppen metoderna för kvalitetssäkring av examina och utbildning i Finland, nuläge och praxis när det gäller erkännande av kompetens och insatserna på olika förvaltningsområden för att underlätta erkännandet av kunnande. Arbetsgruppens viktigaste förslag är:

- Den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande ska grunda sig på EQF och ha åtta olika nivåer. I referensramen beskrivs det kunnande som finländska examina förutsätter (resultat av lärande) enligt gemensamma europeiska kriterier i form av kunskaper, färdigheter och kompetens utifrån nivåbeskrivningarna i EQF. De olika dimensionerna av kunnande särskiljs dock inte från varandra, och EQF:s nivåbeskrivningar preciseras utifrån nationella aspekter.
- Examina ska inordnas i den nationella referensramen på basis av det kunnande som examen i fråga förutsätter. Även om en examen kan innehålla element från flera olika kravnivåer i referensramen, hänförs examen till den nivå där den som helhet bäst passar in. I examina som hänförs till samma nivå kan betonas olika dimensioner av kunnande. Examina inordnas i referensramen i första hand så att examina som hör till samma examenstyp hänförs till samma nivå i den nationella referensramen.
- Finländska högskoleexamina ska inordnas i den nationella referensramen enligt den uppdelning i cykler som vann insteg i samband med Bolognaprocessen: till den första cykeln hör yrkeshögskoleexamina och lägre högskoleexamina (nivå 6). I den andra cykeln ingår högre högskoleexamina och högre yrkeshögskoleexamina (nivå 7). Till den tredje cykeln hör vetenskapliga och konstnärliga påbyggnadsexamina, t.ex. licentiatexamen och doktorsexamen (nivå 8).
- Yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina hör till nivå 4 och specialyrkesexamina till nivå 5. I enskilda fall kan dock yrkesexamina undantagsvis inordnas enligt examenstyp på en nivå som ligger över grundnivån, om kravnivån i examen i fråga tydligt avviker från andra examina som hör till samma typ.
- Studentexamen och gymnasiestudier hänförs till samma kravnivå som yrkesinriktade grundexamina (nivå 4).
- Till nivå 4 hänförs också de examina på andra förvaltningsområden vars kravnivå överensstämmer med yrkesinriktade grundexamina eller yrkesexamina, och till nivå 5 de examina på andra förvaltningsområden vars kravnivå överensstämmer med specialyrkesexamina.

- Det kunnande som studier inom den grundläggande utbildningen medför hänförs till nivå 2.
- Bestämmelser om referensramen ska införas i en lag som ska omfatta examenshelheter och lärokurs i den form som de tas upp i olika lagar. Också bestämmelser om specialkompetenser för högskoleutbildade ska ingå lagen. I lagen ska ingå ett bemyndigande att beskriva kravnivåerna och genom förordning av statsrådet reglera på vilket sätt examina och specialkompetenser för högskoleutbildade ska hänföras till olika kravnivåer. Lagar, föreskrifter och anvisningar som gäller examensbevis och andra betyg bör också ses över.
- Finländska examina inordnas i den europeiska referensramen för kvalifikationer via det nationella ramverket så att nivåerna i ramverket överensstämmer med motsvarande EQF-nivå.
- Referensramen administreras i övrigt på samma sätt som motsvarande författningar. Undervisningsministeriet kommer att föredra de författningar som anknyter till den nationella referensramen och svarar som föredragande ministerium också för beredningen och föredragningen av lagändringarna och för hörandet av andra ministerier och intressenter i samband med beredningen av lagarna. Kartläggningen av referensramens uppdaterings- och utvecklingsbehov tillsammans med intressenterna kommer att genomföras inom ramen för redan befintliga former av samarbete med olika intressentgrupper och i samband med beredningen av förslagen till examensstruktur. Vid kartläggningen utnyttjas utbildnings- och examenskommissionerna och deras kompetens.
- Ambitionen är att tidigare förvärvat kompetens i första hand införlivas med de examina som ingår i det nationella examenssystemet och den nationella referensramen.
- Det är viktigt att utvecklingen går från en referensram för examina mot en referensram för kunnande. I första hand bör man granska de omfattande samlade kompetenser som finns på olika förvaltningsområden utanför examenssystemet och som fullgörs i stor utsträckning och för vilka någon behörig instans uppställt kompetensmål. Samlade kompetenser av detta slag är t.ex. den samlade kompetens som anknyter till behörighets- eller kompetenskrav eller som har som syfte att utveckla kompetensen och förbättra yrkesskickligheten.

Nyckelord (ämnesord)

examen, kunnande, resultat av lärande, examenssystem, (europeisk) referensram för kvalifikationer

Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:24		ISSN	ISBN
Totalt sidantal	Språk svenska	Pris	Konfidentialitet offentlig
Distribution		Förlag Undervisningsministeriet	

Till undervisningsministeriet

Undervisningsministeriet tillsatte den 21 augusti 2008 en arbetsgrupp för att bereda en nationell referensram som grundar sig på en beskrivning av examensbaserat och övrigt kunnande. Arbetsgruppens uppgift var att

1. utarbeta ett förslag till nationell referensram och beskriva dess nivåer
2. beskriva de principer enligt vilka examina ska inordnas i nivåerna i den nationella referensramen och den europeiska referensramen EQF och lägga fram förslag om hur examina ska inordnas i referensramarna
3. utarbeta förslag till hur den nationella referensramen ska administreras, uppdateras och utvecklas
4. beskriva hur kvalitetssäkringen är ordnad
5. lägga fram förslag om huruvida den nationella referensramen kan utvecklas från en referensram för examina mot en referensram för kunnande, så att man med hjälp av den kan beskriva de samlade kompetenser som står utanför det egentliga examenssystemet
6. föreslå nödvändiga lagändringar.

I arbetsgruppens förslag var det viktigt att beakta att den nationella referensramen i den första fasen

- innehåller examina som fastställts i utbildningsförvaltningens och andra förvaltningsområdets lagstiftning
- inte innehåller delar av examina, kompletterande utbildning eller annan utbildning som inte leder till examen
- inte heller innehåller de förfaranden och krav med stöd av vilka olika myndigheter beviljar rätten att utöva ett yrke eller utföra vissa arbetsuppgifter.

Till ordförande för arbetsgruppen utsåg undervisningsministeriet direktör Hannu Sirén från undervisningsministeriet och till ledamöter utbildningschef Jorma Hirvonen från justitieministeriet, undervisningsrådet Jorma Ahola från undervisningsministeriet, utvecklingsdirektör Virpi Levomaa från huvudstaben, överstelöjtnant Jouni Pyy från inrikesministeriet, överinspektör Helena Kasurinen från arbets- och näringsministeriet, chefen för sakkunnigheten, undervisningsrådet Sirkka-Liisa Kärki från Utbildningsstyrelsen,

utbildningspolitiska ombudsmannen Simo Pöyhönen från AKAVA, sakkunniga Tarja Tuominen från Finlands Näringsliv EK, utbildnings- och arbetskraftspolitiska experten Jari-Pekka Jyrkänne från Finlands Fackförbunds Centralförbund FFC, specialsakkunniga Inkeri Toikka från Finlands Kommunförbund, utbildningspolitiska experten Petri Lempinen från Tjänstemannacentralorganisationen STTK, verksamhetsledare Heikki Sederlöf från Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten liitto, generalsekreterare Timo Luopajarvi från Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE, verksamhetsledare Johan Hahkala från Föreningen för utbildningsanordnare KJY, rektor Riikka Lindroos från Suomen Rehtorit ry – Finlands Rektorer rf, professor Katri Vehviläinen-Julkunen från Finlands universitetsrektorers råd, generalsekreterare Eeva-Inkeri Sirelius från Samverkande bildningsorganisationerna, utbildningspolitiska sekreteraren Juhana Harju från Finlands studentkårers förbund (FSF) och ordförande Niklas Huotari från Finlands Gymnasistförbund rf. Från den 1 januari 2009 är vice ordförande Jyri Rasinmäki företrädare för Finlands Gymnasistförbund rf och från den 1 maj 2009 är utvecklingschef Hannele Salminen företrädare för Finlands Kommunförbund och konsultative tjänstemannen Timo Lähdesmäki företrädare för arbets- och näringsministeriet. Sakkunnigsekreterare i arbetsgruppen är undervisningsrådet Seija Rasku från undervisningsministeriet och undervisningsrådet Carita Blomqvist från Utbildningsstyrelsen.

Enligt planerna skulle arbetsgruppen bli klar med sitt arbete senast den 30 juni 2009.

Arbetsgruppen sammanträdde elva gånger.

Efter att ha slutfört uppdraget lämnar arbetsgruppen högaktningfullt sin promemoria till undervisningsministeriet.

Helsingfors den 11 juni 2009

Hannu Sirén

Jorma Ahola

Carita Blomqvist

Johan Hahkala

Juhana Harju

Jorma Hirvonen

Jari-Pekka Jyrkänne

Sirkka-Liisa Kärki

Petri Lempinen

Virpi Levomaa

Riikka Lindroos

Timo Luopajarvi

Timo Lähdesmäki

Simo Pöyhönen

Jouni Pyy

Jyri Rasinmäki

Seija Rasku

Hannele Salminen

Heikki Sederlöf

Eeva-Inkeri Sirelius

Tarja Tuominen

Katri Vehviläinen-Julkunen

Innehåll

1	Utbildningspolitiska riktlinjer och principer som påverkat arbetet.....	11
2	Europeisk referensram för kvalifikationer (EQF)	13
2.1	Bakgrund och mål	13
2.2	Det viktigaste innehållet.....	14
2.3	Fördelar	16
2.4	Utmaningar.....	17
2.5	Centrala begrepp	18
3	Förhållandet mellan den europeiska referensramen och andra klassificeringar av kvalifikationer	22
3.1	ISCED	22
3.2	EG-klassificering av yrkesutbildning (85/368/EEG)	23
3.3	Direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer	24
3.4	Beskrivning av kunnande och resultat av lärande i den nationella lagstiftningen	27
3.4.1	Grundläggande utbildning.....	28
3.4.2	Gymnasium och studentexamen.....	29
3.4.3	Grundläggande yrkesutbildning	30
3.4.4	Fristående examina.....	31
3.4.5	Examina som avläggs vid yrkeshögskolor	33
3.4.6	Examina som avläggs vid universitet.....	35
3.4.7	Examina och utbildning inom försvarsförvaltningen och gränsbevakningsväsendet	38
3.4.8	Examina och utbildning på brottspåföljdsområdet.....	41
3.4.9	Polisens examina och utbildning.....	42
3.4.10	Examina och utbildning inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten	44
3.5	Referensram för högskoleexamina	46
4	Nationell referensram för kvalifikationer i andra europeiska länder	47
4.1	Lägesöversikt	47
4.2	Irlands, Skottlands och Storbritanniens nationella referensramar.....	49
4.3	Nationella referensramar i övriga Norden.....	50
5	Nationell referensram för kvalifikationer.....	51
5.1	Utgångspunkter och syfte.....	51
5.2	Förslag till nationell referensram och beskrivning av dess nivåer	53
5.3	Principer för inordnande av kvalifikationer i de nationella referensramarna.....	54
5.4	Förslag till inordnande av examina i den nationella referensramen.....	63
5.5	Examina som utgått ur examenssystemet.....	67
5.6	Förslag till lagstiftning	70
5.7	Administrering, uppdatering och utveckling av den nationella referensramen.....	79
5.8	Den nationella referensramens inverkan på administration och ekonomi	82
6	Kvalitetssäkring.....	83
6.1	Kvalitetssäkring enligt EQF-rekommendationen.....	83
6.2	Kvalitetssäkring av utbildning på undervisningsministeriets förvaltningsområde	85
6.2.1	Kvalitetssäkring av högskoleutbildning	87
6.2.2	Kvalitetssäkring av yrkesutbildning.....	91
6.2.3	Kvalitetssäkring av allmänbildande utbildning.....	95
6.3	Kvalitetssäkring av utbildningen på övriga förvaltningsområden	97
7	Koppling av nationella examina till den europeiska referensramen för kvalifikationer	101

7.1 Principer för inordnande och inordnandet av examina i den europeiska referensramen för kvalifikationer.....	101
7.2 Inordnande av examina ur internationellt perspektiv	102
7.2.1 Gemensamma kriterier och förfaranden på europeisk nivå.....	103
7.2.2 Arbetsgruppens förslag till förfaranden i Finland	105
8 Identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande.....	106
8.1 Nuläge och nuvarande praxis beträffande erkännande av kunnande	106
8.1.1 Erkännande av kunnande i gymnasier.....	107
8.1.2 Erkännande av kunnande inom yrkesutbildningen	108
8.1.3 Erkännande av kunnande i högskolor	110
8.1.4 Erkännande av kunnande inom utbildningen på övriga förvaltningsområden.....	112
8.1.5 Erkännande av examina som avlagts och kompetens som förvärvats utomlands med tanke på behörighet och yrkeskompetens.....	113
8.2 Åtgärder som främjar erkännandet av kunnande	114
9 Utveckling av referensramen till en referensram för kunnande	117
9.1 Samlade kompetenser utanför examenssystemet	117
9.1.1 Specialkompetenser för högskoleutbildade.....	118
9.1.2 Andra omfattande samlade kompetenser	119
9.2 Funderingar kring utvecklingen av den nationella referensramen	123
10 Fortsatta åtgärder.....	124

BILAGOR

Bilaga 1 Beskrivningar av kravnivåerna i den nationella referensramen indelade enligt olika dimensioner av kunnande

Bilaga 2 Jämförelse mellan alternativa lösningar för inordnandet av yrkesinriktade examina

1 Utbildningspolitiska riktlinjer och principer som påverkat arbetet

I Europeiska unionen lyftes referensramar för examina fram i den utbildningspolitiska debatten i slutet av 1990-talet. I bakgrunden fanns ett behov av att göra utbildningssystem och examina öppnare och mer genomskinliga, underlätta erkännandet av tidigare förvärvat kunnande i en anda av livslångt lärande och betona betydelsen av resultaten av lärandet vid anordnande av utbildning.

Europeiska rådet som sammanträdde i Lissabon år 2000 konstaterade i sina slutledningar att tydligare kvalifikationer och meriter bör bli ett av de huvudinslag som krävs för att anpassa utbildningssystemen till kunskapssamhällets krav. Dessutom manade Europeiska rådet vid sitt möte i Barcelona år 2002 till närmare samarbete inom högre utbildning och större öppenhet och bättre metoder för erkännande inom yrkesinriktad utbildning. Också i sysselsättningsriktlinjerna för 2005–2008, som anknyter till den reviderade Lissabonstrategin, betonas vikten av att se till att det finns flexibla utbildningsbanor och ökade möjligheter till rörlighet för studenter och praktikanter genom att man förbättrar definitionen och tydligheten av examina, deras faktiska erkännande och valideringen av icke-formellt och informellt lärande.

Som en fortsättning på en utredning om konkreta framtidsmål för det europeiska utbildningssystemet utarbetades 2002 ett arbetsprogram som uppmanade länderna att utveckla metoder för erkännande av icke-formellt lärande. I rådets resolution om livslångt lärande (27.6.2002) uppmanas medlemsländerna att erkänna sådana resultat av lärande som grundar sig på formellt, icke-formellt eller informellt lärande.

I rådets slutsatser från 2004 ingår en beskrivning av gemensamma europeiska principer för identifiering och validering av icke-formellt och informellt lärande. I slutsatserna uppmanas länderna dessutom att utarbeta och sprida europeiska redskap för validering av icke-formellt och informellt lärande.

Våren 2006 antogs en resolution om vikten av validering av icke-formellt och informellt lärande. I resolutionen betonas betydelsen av validering av icke-formellt och informellt lärande för individens personliga utveckling och integrering i samhället och utvecklingen av ett aktivt medborgarskap. Resolutionen betonar dessutom vikten av valideringen av sådan kompetens som förvärvats någon annanstans än inom ramen för den formella utbildningen för studiemotivation och livslångt lärande.

Inom utbildningssektorn genomförs Lissabonstrategin med stöd av arbetsprogrammet Utbildning 2010. I rådet och kommissionens gemensamma rapporter, som godkändes 2004 och 2006 och som gäller genomförandet av arbetsprogrammet Utbildning 2010, framhålls behovet av att utveckla en europeisk referensram för kvalifikationer. Referensramen är ett gemensamt europeiskt redskap som för examinas del ökar genomskinligheten och jämförbarheten och förbättrar kvaliteten. Att utarbeta och införa sådana redskap är en viktig del av arbetsprogrammet Utbildning 2010 och av Bologna- och Köpenhamnsprocesserna.

Målet för Bolognaprocessen är att inrätta ett europeiskt utbildningsområde för högre utbildning före utgången av 2010. Till målen hör också att öka den europeiska högskoleutbildningens konkurrenskraft och dragningskraft jämfört med andra delar av världen. För att nå målen försöker man bl.a. förenhetliga examensstrukturerna och utveckla kvalitetsledningen. Frågor som gäller examinas jämförbarhet och erkännande av examina har diskuterats flitigt under Bolognaprocessen. Referensramar för högskoleexamina har ansett vara en faktor som främjar examinas genomskinlighet och jämförbarhet.

Målet för Köpenhamnsprocessen är att med hjälp av europeiskt samarbete förbättra yrkesutbildningens kapacitet, kvalitet och dragningskraft samt främja rörligheten bland yrkesstuderande och personer som har avlagt en yrkesinriktad examen. I ett vidare perspektiv är målet att främja framväxten av en alleuropeisk arbetsmarknad och komplettera det europeiska området för högre utbildning. För att nå målen utarbetar man bl.a. nationella examenssystem och nationella referensramar för kvalifikationer som grundar sig på resultat av lärande i överensstämmelse med den europeiska referensramen för kvalifikationer och genomför det europeiska meritöverföringssystemet för yrkesutbildning (ECVET) tillsammans med den europeiska referensramen för kvalitetssäkring, utvecklar system och verktyg för validering av icke-formella och informella läranderesultat och förbättrar insynen och kontinuiteten i övergången mellan yrkesutbildning, allmän utbildning och högre utbildning.

Enligt regeringsprogrammet för Matti Vanhanens andra regering ska det finländska utbildningssystemet utvecklas som helhet så att det kan möta de globala utmaningarna och förändringarna i yrkes- och befolkningsstrukturen.

Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2007–2012 ska det finländska examenssystemets sätt att fungera och tydligheten hos det förbättras genom att man före utgången av 2010 bereder en nationell referensram som grundar sig på en beskrivning av examensbaserat och övrigt kunnande. Den nationella referensramen bereds utifrån rekommendationen om en europeisk referensram för kvalifikationer (European Qualifications Framework, EQF).

Ett av de främsta målen för EQF- rekommendationen är att främja livslångt lärande. Erkännande av tidigare förvärvat kunnande ingår som en viktig del i livslångt lärande. Många av Europeiska unionens senaste initiativ betonar betydelsen av erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt än inom den formella utbildningen. För att främja identifieringen och erkännandet av icke-formellt och informellt lärande publicerade kommissionen och det europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning CEDEFOP i april 2009 europeiska anvisningar om principer och praxis för erkännande av icke-formellt och informellt lärande. I dokumentet behandlas erkännandet av kunnande ur olika europeiska, nationella, organisationers och individers synvinklar och bl.a. framförs olika förfaranden för identifiering och erkännande av kunnande.

2 Europeisk referensram för kvalifikationer (EQF)

2.1 Bakgrund och mål

Den europeiska referensramen för kvalifikationer började utvecklas 2004, när medlemsstaterna, arbetsmarknadsparterna och andra intressenter ville få tillgång till gemensamma ramar för att underlätta jämförelsen mellan examina. Med stöd av en expertgrupp för EQF utarbetade kommissionen ett utkast med förslag till en referensram med åtta nivåer som byggde på resultat av lärande. Kommissionen offentliggjorde förslaget för samråd i juli 2005 (SEC(2005) 957).

Kommentarerna från samrådet visade på ett omfattande stöd för kommissionens förslag bland intressenterna i Europa men man efterlyste även många klargöranden och förenklingar.

Kommissionen svarade med ett omarbetat förslag, som byggde på synpunkter från experter från samtliga 32 deltagande länder samt arbetsmarknadens parter i Europa. Den reviderade texten antogs därefter av kommissionen i september 2006 (KOM(2006) 479 slutlig). Under 2007 förhandlade Europaparlamentet och rådet med framgång fram det förslag som ledde till att den europeiska referensramen för kvalifikationer formellt antogs i februari 2008.

Rekommendationen utfärdades den 23 april 2008.

Enligt rekommendationen (2008/C 111/01) kommer man med stöd av den europeiska referensramen för kvalifikationer att koppla samman examenssystemen i olika länder. EQF underlättar jämförelsen och förståelsen av examina som avlagts i olika länder. Referensramen har två huvudmål: att främja medborgarnas rörlighet mellan länder och underlätta livslångt lärande.

Den europeiska referensramen för kvalifikationer har som mål att förbättra tydligheten, jämförbarheten och överförbarheten av medborgarnas kvalifikationer. Dessutom bör den europeiska referensramen för kvalifikationer göra det möjligt för branschorganisationerna att koppla sina kvalifikationssystem till en gemensam europeisk referenspunkt och på så sätt klargöra förhållandet mellan internationella branschrelaterade kvalifikationer och nationella examenssystem.

Rekommendationen bidrar därför till de vidare målen att främja livslångt lärande och förbättra anställbarhet, rörlighet och social integrering för arbetstagare och studerande.

Rekommendationen bör bidra till att modernisera utbildningssystemen, stärka kopplingarna mellan utbildning och arbetsliv och bygga broar mellan formellt, icke-formellt och informellt lärande, samt leda till validering av resultaten av erfarenhetsbaserat lärande.

2.2 Det viktigaste innehållet

Den europeiska referensramen för kvalifikationer är ett sameuropeiskt referenssystem som styr kopplingen mellan de nationella examenssystemen i olika länder och den europeiska referensramen för kvalifikationer. De åtta nivåerna i EQF omspannar alla examensnivåer från

grundläggande till avancerad nivå. Som ett instrument för att främja livslångt lärande omfattar EQF alla examensnivåer inom allmänbildande, yrkesinriktad och akademisk utbildning. Referensramen är dessutom inriktad på examina som kan uppnås både inom grundutbildning och inom vidareutbildning. Varje examensnivå bör i princip kunna uppnås genom olika utbildnings- och karriärvägar. Nivåerna i EQF beskrivs i bilaga 1.

Referensnivåerna i EQF grundar sig på resultat av lärande som beskrivs som kunskaper, färdigheter och kompetens. Var och en av de åtta nivåerna definieras via en rad deskriptorer som anger de resultat av lärande som är av betydelse för examina på den nivån i varje examenssystem. Inom EQF inriktar man sig på vad den som har avlagt examen vet, förstår och kan göra när en lärandeprocess är avslutad. Enligt rekommendationen gör en förskjutning av tonvikten till resultaten av lärandet det möjligt att beakta skillnaderna mellan de europeiska utbildningssystemen, eftersom det är svårt att jämföra bara insatser (exempelvis längden på studietiden).

EQF är förenlig med den referensram för högskoleexamina som har utarbetats inom ramen för Bologna-processen. I beskrivningen av nivåerna 5–8 i EQF hänvisas till beskrivningarna av de nivåer inom högskoleutbildningen som man enats om inom ramen för Bologna-processen. EQF:s nivåbeskrivningar skiljer sig dock till sin ordalydelse från Bolognas nivåbeskrivningar som är utarbetade särskilt för behoven inom högskoleutbildningen. Det beror på att EQF som ett instrument för livslångt lärande omspannar också yrkesinriktad utbildning och dess arbetsmiljöer ända upp till högsta nivå.

Den europeiska referensramen för kvalifikationer ersätter inte och i den definieras inte nationella examenssystem och/eller examina. I EQF beskrivs inte enskilda examina eller kompetensen hos enskilda personer. Enskilda examina bör inordnas på lämplig nivå i den europeiska referensramen för kvalifikationer via de nationella examenssystemen eller de nationella referensramarna.

Den europeiska referensramen för kvalifikationer är frivillig, men det rekommenderas att medlemsländerna senast år 2010 kopplar sina nationella examenssystem till den europeiska referensramen för kvalifikationer antingen genom att göra hänvisningar från nationella examensnivåer till nivåerna i EQF eller vid behov utarbeta nationella referensramar för kvalifikationer i enlighet med nationell lagstiftning och praxis. Medlemsländerna bör

dessutom senast 2012 försäkra sig om att alla examensbevis, bevis och Europassdokument innehåller en hänvisning till motsvarande nivå i den europeiska referensramen för kvalifikationer.

Dessutom rekommenderas det att medlemsländerna använder ett tillvägagångssätt som bygger på resultat av lärande när examina beskrivs och fastställs, främjar validering av icke-formellt och informellt lärande samt främjar och tillämpar principerna för kvalitetssäkring inom utbildning när examina inom högre utbildning och yrkesutbildning inom de nationella examenssystemen ska kopplas till den europeiska referensramen för kvalifikationer. Vidare uppmanas medlemsländerna att utse ett nationellt samordningsorgan för att stödja och, tillsammans med andra berörda nationella myndigheter, styra kopplingen mellan det nationella examenssystemet och den europeiska referensramen för kvalifikationer.

Finland har beslutat införa EQF och avancera enligt den tidtabell som anges i rekommendationen. Finlands nationella samordningspunkt är Utbildningsstyrelsen som utsågs i juni 2008 (UVM:s beslut, dnr 2/500/2008).

2.3 Fördelar

De huvudsakliga användarna av EQF kommer att vara organ med ansvar för nationella och/eller sektorsspecifika examenssystem och referensramar. När de examina som ingår i systemen har inordnats på motsvarande nivåer i EQF blir det lättare för enskilda personer, arbetsgivare och tillhandahållare av utbildningstjänster att jämföra individuella examina från olika länder och utbildningssystem.

Enligt den EQF-broschyr som utgivits av Europeiska kommissionen kommer många att ha glädje av en närmare koppling mellan ländernas examenssystem:

- EQF kommer att främja en större rörlighet bland inlärare och arbetstagare. Den kommer att göra det lättare för inlärare att beskriva bredden av sin kompetens för rekryterare i andra länder. Detta kommer att hjälpa arbetsgivare att tolka de sökandes kvalifikationer och på så sätt främja rörligheten på arbetsmarknaden i Europa.

- EQF ska vara till nytta för individer genom att öka tillgången till och deltagandet i livslångt lärande. EQF kommer att visa hur resultat av lärande kan kombineras från olika miljöer, till exempel formella studier och arbete, och från olika länder, för att på så sätt bidra till att minska hinder mellan sådana tillhandahållare av utbildning, som i vanliga fall bedriver verksamhet oberoende av varandra, såsom tillhandahållare av högre utbildning och yrkesläroanstalter. Detta kommer att främja progressionen så att inlärare inte behöver upprepa en viss lärandeprocess.

- EQF kan stödja individer med omfattande erfarenhet från arbete eller andra verksamhetsområden genom att underlätta valideringen av icke-formellt och informellt lärande. Inriktningen på resultatet av lärandet gör det lättare att bedöma om resultatet av lärande som tillägnats i den här typen av miljöer är likvärdigt med formella examina både fråga om innehåll och betydelse.

- EQF kommer att stödja både enskilda användare och tillhandahållare av utbildning genom att öka tydligheten i sådana kvalifikationsbevis som utfärdats utanför de nationella systemen, till exempel av branscher och multinationella företag. Införandet av en gemensam referensram som bygger på resultat av lärande kommer att underlätta jämförelser mellan och (eventuella) sammankopplingar av traditionella examina som utfärdats av nationella myndigheter och kvalifikationer som utfärdats av andra intressenter. EQF kommer på så sätt att hjälpa branscher och enskilda individer att dra nytta av den växande internationaliseringen.

2.4 Utmaningar

För den europeiska referensramen för kvalifikationer är det en utmaning att vara mer än bara ett tekniskt redskap för klassificering av kvalifikationer. EQF kan i bästa fall medverka till att föra viktiga utbildningspolitiska mål framåt och utveckla utbildnings- och examenssystemen. Avsikten vid genomförandet av EQF är att öka det europeiska samarbetet och öppenheten i utvecklingen av examenssystem. Ett utökat samarbete erbjuder möjligheter till ömsesidigt lärande och upptäckten av nya infallsvinklar. Det kommer att bli en utmaning att bedriva samarbete utan att det uppstår tryck att harmonisera utbildningen.

EQF gör det möjligt att granska examenssystemen som helhet och i verklig mening utgå från resultaten av lärandet utan barriärer och hinder. En utmaning när man utarbetar nationella referensramar och inordnar dem i EQF är att man måste ta sig förbi traditionella synsätt som särskiljer examina på basis av system, inte utifrån kompetens. En stor utmaning blir det också att kunna skapa vägar för livslångt lärande och visa på dessa vägar. Att tydliggöra principerna för erkännande av kunnande är en ytterligare utmaning.

EQF inriktar sig på resultaten av lärandet och erbjuder ett gemensamt språk för beskrivning av kvalifikationer, vilket ökar kvalifikationernas genomskinlighet och betydelse. Det är en utmaning att skapa förutsättningar för en alleuropeisk äkta och ärlig bedömning av kvalifikationer baserad på resultat av lärande. Det finns en risk för att olika länder kommer att tillämpa denna inriktning på resultaten av lärande på mycket olika sätt, varvid en jämförelse mellan kvalifikationerna försvåras. Det blir en utmaning att säkerställa ett ömsesidigt förtroende genom att beskriva resultaten av lärandet så tydligt och genomskinligt att beskrivningarna av systemen är jämförbara.

Det är viktigt att komma ihåg att EQF i första hand har utvecklats för att skapa klarhet i de inlärnings- och karriärbanan som står invånare, studerande, examinander och arbetstagare till buds samt främja rörlighet och byggandet av individuella vägar till lärande. När detta genomförs bör man inrikta sig på att främja dessa mål och undvika att alltför mycket fundera över olika aktörers roller eller konkurrera sinsemellan. EQF flyttar fokus från utbildningsstrukturer till en bedömning av de kunskaper och färdigheter och den kompetens som utbildningen medför. Det kommer att bli en utmaning att skapa verktyg för validering och certifiering av den kompetens som förvärvats på annat håll än inom den formella utbildningen, vilket är särskilt viktigt framför allt för de vuxna som redan är i arbetslivet.

2.5 Centrala begrepp

Centrala begrepp i den europeiska referensramen för kvalifikationer och i den nationella referensramen för examina är examen, nationellt examenssystem, examenstyp, nationell referensram (för examina), bransch, internationell branschorganisation, resultat av lärande och kunnande, kunskaper, färdigheter och kompetens samt kvalitetssäkring av utbildning och kvalitetssäkringssystem inom utbildningen.

Definitionerna av begreppen nedan grundar sig på definitionerna i bilaga 1 till EQF-rekommendationen (2008/C 111/01).

nationellt examenssystem (eng. national qualifications system)

alla aspekter av en medlemsstats verksamhet som gäller erkännandet av lärande och andra mekanismer som kopplar utbildning till arbetsmarknaden och till samhället i övrigt. Detta inkluderar utarbetandet och genomförandet av institutionella arrangemang och processer som gäller kvalitetssäkring, bedömning och utfärdande av examensbevis. Ett nationellt examenssystem kan bestå av flera undersystem och inbegripa en nationell referensram för kvalifikationer. Undersystem är t.ex. systemet för yrkesinriktade examina och systemet för högskoleexamina.

nationell referensram (för examina) (eng. national qualifications framework)

ett instrument för att beskriva och klassificera kvalifikationer i förhållande till den kompetens som uppnåtts och inordna examina enligt nivåerna i EQF. Syftet med den nationella referensramen är att förbättra examinas internationella jämförbarhet samt främja erkännande av tidigare förvärvat kunnande och livslångt lärande. Dessutom är syftet med den nationella referensramen att integrera och samordna undersystem för nationella examenssystem och förbättra tydligheten, tillgängligheten, progressionen och kvaliteten i examina i förhållande till arbetsmarknaden och till det civila samhället.

internationell branschorganisation (eng. international sectoral organisation)

en sammanslutning av nationella organisationer, inbegripet exempelvis arbetsgivare och yrkesorganisationer, som företräder de nationella branschernas intressen.

resultat av lärande (eng. learning outcomes)

vad en inlärare vet, förstår och kan göra när en lärandeprocess är avslutad, vilket i förbindelse med den europeiska referensramen för kvalifikationer uttrycks i kunskaper, färdigheter och kompetens.

kompetens (eng. competence)

visad förmåga att använda kunskaper, färdigheter samt personliga, sociala och/eller metodologiska färdigheter i arbets- eller studiesituationer samt i yrkesrelaterad och personlig utveckling. I förbindelse med den europeiska referensramen för kvalifikationer uttrycks kompetens i ansvar och självständighet.

färdigheter (eng. skills)

förmågan att tillämpa kunskaper och beprövad erfarenhet för att utföra uppgifter och lösa problem. I förbindelse med den europeiska referensramen för kvalifikationer beskrivs färdigheter som kognitiva (som inbegriper användning av logiskt, intuitivt och kreativt tänkande) eller praktiska (som inbegriper manuell skicklighet och användningen av metoder, material, verktyg och redskap).

kunskaper (eng. knowledge)

resultat av tillgodogörande av information genom lärande. Kunskaper utgörs av fakta, principer, teorier och praxis som är kopplade till ett arbets- eller studieområde. I förbindelse med den europeiska referensramen för kvalifikationer beskrivs kunskaper som teoretiska och/eller faktabaserade.

bransch (eng. sector)

yrkesrelaterade aktiviteter grupperade utifrån deras huvudsakliga ekonomiska funktion, produkt, tjänst eller metod.

examen (eng. qualification)

ett formellt resultat av en bedömnings- och valideringsprocess som erhålls när ett behörigt organ fastställer att en person har uppnått resultat av lärande som motsvarar fastställda kriterier.

Definitionen av examenstyp grundar sig på begreppsdefinitionerna i en promemoria från en arbetsgrupp som utrett principerna för utvecklingen av yrkesinriktade examina och deras ställning i utbildningssystemet (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:1).

examenstyp

den samlade helhet av examina av samma typ som har fastställts i lag och som ingår i examenssystemet, t.ex. studentexamen, yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen, yrkeshögskoleexamen, högre högskoleexamen, doktorsexamen.

Dessutom definierade arbetsgruppen begreppen specialkompetens för högskoleutbildade, kvalitetssäkring av utbildning och kvalitetssäkringssystem för utbildning på följande sätt:

specialkompetens för högskoleutbildade

en med tanke på arbetslivet tillräckligt omfattande samlad kompetens som förvärfvas vid yrkeshögskola eller universitet efter avlagd högskoleexamen

kvalitetssäkring av utbildning

de tillvägagångssätt, processer eller system som används för att trygga och förbättra kvaliteten hos utbildningsanordnare, huvudmän för läroanstalter och högskolor och den utbildning och annan verksamhet som dessa ordnar. Definitionen omfattar både utveckling av kvaliteten och kvalitetsledning.

kvalitetssäkringssystem för utbildning

den samlade helhet som bildas av olika metoder och mekanismer för kvalitetssäkring.

kunnande

en kombination av kunskaper, färdigheter och kompetens; en bred förmåga att utnyttja kunskaper, färdigheter och kompetens i arbets- och studiesituationer och i det övriga samhället.

kompetensmål

en beskrivning (t.ex. läroplansgrunder, examensgrunder, läroplan) som utarbetats av ett behörigt organ av vilka krav som ställs för att en person ska anses ha uppnått den kunnande som krävs. I grunderna för yrkesinriktade examina, yrkesexamina och specialyrkesexamina används begreppet krav på yrkesskicklighet i motsvarande betydelse.

3 Förhållandet mellan den europeiska referensramen och andra klassificeringar av kvalifikationer

Syftet med klassificering av kvalifikationer är bl.a. att tillgodose behoven inom statistikföring, utbildningsmyndigheter och arbetsförmedling samt underlätta yrkesmässig och akademisk rörlighet och erkännande av kvalifikationer. Systemen för klassificering av kvalifikationer kan utgå från utbildningsnivå, utbildningsstadium, utbildningsområde, yrke eller exempelvis kompetensnivå. Vissa internationella organisationer har utarbetat näringsgrensindelningar och klassificeringar enligt kvalifikationsnivåer för arbetsplatser. I synnerhet inom Europeiska unionen har man med hjälp av olika klassificeringssystem också försökt jämföra utbildningar i olika medlemsstater.

3.1 ISCED

UNESCO:s internationella standard för utbildningsklassificering ISCED (International Standard Classification of Education) har i första hand utarbetats för statistiska ändamål. Med stöd av den kan man klassificera utbildningar som leder till examen och utbildningar som inte leder till examen. Klassificeringen förnyades och fick sin nuvarande struktur 1997.

Klassificeringen ISCED 1997 gör det möjligt att jämföra utbildningssystemen i olika länder med varandra med hjälp av internationellt godkända kriterier för klassificering av utbildningar. Klassificeringen används bl.a. i UNESCO:s, OECD:s och Eurostats statistik och indikatorer vid jämförelser mellan utbildningen i olika länder. I ISCED ingår följande klassificeringsvariabler: utbildningsområde, utbildningsstadium, destination, inriktning, nationell examensstruktur och planerad längd. Med utbildningsstadium/-nivå (level) avses den samlade helhet som utgörs av själva lärandet och de färdigheter som individen ska tillägna sig i utbildningen, dvs. utbildningens kravnivå. ISCED-nivåerna är från noll (förstadium) till sex (forskarutbildning).

I ISCED-klassificeringen motsvarar nivå 1 lägre grundnivå. Enligt den finländska Statistikcentralens tillämpningsguide hör årskurserna 1–6 inom den grundläggande utbildningen till denna nivå. ISCED-nivå 2 motsvarar högre grundnivå. I Finland hänförs årskurserna 7–9 inom den grundläggande utbildningen till denna nivå. ISCED-nivå 3 motsvarar mellannivå och nivå 4 utbildning efter mellannivå, dock inte högre utbildning. I Finland hänförs gymnasiet och studentexamen, yrkesinriktad grundexamen och yrkesexamen till nivå 3. Specialyrkesexamina hör till nivå 4. Inom klassificeringen enligt ISCED används nivåerna 5 och 6 för att beskriva högre utbildning. Utbildningsstadium 5 i klassificeringen (högre utbildning) är ytterligare indelad i underklasserna 5 A (utbildning på högskolenivå) och 5 B (utbildning på lägsta högre nivå). Nivå 5 A omfattar finländska yrkeshögskoleexamina samt lägre och högre högskoleexamina, medan 5 B i Finland närmast avser examina på yrkesinstitutsnivå som inte längre ingår i utbildningsstrukturen. I Finland innefattar ISCED-nivå 6 (forskarutbildning) licentiat- och doktorsexamina som avläggs som påbyggnadsexamen.

3.2 EG-klassificering av yrkesutbildning (85/368/EEG)

Genom beslut 85/368/EEG av Europeiska gemenskapernas råd infördes ett system för jämförelse mellan kvalifikationer inom yrkesutbildningen. Syftet med systemet var att ge arbetstagare möjlighet att dra bättre nytta av sin kompetens när de söker arbete i andra medlemsstater. För att uppnå målet gick man in för att för hela gemenskapens del beskriva praktiska yrkeskrav för vissa yrken och ge företag, arbetstagare och myndigheter behövlig information om motsvarigheter till examina som avlagts i olika länder.

I bilagan till rådets beslut beskrevs fem utbildningsnivåer. Utifrån rådets beslut utfärdade undervisningsministeriet 1998 en rekommendation (dnr 55/330/97) om den finländska yrkesinriktade utbildningens placering på nivåerna i EG:s klassificering. Enligt rekommendationen saknas nivåerna 1 och 2 i det finländska utbildningssystemet. Till nivå 3 hänförs yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina, till nivå 4 examina på institutnivå och till nivå 5 högskoleexamina.

Det system som föreslås i rådets beslut 85/368/EEG visade sig vara komplicerat i praktiken och genomförandet blev i bästa fall mycket splittrat. Dessutom visade sig beslutet vara alltför oflexibelt för att kunna anpassas till föränderliga behov. Ett centraliserat angreppssätt och ständiga och snabba förändringar i kompetenskraven ledde till att de publicerade uppgifterna snabbt blev föråldrade.

Eftersom man med genomförandet av beslutet 85/368/EEG inte uppnådde jämförbarhet mellan examina inom den yrkesinriktade utbildningen och yrkesinriktad kompetens och eftersom beslutet har ersatts med flera nyare initiativ, ansåg kommissionen att beslutet var omotiverat och därför måste upphävas. Beslutet upphävdes i oktober 2008 med rådet beslut 1065/2008/EG.

3.3 Direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer

Europeiska gemenskapen har flera direktiv som gäller erkännande av yrkeskicklighet eller utbildning som förvärvats i en annan medlemsstat. Direktiven i fråga har stiftats inom ramen för lagstiftningen om den inre marknaden. Ett direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer (Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer) förenar tre tidigare erkännandeordningar: en ordning för erkännande av kvalifikationer som grundar sig på yrkesverksamhet (direktiv 1999/42/EG), en ordning som grundar sig på harmonisering av minimikrav för erkännande av utbildning (läkare, tandläkare, veterinärer, provisorer, arkitekter, sjukskötare och barnmorskor) och en generell ordning för erkännande av kvalifikationer (direktiv 89/48/EEG och 92/51/EEG).

Enligt finsk lagstiftning kan utövandet av ett visst yrke eller rätten att använda en viss yrkesbeteckning förutsätta en bestämd utbildning. Sådana krav på utbildning finns inom bl.a. social- och hälsovårdsområdet och utbildningen. Beslut om rätten att utöva yrke eller använda finländska yrkesbeteckningar för personer som fått sin utbildning utomlands fattas av finländska myndigheter. Om det är fråga om en medborgare i en EU- eller EES-stat och examen har avlagts i en EU- eller EES-stat, tillämpas vid erkännande av yrkeskompetensen den nationella lagstiftning som grundar sig på direktivet om erkännande av yrkeskvalifikationer.

För att fastställa erkännandemekanismen inom den generella ordningen är det enligt direktivet om erkännande av yrkeskvalifikationer nödvändigt att indela de nationella utbildningssystemen i olika nivåer. I den generella ordningen för erkännande finns fem kvalifikationsnivåer (a–e). Centrala kriterier för fastställande av dem är utbildningsnivå, typ av utbildning och utbildningens längd. En examen som berättigar till erkännande av yrkeskompetens kan ligga en kvalifikationsnivå lägre än den som krävs i värdlandet. Om den sökandes utbildning och den utbildning som krävs i värdlandet väsentligt skiljer sig från varandra när det gäller längd och/eller innehåll, kan värdlandet kräva kompensationsåtgärder av den sökande i form av ett lämplighetsprov eller en anpassningsperiod.

Kriterierna för indelningen i nivåer bestäms enligt direktivet på följande sätt:

- a) en behörig myndighet som utsetts enligt de lagar, förordningar eller administrativa föreskrifter som gäller i landet i fråga ska ha utfärdat ett kompetensbevis på grundval av
 - i) en utbildning som inte utgör en del av ett utbildnings- eller examensbevis enligt led b, c, d eller e eller ett särskilt prov som inte föregås av någon utbildning eller efter att sökanden utövat yrket i en medlemsstat på heltid under i tre år i följd eller på deltid under motsvarande längd under de senaste tio åren, eller
 - ii) en allmänbildande utbildning på grundskole- eller gymnasienivå som visar att innehavaren besitter allmänna kunskaper.

- b) bevis som utfärdas för en sådan gymnasial utbildning som är
 - i) antingen en allmänbildande utbildning som har kompletterats med annan utbildning eller yrkesutbildning utöver de utbildningar som avses i punkt c och/eller praktiktjänstgöring eller yrkespraktik som krävs utöver denna utbildning, eller

ii) teknisk eller yrkesinriktad utbildning som vid behov har kompletterats av en sådan utbildning eller yrkesutbildning som avses i punkt i och/eller av praktiktjänstgöring eller yrkespraktik som krävs utöver denna utbildning.

c) examensbevis för

i) annan utbildning på postgymnasial nivå än sådana som avses i led d och e och vars längd är minst ett år eller motsvarande period på deltid, för vilken ett av tillträdesvillkoren som regel är sådan gymnasieutbildning som krävs för tillträde till universitetsutbildning eller högre utbildning eller annan utbildning på likvärdig nivå, samt den yrkesutbildning som eventuellt krävs utöver denna postgymnasiala utbildning, eller

ii) i fråga om ett reglerat yrke, utbildning med särskild utformning motsvarande den utbildningsnivå som anges i led i, som ingår i bilaga II till direktivet och som ger en jämförbar yrkesmässig nivå och förbereder den studerande för en jämförbar nivå på ansvar och uppgifter.

d) examensbevis som utfärdas för en postgymnasial utbildning om minst tre och högst fyra år eller motsvarande tidsperiod på deltid, vid universitet eller högskola eller vid en annan utbildningsanstalt på samma utbildningsnivå, samt den yrkesutbildning som eventuellt krävs utöver den postgymnasiala utbildningen

e) examensbevis som visar att innehavaren har avlagt examen från en postgymnasial utbildning på minst fyra år eller på deltid under motsvarande tid, vid universitet eller högskola eller vid annan utbildningsanstalt på samma utbildningsnivå samt vid behov den yrkesutbildning som eventuellt krävs efter den postgymnasiala utbildningen.

Enligt en anvisning av undervisningsministeriet (26.8.2008) ska behöriga myndigheter inordna finländska examina (examensbevis) enligt följande:

På nivå a) i) sådana kompetensbevis som krävs för vissa uppgifter, t.ex. hygienpass, väktarkort m.m., ii) avgångsbetyg från grundskola och gymnasium

På nivå b) ii) yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina

På nivå c) i) specialyrkesexamina, examina på institutnivå och yrkesexamina på högre nivå

På nivå d) lägre högskoleexamina och yrkeshögskoleexamina

På nivå e) högre högskoleexamina, högre yrkeshögskoleexamina samt licentiatexamina och doktorsexamina som avläggs som påbyggnadsexamen.

Kommissionen gav i mars 2008 ut ett dokument avsett för gruppen för samordning av direktivet om erkännande av yrkeskvalifikationer. I dokumentet ger kommissionen sin syn på förhållandet mellan direktivet om yrkeskvalifikationer och den europeiska referensramen för kvalifikationer. Enligt dokumentet är direktivet och referensramen två vitt skilda instrument som inte påverkar varandra. Besluten om erkännande av yrkeskvalifikationer ska grunda sig enbart på direktivet. Ur nationell synvinkel är det viktigt att det i ett examensintyg anges på vilken av direktivets nivåer och på vilken EQF-nivå examen i fråga ska inordnas. När det gäller erkännande av yrkeskvalifikationer kan EQF ge tilläggsinformation, men den kan inte ligga till grund för erkännandet.

3.4 Beskrivning av kunnande och resultat av lärande i den nationella lagstiftningen

De ovan beskrivna internationella ordningarna för klassificering av kvalifikationer tillgodoser inte direkt kraven och behoven inom den nationella referensramen, även om de är välkända när det gäller de syften som de är avsedda för.

Den viktigaste utgångspunkten för den nationella referensramen för kvalifikationer kan anses vara den nationella lagstiftning om utbildning som tagit form under historiens gång. Föremål för reglering i Finland är bl.a. målen för utbildningen, utbildningsinnehållet, utbildningsformerna samt elevernas och studerandenas rättigheter och skyldigheter. Ett allmänt erkänt och accepterat nationellt regelverk är en god grund för den nationella referensramen för kvalifikationer i synnerhet till den del det omfattar inlärningskrav och resultat av lärande. I den nationella referensramen för kvalifikationer kan det inte ingå sådana resultat av lärande som de instanser som anordnar utbildning inte har kan identifiera. Däremot kan den nationella referensramen och de resultat av lärande som är väl beskrivna där ligga till grund för en vidareutveckling av utbildningsinnehåll och de resultat av lärande som examina förutsätter.

Finlands överskådliga examenssystem, de resultat av lärande eller inlärningsmål som beskrivs i lagar och författningar samt flexibla möjligheter att avancera inom utbildningssystemet underlättar utarbetandet och införandet av en referensram för kvalifikationer. I det finländska utbildningssystemet ingår ingen egentlig nivåklassificering, utan förhållandena mellan kvalifikationer yttrar sig i att studier på lägre nivå som regel ger rätt till studier på högre nivå. Examina och utbildningsmål regleras i lagstiftningen om varje enskild utbildningsform.

Nedan beskrivs målen för de examina som avläggs i Finland och de resultat av lärande som dessa förutsätter i den mån de finns beskrivna i den nationella lagstiftningen och det vid beredningen av den nationella referensramen har ansetts vara nödvändigt.

3.4.1 Grundläggande utbildning

Finland har en enhetlig nio år lång grundläggande utbildning. Bestämmelser om den grundläggande utbildningen finns bl.a. i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) och statsrådets förordningar om riksomfattande mål för utbildningen och timfördelning i den grundläggande utbildningen. I årskurs 1–6 är undervisningen vanligen klassundervisning och i årskurs 7–9 i huvudsak ämnesundervisning. Statsrådet beslutar om de allmänna rikstäckande målen för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen beslutar om målen för och det centrala innehållet i olika läroämnen och ämnesmoduler, elevhandledningen och annan undervisning inom den grundläggande utbildningen. Till de riksomfattande målen för utbildningen hör att stödja elevernas utveckling till humana och ansvarskännande samhällsmedlemmar, främja jämlikhet i utbildningen och livslångt lärande samt ge eleverna sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Undervisningen ska ge eleverna en grund för en bred allmänbildning samt stoff och impulser för att vidga och fördjupa sin världsbild.

Undervisningen ska erbjuda estetiska erfarenheter och upplevelser på olika områden inom kulturen samt möjligheter att utveckla handens färdigheter och kreativitet samt färdigheter i gymnastik och idrott. I undervisningen stöds utvecklingen av elevernas tankeförmåga och kommunikativa färdigheter. Den som fullgjort hela lärokursen för den grundläggande utbildningen får ett avgångsbetyg.

Efter den grundläggande utbildningen kan eleverna söka till grundläggande yrkesutbildning eller gymnasieutbildning. Grundläggande yrkesutbildning och gymnasieutbildning är utbildning på andra stadiet.

3.4.2 Gymnasium och studentexamen

Gymnasieutbildningens mål enligt gymnasielagen (629/1998) är att stödja de studerandes utveckling till goda, harmoniska och bildade människor och samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier, i arbetslivet, för fritidsintressen och en allsidig personlighetsutveckling. Dessutom ska utbildningen stödja de studerandes förutsättningar för livslångt lärande och för att utveckla sig under hela sitt liv.

Studerande ska under gymnasietiden få den goda allmänbildning som är en förutsättning för fortsatta studier, för att fungera som medborgare i samhället och för ett gott liv. Kunskaper och färdigheter ska fördjupas och studerande ska ges gedigna allmänna kunskaper om människan, samhället, kulturerna och naturen. Studerandena tränas i att utnyttja sina färdigheter för informationssamhället så att de kan söka information och kommunicera, behärskar grunderna i mediekunskap och kritiskt kan bedöma information. Studerande ska läras samarbetsförmåga så att de kan handla självständigt och som medlemmar av en grupp. Undervisningen ska ge de studerande färdigheter att på ett mångsidigt sätt uttrycka sig kreativt och arbeta i växelverkan med andra. Studerande ska kunna uttrycka sig muntligt och skriftligt på de båda inhemska språken samt på minst ett främmande språk. Genom livslångt lärande och självutveckling ska de studerande förbättra sina studiefärdigheter och sin förmåga att utvärdera färdigheterna. De studerande stöds i att identifiera sina styrkor och utvecklingsbehov som inlärare och utnyttja sådana inlärningsmetoder som lämpar sig för dem. De studerande övas i att planera och göra egna val och i att ta ansvar för sina val.

Utbildningsanordnaren ska utarbeta läroplanen så att den ger de studerande möjlighet till individuella val när det gäller studierna. Gymnasiets lärokurs eller delar av den kan, oberoende av hur den studerande har förvärvat de kunskaper och färdigheter som hör till kursen, avläggas i form av prov som ordnas och bedöms av utbildningsanordnaren. Studerande som har avlagt gymnasiets hela lärokurs får ett avgångsbetyg. I konst- och färdighetsämnen kan studerande avlägga gymnasiediplom.

Syftet med bedömningen är att ge de studerande handledning och uppmuntra dem till studier samt utveckla deras förutsättningar för självvärdering. Det är viktigt att den studerandes lärande och arbete bedöms mångsidigt.

Som avslutning på gymnasieutbildningen avlägger den studerande studentexamen som klarlägger om de studerande har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som avses i gymnasiets läroplan och uppnått en tillräcklig mognad. I examen ingår prov i modersmålet och litteraturen, det andra inhemska språket, i främmande språk, matematik och realämnen. Minst fyra prov ska avläggas.

Den som har avlagt studentexamen är behörig för studier vid såväl yrkeshögskola som universitet. Också personer som har avlagt gymnasiets lärokurs, men inte studentexamen, kan antas till studier som leder till yrkeshögskoleexamen.

3.4.3 Grundläggande yrkesutbildning

Enligt lagen om yrkesutbildning (630/1998) är den grundläggande yrkesutbildningens mål att ge studerande de kunskaper och färdigheter som dessa behöver för att förvärva yrkesskicklighet och utöva ett självständigt yrke. Målet för utbildningen är också att stödja de studerandes utveckling till goda och harmoniska människor och samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier, fritidsintressen och en allsidig personlighetsutveckling samt att stödja livslångt lärande. I yrkesutbildningen ska särskilt arbetslivets krav beaktas. Utbildningen ska ordnas i samarbete med näringslivet och arbetslivet i övrigt.

I examen som avläggs inom den grundläggande yrkesutbildningen ingår yrkesinriktade studier och inläring i arbetet som stödjer dem, samt sådana studier i modersmålet, det andra inhemska språket, främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga ämnen och humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen, gymnastik och andra konst- och färdighetsämnen, hälsokunskap som är nödvändiga för förvärvande och komplettering av yrkesskickligheten samt studiehandledning. En yrkesinriktad grundexamen omfattar 120 studieveckor.

Utbildningsstyrelsen beslutar för varje utbildningsområde och examen om målen för och det centrala innehållet i studierna. Grunderna för yrkesinriktade grundexamina ska utarbetas så att examen medför breda grundläggande yrkesfärdigheter för olika uppgifter i branschen och mer specialiserat kunnande och sådan yrkesskicklighet som arbetslivet kräver inom ett delområde av examen. I examensgrunderna definieras kraven på yrkesskicklighet, det centrala innehållet och målen för studierna som kvalifikationer. I examensgrunderna definieras också nyckelfärdigheterna för livslångt lärande. Med dessa avses bland annat lärande- och problemlösningsförmåga, interaktions- och samarbetsförmåga, yrkesetiska och estetiska kvalifikationer, kunskaper i hållbar utveckling samt aktivt medborgarskap och kunskaper om olika kulturer. Definitionen av livslångt lärande bygger på Europaparlamentets och rådets rekommendation 2005/0221(COD) om nyckelkompetenser för livslångt lärande.

Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerande i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. Studerandes lärande, arbete och kunnande ska bedömas mångsidigt. Inom utbildningen för yrkesinriktade grundexamina ska den studerandes yrkeskunnande bedömas, förutom genom annan form av bedömning, på basis av yrkesprov som den studerande genomgår i arbetssituationer eller arbetsuppgifter på en arbetsplats, i en läroanstalt eller på någon annan plats som utbildningsanordnaren anvisar. Efter att den studerande med godkänt resultat har fullföljt de studier och yrkesprov som ingår i examen, utfärdar utbildningsanordnaren examensbetyg över avlagd examen.

Oberoende av hur yrkesskickligheten har förvärvats kan en yrkesinriktad grundexamen också avläggas som fristående examen. Studerande kan delta i en fristående examen oavsett hur de har förvärvat de kunskaper som krävs för examen. En examenskommission utfärdar examensbetygen.

Den som har avlagt en yrkesinriktad grundexamen är behörig för studier vid såväl yrkeshögskolor som universitet.

3.4.4 Fristående examina

I lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) ingår bestämmelser om yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina som avläggs genom fristående

examina oberoende av hur yrkesskickligheten har förvärvats. I en yrkesinriktad grundexamen ska examinanden visa att han eller hon uppnått de kunskaper och färdigheter som yrkesskickligheten förutsätter. I en yrkesexamen ska examinanden visa att han eller hon besitter sådan yrkesskicklighet som förutsätts av en yrkesman på området. I en specialyrkesexamen ska examinanden visa att han eller hon behärskar de mest krävande arbetsuppgifterna på området. En examenskommission utfärdar examensbetygen.

Bestämmelser om vilkaamina som kan avläggas genom friståendeamina utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet. Utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för friståendeamina. I dessa anges den yrkesskicklighet som krävs för examen, de delar som ingår i examen och de kompetensområden som eventuellt bildas av dem, de sätt på vilka yrkesskickligheten ska visas samt de allmänna grunderna för bedömning av examen. Grunderna har utarbetats i samarbete med företrädare för näringslivet.

I grunderna för yrkesamina har kraven på yrkesskicklighet definierats så, att en person, som har en grundläggande yrkesutbildning eller motsvarande kunskaper som förvärvats på annat sätt och dessutom kompletterande samt fördjupande studier och ca tre års arbetserfarenhet i branschen, sannolikt kan klara yrkesexamen i fråga. En liten del av de yrkesamina avläggs av personer som i praktiken kommer direkt från arbetslivet utan grundläggande utbildning. I sådana fall kan kraven på yrkesskicklighet vara lindrigare. Det centrala innehållet i dessa yrkesamina ingår inte eller bara delvis i en yrkesinriktad grundexamen. För att avlägga en specialyrkesexamen antas examinanden behöva en grundutbildning på området eller motsvarande kunskaper och färdigheter samt cirka fem års arbetserfarenhet. Det enda kriteriet för att få examensbetyg är dock att examinanden vid själva examenstillfället kan visa att han eller hon besitter de kunskaper och färdigheter som förutsätts i grunder för fristående examen i fråga.

Den som har avlagt en yrkesexamen är behörig för studier vid yrkeshögskola på det aktuella området. Specialyrkesamina medför inte automatiskt behörighet för fortsatta studier vid högskola.

Enligt regeringens proposition 26/2009 (20 §) kan som studerande inom studier som leder till yrkeshögskoleexamen den antas som har avlagt sådan yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen, specialyrkesexamen eller motsvarande tidigare examen som avses i lagen om

yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998), enligt vad som närmare föreskrivs genom förordning av undervisningsministeriet.

Enligt regeringens proposition 7/2009 (34 §) kan till studier som endast leder till lägre högskoleexamen eller till både lägre och högre högskoleexamen den antas som har avlagt sådan yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen, specialyrkesexamen eller motsvarande tidigare examen som avses i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998).

3.4.5 Examina som avläggs vid yrkeshögskolor

Bestämmelser om examina som avläggs vid yrkeshögskolor finns i statsrådets förordning 352/2003.

Yrkeshögskoleexamen

Till de studier som leder till yrkeshögskoleexamina hör grundstudier och yrkesstudier, valfria studier, praktik som främjar yrkesfärdigheten och lärdomsprov.

Det allmänna målet för de studier som leder till yrkeshögskoleexamen är att ge studerandena omfattande praktiska färdigheter och basfärdigheter samt de teoretiska grunderna för dem för att kunna arbeta i sakkunniguppgifter på området i fråga och förutsättningar att följa och främja med utvecklingen på området, färdigheter för fortlöpande utbildning, tillräckliga kommunikativa färdigheter och språkkunskaper samt de färdigheter som behövs för internationell verksamhet på området.

Målet för grundstudierna är att ge studeranden en omfattande helhetsbild av uppgiftsområdets ställning och betydelse i samhället, arbetslivet och internationellt, göra studeranden förtrogen med uppgiftsområdets allmänna teoretiska grunder och kommunikation, ge studeranden sådana kunskaper i finska och svenska som krävs för en tjänst inom ett tvåspråkigt ämbetsdistrikt för vilken högskoleexamen är ett krav och som behövs med tanke på studerandens yrkesutövning och utveckling i yrkesmässigt avseende samt sådana skriftliga och muntliga kunskaper i ett eller två främmande språk som behövs med tanke på studerandens yrkesutövning och utveckling i yrket

Målet för yrkesstudierna är göra studerandena förtrogna med de centrala problemkomplexen och tillämpningarna inom den yrkessektor som utbildningen gäller samt med de vetenskapliga eller konstnärliga grunderna för dem, så att de efter slutförd utbildning självständigt kan arbeta i sakkunniguppgifter på uppgiftsområdet och som företagare samt delta i utvecklingen av arbetsorganisationen.

Målet för praktiken är att under handledning göra studeranden förtrogen med sådana praktiska arbetsuppgifter som är av central betydelse i synnerhet med tanke på yrkesstudierna samt med tillämpningen av kunskaper och färdigheter i arbetslivet.

Målet för lärdomsprovet är att utveckla och visa den studerandes förmåga att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i praktiska sakkunniguppgifter i anslutning till yrkesstudierna.

Den som har avlagt lämplig högskoleexamen är behörig för studier som leder till högre yrkeshögskoleexamen, om personen utöver examen har minst tre års arbetserfarenhet på området. För en tjänst eller befattning inom hantverk och konstindustri, mediekultur och bildkonst, teater och dans eller musik, kan yrkeshögskolan kräva att sökandena i stället för arbetserfarenhet ska ha bedrivit motsvarande lång konstnärlig verksamhet. Den som har avlagt lämplig yrkeshögskoleexamen är behörig också för studier som enbart leder till högre högskoleexamen.

Högre yrkeshögskoleexamen

Till de studier som leder till högre yrkeshögskoleexamen hör fördjupade yrkesstudier, valfria studier och lärdomsprov.

Det allmänna målet för de studier som leder till högre yrkeshögskoleexamen är att ge studerandena sådana omfattande och ingående kunskaper om branschen som utvecklingen av arbetslivet förutsätter samt sådana teoretiska kunskaper som behövs för att de ska kunna arbeta i krävande expert- och ledaruppgifter i branschen, en ingående uppfattning om branschen, dess ställning i arbetslivet och betydelse i samhället samt förutsättningar att följa och specificera utvecklingen inom forskningsdata och yrkespraxis i branschen, förutsättningar för livslångt lärande och kontinuerlig utveckling av den egna yrkesskickligheten, sådana goda

kommunikativa färdigheter och språkkunskaper som krävs i arbetslivet, samt sådana färdigheter som förutsätts för internationell växelverkan och yrkesverksamhet.

Målet för fördjupade yrkesstudier är att ge studerandena möjlighet att fördjupa teoritillämpningen i praktiken och ge dem analytiska färdigheter, förmåga att leda projekt och delta i forsknings- och utvecklingsarbete samt sociala färdigheter.

Målet för lärdomsprovet är att utveckla och påvisa den studerandes förmåga att tillämpa forskningsdata och använda valda metoder för specificering och lösning av problem i arbetslivet samt förmåga att arbeta självständigt i krävande expertuppgifter.

Enligt regeringens proposition 7/2009 (34 §) kan som studerande inom studier som leder till vetenskaplig eller konstnärlig påbyggnadsexamen antas den som har avlagt lämplig högre yrkeshögskoleexamen.

3.4.6 Examina som avläggs vid universitet

Bestämmelser om examina som avläggs vid universitet finns i statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004).

Lägre högskoleexamen

Den utbildning som leder till lägre högskoleexamen ska ge den studerande grunderna i de huvud- och biämnen eller med dem jämförbara helheter som ingår i examen eller grunderna i de studier som ingår i utbildningsprogrammet samt förutsättningar att följa utvecklingen på området, förmåga till vetenskapligt tänkande och de kunskaper och färdigheter som fordras för ett vetenskapligt arbetssätt eller för konstnärligt arbete, förutsättningar för den utbildning som leder till högre högskoleexamen och för kontinuerligt lärande, förmåga att tillämpa inhämtade kunskaper i arbetslivet, samt tillräckliga kommunikativa färdigheter och språkkunskaper.

Utbildningen grundar sig på forskning eller konstnärlig verksamhet samt på yrkespraxis inom området.

I de studier som leder till lägre högskoleexamen kan ingå grundstudier och ämnesstudier, studier i språk och kommunikation, mångvetenskapliga studiehelheter, andra studier och praktik som utvecklar sakkunskapen. I examen ingår ett lärdomsprov som omfattar minst sex och högst tio studiepoäng.

Den som har avlagt en lägre högskoleexamen är behörig bara för studier som leder till högre högskoleexamen. Den som avlagt en lämplig lägre högskoleexamen och som efter avlagd examen har minst tre års arbetserfarenhet på området är behörig för studier som leder till högre yrkeshögskoleexamen.

Högre högskoleexamen

Utbildningen ska ge den studerande goda kunskaper i huvudämnet eller en helhet som jämförs med huvudämnet och göra honom eller henne förtrogen med grunderna i ämnena eller ge goda kunskaper i de fördjupade studier som hör till utbildningsprogrammet, förmåga att tillämpa vetenskaplig kunskap och vetenskapliga metoder eller färdigheter för självständigt och krävande konstnärligt arbete, förutsättningar att vara verksam i arbetslivet som sakkunnig inom sitt område och på ett sätt som utvecklar området, färdigheter för vetenskaplig eller konstnärlig påbyggnadsutbildning, samt goda kommunikativa färdigheter och språkkunskaper.

Utbildningen baserar sig på forskning eller konstnärlig verksamhet samt yrkespraxis inom området.

I de studier som leder till högre högskoleexamen kan ingå grundstudier och ämnesstudier samt fördjupade studier, studier i språk och kommunikation, mångvetenskapliga studiehelheter, andra studier samt praktik som fördjupar sakkunskapen. I examen ingår ett lärdomsprov på minst 20 och högst 40 studiepoäng.

Den som har avlagt en högre högskoleexamen är behörig för studier som leder till en vetenskaplig, konstnärlig eller yrkesinriktad påbyggnadsexamen.

Vetenskaplig och konstnärlig påbyggnadsutbildning

Målet för påbyggnadsutbildningen är att den studerande grundligt gör sig förtrogen med sitt eget forskningsområde och dess samhälleliga betydelse och uppnår förmåga att inom detta forskningsområde självständigt och kritiskt tillämpa vetenskapliga forskningsmetoder och skapa ny vetenskaplig kunskap, gör sig väl förtrogen med utvecklingen, grundproblemen och forskningsmetoderna inom det egna området samt förvärvar en sådan kännedom om allmän vetenskapsteori och om andra vetenskapsområden anslutna till det egna forskningsområdet som gör det möjligt att följa utvecklingen inom dem.

Inom området för konstindustri kan målet för påbyggnadsutbildningen utöver vad som avses ovan även vara att den studerande uppnår förmåga att självständigt skapa metoder för konstnärlig gestaltning eller produkter eller prestationer som fyller höga konstnärliga krav. Inom området för bildkonst, musik samt teater och dans kan målet för påbyggnadsutbildningen utöver eller i stället för vad som avses ovan vara att den studerande uppnår förmåga att självständigt skapa metoder för konstnärlig gestaltning eller produkter eller prestationer som fyller höga konstnärliga krav.

Doktorsexamen

En studerande som har antagits till påbyggnadsutbildning för att avlägga doktorsexamen ska genomföra studierna inom påbyggnadsutbildningen, uppvisa självständigt och kritiskt tänkande på sitt forskningsområde, samt avfatta en doktorsavhandling och offentligt försvara den.

En studerande som har antagits till påbyggnadsutbildning inom området för bildkonst, musik, konstindustri samt teater och dans kan i stället för att avfatta en doktorsavhandling avlägga offentliga lärdoms- och färdighetsprov som fastställs av universitetet.

Licentiatexamen

En studerande som har antagits till påbyggnadsutbildning kan avlägga licentiatexamen sedan han eller hon har genomfört den av universitetet fastställda delen av de studier som hör till påbyggnadsutbildningen och den specialiseringsutbildning som eventuellt ingår i examen.

Licentiatexamen omfattar en licentiatavhandling, i vilken den studerande ska uppvisa god kännedom om sitt forskningsområde samt förmåga att självständigt och kritiskt tillämpa vetenskapliga forskningsmetoder.

Inom området musik samt teater och dans kan licentiatexamen i stället för en licentiatavhandling även omfatta offentliga lärdoms- och färdighetsprov.

3.4.7 Examina och utbildning inom försvarsförvaltningen och gränsbevakningsväsendet

Inom försvarsförvaltningen fördelar sig de författningar som styr utbildningen och kompetensutvecklingen på tre kategorier som gäller personal, värnpliktiga och Försvarshögskolan. I lagen om försvarsmakten (551/2007) regleras utbildningen av försvarsmaktens personal. Värnpliktslagen (1438/2007) gäller fullgörandet av skyldigheten att försvara landet, dvs. värnpliktiga. I lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) ingår bestämmelser om utbildningen av kvinnor som fullgör militärtjänst som frivilliga. I lagen om frivilligt försvar (556/2007) föreskrivs om den frivilliga militära utbildning som ordnas under försvarsmaktens styrning och tillsyn. Den utbildning som behövs i krishanteringssuppgifter regleras genom lagen om militär krishantering (211/2006). Lagen om Försvarshögskolan (1121/2008) föreskriver om den utbildning som leder till militärvetenskapliga examina och om Försvarshögskolans ställning och uppgifter.

Gränsbevakningslagen (578/2005) och lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) styr den utbildning som ordnas av gränsbevakningsväsendet.

Militära examina ingår i undervisningsministeriets allmänna examenssystem och omfattas av förordningen om högskolornas examenssystem. Vid Förvarshögskolan kan följande militärvetenskapliga examina avläggas:

- kandidatexamen i militärvetenskaper som är en lägre högskoleexamen
- magisterexamen i militärvetenskaper som är en högre högskoleexamen
- generalstabsofficersexamen och doktorsexamen i militärvetenskaper som är påbyggnadsexamina.

Beträffande målen för och omfattningen av militärvetenskapliga examina samt studiernas uppbyggnad och andra utbildningsgrunder gäller vad som föreskrivs i förordningen om universitetsexamina.

Inom försvarsförvaltningen ordnas också flera utbildningar som står utanför examenssystemet. Målet för dem är att skapa kompetens för att säkerställa den militära kapaciteten. Den kompetens som kapaciteten förutsätter kan fås inom försvarsmaktens utbildningssystem. Försvarsmaktens utbildningssystem utgörs av utbildningssystemen för anställd personal och värnpliktiga.

I utbildningen av försvarsmaktens anställda personal ingår grund-, fort- och vidareutbildning, orientering i samband med byte av uppgifter samt kurser och information av olika slag. Vid försvarsmakten är det möjligt att bedriva militäryrkesstudier och delta i fortbildning.

De som utbildar sig för en officerstjänst ska avlägga en militärvetenskaplig examen och dessutom genomföra militäryrkesstudier och skaffa sig sådana kvalifikationer som ger dem behörighet att tjänstgöra som bl.a. stridspilot och vakthavande styrman.

Gränsbevakningsväsendet utbildar sina officerare vid Förvarshögskolan. Eftersom försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet inte har rätt att utfärda yrkesexamina, klassificeras yrkesstudierna som fortbildning. Gränsbevakningsväsendet ger dem som utbildar sig till officerare yrkesutbildning på gränssäkerhetsområdet. Genom fortbildning utvecklas kompetensen hos försvarsmaktens och gränsbevakningsväsendets personal. Inom gränsbevakningsväsendet svarar Gräns- och sjöbevakningsskolan för den yrkesinriktade utbildningen av gränsbevakare. Där ges sådan utbildning som stadgats som behörighetsvillkor

för tjänster vid gränsbevakningsväsendet (grundutbildning för gräns- och sjöbevakare) samt fort- och specialutbildning för personalen och andra personer vid gränsbevakningsväsendet. Gräns- och sjöbevakningsskolan svarar också för den forskning som bedrivs vid gränsbevakningsväsendet på gränsbevakningsväsendets verksamhetsområde.

Försvarsgrensskolorna svarar för den militära yrkesutbildningen för underofficerare. Militäryrkesstudierna består av två studiehelheter. *Studiehelhet 1* utgörs av studier på grundnivå. På grundnivå är utgångspunkten de krav som arbetsmiljön vid försvarsmakten ställer och arbetsplatsens normer och anvisningar samt de val som träffats för att uppnå de mål som satts utifrån egna förmågor och i samråd med arbetsgivaren. *Studiehelhet 2* motsvarar mellannivå. På mellannivå tillämpas de erfarenheter som uppnåtts på egen hand och i breda sammanhang, och i arbetet och i utbildningen och handledningen av andra tillfrågats expertis. Dessutom utförs de dagliga uppgifterna självständigt i enlighet med de mål som fastställts vid utvecklingssamtal. Vidare bedöms och dokumenteras den planliga verksamheten enligt principerna för löpande bedömning. *Mästarstudierna för militäryrket* motsvarar mästarnivå. På mästarnivå krävs det att man kan kontrollera sina lednings- och utbildningsmetoder för att uppnå önskad effekt. Den som är på denna nivå ska kunna ställa upp mål som motsvarar truppens kapacitet samtidigt som truppen aktivt inriktas mot målen. Dessutom ska verksamheten i arbetsorganisationen planeras och utvärderas. Den som är på mästarnivå ska ansvara för styrning, samordning och ledning av personer, organisationer och resurser.

Utbildningssystemet för värnpliktiga är en samlad helhet som utgörs av mönstringssystemet, utbildningssystemet för värnpliktiga och utbildningssystemet för reservister. Försvarsmaktens fredstida truppförband och Gränsbevakningsväsendets särskilda förvaltningsenheter genererar genom värnpliktsutbildningen planerligt trupper för krigstida behov. Utbildningen av reservister som ingår i de krigstida trupperna fortsätter i enlighet med planerna för truppernas livscykel i form av repetitionsövningar, frivilliga övningar eller utbildningar som kan beställas från Försvarsutbildningsföreningen.

Försvarsmaktens och gränsbevakningsväsendets utbildningssystem utvecklas inom ramen för den övriga utbildningen i samhället. Avsikten är att de studier som genomförts inom försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet ska kunna utnyttjas inom det allmänna utbildningssystemet på samma sätt som de kunskaper och den kompetens som har förvärvats

inom det allmänna utbildningssystemet ska kunna utnyttjas inom försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet.

3.4.8 Examina och utbildning på brottspåföljdsområdet

Utbildningen på brottspåföljdsområdet regleras genom lagen (1316/2006) och förordningen (1448/2006) om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral. Brottspåföljdsområdets utbildningscentral har som uppgift att ordna sådan utbildning som leder till examen och yrkesinriktad tilläggsutbildning på brottspåföljdsområdet samt bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet inom sitt eget område.

Den yrkesinriktade examen som ordnas vid Brottspåföljdsområdets utbildningscentral är grundexamen för fångvården. Inträdeskrav för den utbildning som leder till grundexamen för fångvården är en examen på andra stadiet. Brottspåföljdsområdets utbildningscentral i Vanda, som lyder under justitieministeriet, ansvarar för ordnandet av grundexamen för fångvården. I övrigt består personalutbildningen på brottspåföljdsområdet av introduktions- och kompletteringsutbildning för personalen som fått sin behörighet genom examen inom det allmänna utbildningssystemet och genom den utbildning som yrkeshögskolan Laurea ordnar inom utbildningsprogrammet för brottspåföljdsområdet (socionom, YHS).

Utbildningsprogrammet ingår i utbildningsförvaltningens examenssystem och Brottspåföljdsområdets utbildningscentral deltar i genomförandet av det. Beträffande utbildningsprogrammet för brottspåföljdsområdet och den examen som avläggs inom programmet gäller vad som föreskrivs i yrkeshögskolelagen och i de bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

Bestämmelser om grundexamen för brottspåföljdsområdet finns i statsrådets förordning om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral. Examen medför kompetens som stödjer en målinriktad och säker verkställighet av fängelsestraff med respekt för fångarnas människovärde och rättigheter och med såväl individuella som samhällsliga effekter. De studier som leder till grundexamen för fångvården har som mål att ge de studerande grundläggande praktiska kunskaper och färdigheter samt teoretiska grunder för dem med tanke på arbete i lednings- och övervakningsuppgifter inom fångvården. Dessutom har studierna som mål att ge de studerande förutsättningar att följa och främja utvecklingen i

fångvårdsbranschen, möjlighet att skapa sig en bild av fångvårdens ställning och betydelse i samhället, förmåga till kontinuerlig utbildning och tillräckliga kommunikationsfärdigheter och språkkunskaper.

Grundexamen för fångvården omfattar 53 studieveckor där det ingår grund- och yrkesstudier, praktik som främjar yrkesskickligheten och ett lärdomsprov. I examensstadgan för Brottspåföljdsområdets utbildningscentral bestäms närmare om bl.a. examen och undervisningsplan.

Den utbildning som leder till examen på brottspåföljdsområdet och den övriga utbildningen utvecklas så att den innehållsligt tillgodoser kompetenskraven på området och pedagogiskt så att den följer utvecklingen inom det allmänna utbildningssystemet.

3.4.9 Polisens examina och utbildning

Utbildningen inom polisbranschen regleras i lagen om polisutbildning (68/2005) och statsrådets förordning om polisutbildning (283/2005) och i senare ändringar av dem. Polisförvaltningen har en egen läroanstalt som upprätthåller och utvecklar kompetensen hos personalen på området och sköter den rikstäckande utbildningsverksamheten. Polisyrkeshögskolan svarar för rekrytering till polisutbildning och antagning av studerande för examen, för grund- och påbyggnadsexamina för poliser, för fortbildningen vid läroanstalten samt för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom polisbranschen. Till Polisyrkeshögskolans uppgifter hör att svara för kvaliteten och vidareutvecklingen när det gäller den utbildning och övriga verksamhet som den anordnar. Polisyrkeshögskolan ska regelbundet delta i extern utvärdering.

Examina som kan avläggas inom polisbranschen är grundexamen för polis och polisunderbefälsexamen. Inträdeskrav för den examensinriktade utbildningen är examen på andra stadiet. Vid Polisyrkeshögskolan kan också avläggas polisbefälsexamen som ingår i utbildningsförvaltningens examenssystem och som är en yrkeshögskoleexamen i polisbranschen. Beträffande examen och anknytande undervisning tillämpas utöver det som föreskrivs i lagen om polisutbildning i tillämpliga delar vad som föreskrivs i yrkeshögskolelagen eller i de bestämmelser som utfärdas med stöd av den. Den som har

avlagt polisbefälsexamen kan ansöka till ett avtalsuniversitet (Tammerfors och Åbo universitet) till ett magisterprogram som leder till magisterexamen.

Förutom examensinriktad utbildning ordnar Polisyreshögskolan också utbildning som höjer och kompletterar kompetensen samt specialiseringsstudier för poliser.

Grundexamen för polis

Den utbildning som leder till grundexamen för polis har som mål att de studerande ska förstå polisens roll som upprätthållare av stats- och samhällsordningen samt den allmänna ordningen och säkerheten. De ska ha förmåga att klara av uppgifter som gäller övervakning, larm, brottsbekämpning och tillståndsförvaltning. De ska också vara medvetna om betydelsen av förebyggande arbete i all polisiär verksamhet och ha anammat målen och de etiska principerna för polisens verksamhet. De ska besitta en kompetens som motsvarar tidens krav och vara beredda att utveckla sin yrkesskicklighet och avancera i karriären till sakkunnig eller chef. Utbildningen syftar till att stärka de studerandes allmänna arbetslivsfärdigheter, såsom förmågan att lära sig, lösa problem, interagera och kommunicera samt handla etiskt.

Grundexamen för polis omfattar 110 studieveckor (165 studiepoäng). Grundexamen för polis utgörs av grundstudier och yrkesstudier. I yrkesstudierna ingår en fältarbetsperiod på 6–7,5 månader. I slutet av grundstudierna ska den studerande genomföra en handledd arbetspraktikperiod som omfattar cirka sju månader. Grundexamen för polis ger behörighet för tjänster som äldre konstapel.

Polisunderbefälsexamen

Polisunderbefälsexamen tillgodoser behoven i arbetslivet genom att ge upphov till ansvarsfulla personer som kan arbeta som närmaste chefer för grupper och som är förtrogna med den dagliga ledningen av polisarbetet, såsom fältchefer och chefer för fältgrupper och utredningsgrupper på kunskapsområdena allmän ledning av polisverksamheten och ledning av fältverksamhet och utredningar. Det allmänna målet för polisunderbefälsexamen är att på kunskapsområdena chefsarbete och ledning ge studerandena sådana kunskaper och färdigheter som ger dem förutsättningar att arbeta som chefer i ledningen av det dagliga polisarbetet och i olika situationer som kräver interaktion samt möjlighet att utvecklas som chefer. De olika

kunskapsområdena beaktas också när man planerar inläringen i arbete. Enskilda undervisningsmoduler har som särskilt mål att ge studerandena sådana kunskaper och färdigheter som kan ligga till grund för arbetet som chef i operativa situationer vid polisen, såsom fältchefer och chefer för fältgrupper och utredningsgrupper eller som ställföreträdande chefer för grupperna.

För att antas till den examensinriktade utbildningen till polisunderbefäl ska polisen efter avlagd grundexamen för polis innan ansökningstiden inleds ha minst två års erfarenhet av polisarbete. Examen omfattar 45 studiepoäng (30 studieveckor). Polisunderbefälsexamen ger behörighet för tjänster som överkonstapel, kriminalöverkonstapel och överdetektiv.

3.4.10 Examina och utbildning inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten

Bestämmelser om examina inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten finns i lagen om Räddningsinstitutet (607/2006) och statsrådets förordning om Räddningsinstitutet (658/2006). Till Räddningsinstitutets uppgifter hör att ordna grundläggande yrkesutbildning inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten, utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen för räddningsväsendets befäl samt utbildning som ger beredskap för störningar under normala förhållanden och för undantagsförhållanden. Institutet ska även ha hand om forsknings- och utvecklingsverksamheten inom räddningsväsendet, samordna forskningsverksamheten samt vid behov också sköta andra uppgifter som lämpar sig för institutets verksamhetsområde. Räddningsinstitutet ska enligt den lag som utfärdats om institutet också ge yrkesinriktad fortbildning som hör samman med räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten samt krishanteringsutbildning.

Examina inom räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten är räddningsmannaexamen, examen för jourhavande vid nödcentraler och underbefälsexamen. Dessutom ger yrkeshögskolor utbildning inom räddningsväsendet. Utbildningsprogrammet för brandbefäl som leder till ingenjörsexamen (YHS) genomförs i samarbete med yrkeshögskolan Savonia. I fråga om det utbildningsprogram som leder till yrkeshögskoleexamen för befäl inom räddningsväsendet och den examen som avläggs inom utbildningsprogrammet gäller vad som bestäms i yrkeshögskolelagen och med stöd av den.

Räddningsmannaexamen

De som har avlagt räddningsmannaexamen bör ha anammat värderingarna inom räddningsväsendet och hälso- och sjukvården, ha förutsättningar att arbeta som räddningsmän och vara beredda att utveckla sitt arbete och sin yrkesskicklighet i en föränderlig miljö under utveckling. De ska kunna planera och genomföra upplysnings- och informationsarbete och säkerhetsutbildning för medborgarna samt utföra brandsyner av bostadshus och andra jämförbara fastigheter. Dessutom ska de känna till och ha tillägnat sig grunderna i räddningsverksamhet, kunna delta som medlemmar i en räddningsenhet vid olyckor och känna till principerna för ledningen av räddningsenheter. De behärskar grunderna för akutvård, kan arbeta som ambulansförare på grundnivå och delta som medlem i en räddningsenhet vid medicinska räddningsuppdrag. De känner också till principerna för beredskap på eget initiativ och allmänt befolkningsskydd liksom principerna för frivillig brandkårsverksamhet och är beredda till gott samarbete med frivilliga och personal i bisyssla och med andra intressenter.

Räddningsmannaexamen omfattar 60 studiepoäng och ger behörighet för tjänster som brandman vid ett räddningsverk och som brandman-ambulansförare. Centrala studiehelheter i examen är släcknings- och räddningsverksamhet, akutvård och förebyggande av olyckor. Examen avläggs inom utbildningsprogrammet för räddningsmän.

Underbefälsexamen

Den som har avlagt underbefälsexamen ska förstå betydelsen av ett målinriktat olycksförebyggande arbete i räddningsverkets säkerhetsarbete och känna till och behärska olika tillvägagångssätt som underbefäl förutsätts kunna använda vid förebyggandet av olyckor. Dessutom har de förmåga att sporra och motivera personalen (i sitt arbetspass) att arbeta för att förebygga olyckor och är beredda att under sin kommande karriär utveckla sina färdigheter när det gäller förebyggandet av olyckor. De ska kunna planera och leda verksamheten i räddningsenheter och räddningsgrupper vid olyckor och vara beredda att utveckla sina färdigheter som ledare för räddningsverksamheten. De ska också kunna arbeta som chefer (ansvariga) för mindre brandstationer samt i ansvarsfyllda specialuppdrag på räddningsverkets insats-/verksamhetsområde.

Underbefälsexamen omfattar 60 studiepoäng. Det är en s.k. examen för närmaste chefer som ger behörighet för underbefälstjänster vid räddningsverk. Tyngdpunktsområden i examen är personalledning, ledning av räddningsverksamhet och förebyggande av olyckor. Centrala studiemoduler i underbefälsexamen är förebyggande av olyckor, ledning av räddningsverksamhet, befolkningsskydd och studier för lärdomsprov.

Examen för jourhavande vid nödcentraler

Den som har avlagt examen för jourhavande vid nödcentraler ska känna till de förpliktande värderingar och bestämmelser som styr verksamheten vid nödcentraler, räddningsväsendet, polisen och social- och hälsovårdsmyndigheterna. De känner till särdragen i uppgifterna vid räddningsväsendet, polisen och social- och hälsovårdsmyndigheterna samt anknytande riskvärderingar som grundar sig på uppgifter om incidenter. De kan också beakta de åtgärder som myndigheterna ovan vidtar med tanke på arbetssäkerhet och samarbetsuppgifter. De kan använda den utrustning som krävs i arbetet som jourhavande vid nödcentraler och har den teoretiska och etiska bakgrund som behövs och de tillämpningar som är nödvändiga för att arbetet ska kunna utföras. De har också förmåga att möta människor i kris och förstår betydelsen av psykisk kris- och eftervård.

Examen för jourhavande vid nödcentraler omfattar 90 studiepoäng. Examen ger behörighet för uppgifter som jourhavande vid nödcentraler. Utbildningen ordnas gemensamt av Räddningsinstitutet och Polisyrkeshögskolan. Målet är att ge de studerande förutsättningar för en övergripande handläggning av larmmeddelanden från det att de tar emot ett nödsamtal till att handleda och informera kunderna. I utbildningen ingår en studieperiod med inläring i arbete (9 sp) vid en nödcentral samt ett stort antal simultanövningar vid Räddningsinstitutet.

3.5 Referensram för högskoleexamina

Inom ramen för Bolognaprocessen har man utarbetat en europeisk referensram för högskoleexamina. Enligt en kommuniké från ministermötet i Berlin 2003 bör man i de nationella referensramarna för högskoleexamina försöka definiera examina efter arbetsmängd, nivå, resultat av lärande, kompetenser och profiler. Vid ministermötet i Berlin 2005 antogs en

europesisk referensram för högskolekvalifikationer. Det är fråga om en gemensam referensram för hela det europeiska högskoleområdet. Den europeiska referensramen för högskolekvalifikationer består av tre cykler. För varje cykel beskrivs på en allmän nivå de resultat av lärandet som förväntas av de examina som har inordnats i respektive cykel.

År 2005 lade en arbetsgrupp vid undervisningsministeriet fram ett förslag till referensram för högskolekvalifikationer (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:4). Syftet med referensramen är att ge en beskrivning av finländska högskoleexamina på ett enhetligt, begripligt och jämförbart sätt. I referensramen för högskoleexamina beskrivs de finländska högskoleexamina utifrån gemensamma europeiska kriterier: den arbetsmängd de kräver, deras nivå, de angivna resultaten av lärandet och den behörighet för fortsatta studier och den yrkesbehörighet som de medför. Dessutom anges utgångsnivån för varje examen. I referensramen indelas högskoleexamina enligt en struktur med tre cykler. Examina i den första cykeln är lägre högskoleexamen och yrkeshögskoleexamen. I den andra cykeln ingår högre högskoleexamen och högre yrkeshögskoleexamen. I den tredje cykeln ingår doktorsexamen som också kan omfatta licentiatexamen.

Enligt utlåtandena om arbetsgruppens förslag ansågs förslaget i huvudsak kunna understödjas. Beskrivningen av resultaten av lärandet kommenterades, med några undantag, bara på ett allmänt plan. En stor del av högskolorna ansåg det vara önskvärt med en så allmän beskrivning som möjligt, medan några önskade en mer detaljerad nationell beskrivning för att underlätta sitt utvecklingsarbete. Arbetsgruppens förslag har inte lett till något beslut om en referensram för högskoleexamina.

4 Nationell referensram för kvalifikationer i andra europeiska länder

4.1 Lägesöversikt

De flesta länder inom Europeiska unionen har fattat beslut om att utarbeta eller vidareutveckla nationella referensramar för kvalifikationer där EQF och de behov som framgår av den beaktas. Det faktum att arbetet med en referensram för kvalifikationer har inletts i flera länder visar att det på alla nivåer finns ett behov av att öka genomskinligheten och jämförbarheten

när det gäller kvalifikationer (Europeiska unionen, nationell nivå och utbildningsanordnare) och att EQF:s grundläggande principer allmänt har accepterats. Men först under de närmaste åren kommer man att få mera detaljerad information om till exempel vilka principer som har tillämpats och i vilken utsträckning resultaten av lärandet har beaktats när de olika länderna har utarbetat sina nationella referensramar.

I kommissionens översikt från juli 2008 betonas att läget för de nationella referensramarnas del förändras snabbt. Det intressanta i översikten är att så gott som alla länder som deltar i arbetsprogrammet Utbildning 2010 meddelar att de kommer att utarbeta en referensram som omfattar hela utbildningssystemet. Många länder (t.ex. Belgien, Lettland, Litauen, Malta, Slovakien och Tjeckiska republiken) meddelar att de kommer att utarbeta en referensram med åtta nivåer. Det framgår inte av alla svar, om avsikten är att utarbeta flera referensramar eller en enhetlig referensram. Grekland meddelade klart och tydligt, att landet har en referensram för högskolekvalifikationer men först nu börjat planera en referensram som täcker hela utbildningssystemet.

Enligt en promemoria som kommissionen publicerade i maj 2009 planeras referensramar också i andra länder än i Europeiska unionens medlemsländer. I så gott som alla (30/32) länder som deltar i arbetsprogrammet Utbildning 2010 pågår beredningen av en nationell referensram som omfattar alla utbildningssektorer. I fyra av de länder som deltar i arbetsprogrammet finns en heltäckande nationell referensram (Irland, Frankrike, Malta och Storbritannien). Beredningen av en referensram har framskridit i olika takt i de europeiska länderna. Majoriteten av länderna befinner sig på en orienterings- eller planeringsnivå. Till exempel Holland överväger fortfarande för- och nackdelarna med en heltäckande referensram. Österrike och Tyskland närmar sig testfasen, och Tjeckien genomförandefasen.

Förutom i de europeiska länderna finns det nationella referensramar för kvalifikationer i Sydafrika, Australien, Malaysia och Nya Zeeland. Utgångspunkterna här skiljer sig dock från de europeiska. I Sydafrika upprättades en referensram för att hjälpa landet att förändra utbildningssystemet och ett väsentligt syfte var framför allt att få fler att delta i högskoleutbildning. Den viktigaste utgångspunkten för utbildningsfrågorna i Australien har varit de autonoma områdenas och de nationella representanternas strävan att skapa enhetlighet och tydlighet i utbildningssystemet.

4.2 Irlands, Skottlands och Storbritanniens nationella referensramar

Irland, Skottland och Storbritannien är de länder där referensramar för kvalifikationer har varit längst i bruk. Dessa länder skiljer sig väsentligt från Kontinentaleuropa genom att de inte har en lika heltäckande lagstiftning om anordnande av utbildning och examina som de flesta länder på europeiska kontinenten. I Irland, Skottland och Storbritannien grundar sig referensramen för kvalifikationer och i många stycken examensstrukturen på ett mångårigt samarbete och avtal mellan olika aktörer. Eftersom länderna i fråga har använt referensramar för kvalifikationer redan i många år, har deras utgångspunkt varit en annan än den som ligger till grund för dem som nu håller på att utarbeta referensramar utifrån den europeiska referensramen för kvalifikationer.

England har referensramar av flera olika slag. Den nationella referensramen för kvalifikationer har åtta nivåer som föregås av en s.k. inträdesnivå. Det finns en särskild referensram för högskoleexamina. Referensramarna är i första hand avsedda för jämförelser mellan olika utbildningar, men med stöd av dem regleras i hög grad även utfärdandet av examensbevis. Ytterligare information om de engelska referensramarna finns bl.a. på adressen www.qca.org.uk.

Skottlands referensram, som täcker hela utbildningssystemet, har tolv kravnivåer. Skillnaderna mellan nivåerna bygger på följande faktorer: kunskapernas och förståelsens djup och komplexitet, behörighet för vissa akademiska uppgifter eller yrkesuppgifter, graden av självständighet, kreativitet och samordningsförmåga jämfört med de krav som nivån ställer, mångfalden av praktiska tillämpningar och, när det gäller gemensamma uppgifter, rollen/rollerna i förhållande till andra studerande och/eller arbetstagare. Nivåbeskrivningarna bygger på fem delområden: kunskaper och förståelse – i första hand frågor som gäller det aktuella studieområdet, praxis (tillämpad kunskap och förståelse), generiska kognitiva färdigheter, såsom bedömningsförmåga, förmåga till kritisk analys osv., kommunikationsförmåga, matematiska och informationstekniska färdigheter samt förmåga till självständighet, ansvar och samarbete tillsammans med andra. I Skottlands referensram ingår förutom en indelning i nivåer också uppgifter om studiepoäng för examina enligt den arbetsmängd de kräver. Ytterligare information om Skottlands referensram finns på adressen www.scqf.org.uk.

Irlands referensram för kvalifikationer, som infördes 2003, har tio nivåer. Till grund för varje nivå ligger nationellt överenskomna standarder för kunskaper, färdigheter och kompetenser. Standarderna beskrivs i form av resultat av lärande. Genomförandet av referensramen för kvalifikationer är långsamt och processinriktat, vilket framgår av de uppgifter som Irland lämnade till kommissionen i juli 2008. Enligt uppgifterna lades grunden för genomförande av en referensram för högskoleutbildning 2004 och för yrkesinriktad utbildning 2006. Genomförandet fortsätter alltså. För högskoleutbildningens del har Irland redan deltagit i en säkringsprocess som ordnas inom ramen för Bolognaprocessen för att säkerställa förenligheten mellan den nationella och den europeiska referensramen för kvalifikationer. Ytterligare information om Irlands referensram finns på adressen www.nqai.ie.

Irland och Storbritannien kommer inom en snar framtid att offentliggöra sina nationella rapporter som upprättats i samarbete med internationella experter och som handlar om hur nationella examina och nivåerna i referensramen ska inordnas i den europeiska referensramen för kvalifikationer.

4.3 Nationella referensramar i övriga Norden

Island antog en referensram för högskolekvalifikationer 2007. Isländska utbildningsministeriet bereder som bäst i samarbete med läroanstalter, lärare och företrädare för arbetslivet en referensram som ska täcka utbildningen på andra stadiet och sammanslås med referensramen för högskoleexamina. Utbildningslagstiftningen har reviderats i detta syfte.

Norge har för avsikt att inordna sina högskoleexamina i den referensram för högskolekvalifikationer som har utarbetas inom Bolognaprocessen. Dessutom har man fattat beslut om att utveckla sådana referensramar för kvalifikationer som avser yrkesutbildning på andra stadiet och på högre nivå. Beträffande den allmänbildande utbildningen på andra stadiet har det ännu inte fattats några beslut. Trots att en referensram som täcker hela utbildnings- och examenssystemet anses vara möjlig, har det ännu inte fattats några beslut om att utarbeta en sådan ram.

I Sverige bereds för närvarande genomförandet av den europeiska referensramen för kvalifikationer. De viktigaste principerna just nu är att beredningen ska utgå från det officiella utbildningssystemet, men det är möjligt att också andra examina eller helheter som genererar annan kompetens kommer att inordnas i referensramen.

I mars 2009 lade Danmark fram ett förslag till nationell referensram för kvalifikationer. Enligt förslaget ska referensramen innehålla åtta nivåer. Beslut om vilka nivåer de examina som avläggs i Danmark ska inordnas på har fattats bara för högskoleexaminas del. Danska högskoleexamina kommer att hänföras till nivåerna 5–8. Danmark planerar att examina och nivåer ska ha inordnats i den europeiska referensramen för kvalifikationer senast i oktober 2010. De ministerier som svarar för danska examina kommer att fatta det slutliga beslutet om att godkänna referensramen.

5 Nationell referensram för kvalifikationer

5.1 Utgångspunkter och syfte

Utgångspunkten för Finlands nationella referensram är Europaparlamentets och Europeiska unionens rekommendation om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Beredningen av referensramen styrs dessutom av det mål som är inskrivet i Utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2007–2012 om att förbättra det finländska examenssystemets funktion och överskådlighet genom att före 2010 utarbeta en nationell referensram som grundar sig på beskrivningar av examensbaserat och övrigt kunnande.

I enlighet med uppdraget utgår arbetsgruppen från att den nationella referensramen i den första fasen ska innehålla bara de examina som definieras i utbildningsförvaltningens eller övriga förvaltningsområdets lagstiftning. Dessutom ska specialkompetenser för högskoleutbildade inom utbildningsförvaltningen och övriga förvaltningsområden inordnas i referensramen. Med specialkompetenser för högskoleutbildade avses omfattande kompetenshelheter som är nödvändiga i arbetslivet och som kan avläggas efter högskoleexamina vid yrkeshögskolor eller universitet. Specialkompetenserna för högskoleutbildade behandlas närmare i avsnitt 9.1.1. I den nationella referensramen inordnas inte delar av examina, kompletteringsutbildning eller annan utbildning som inte leder till

examen. I den nationella referensramen inordnas inte heller sådana förfaranden och krav med stöd av vilka olika myndigheter beviljar personer rätt att utöva ett yrke eller utföra vissa arbetsuppgifter.

Enligt arbetsgruppen är syftet med den nationella referensramen att

- öka examinas genomskinlighet och jämförbarhet nationellt och internationellt
- förbättra examenssystemets funktion och överskådlighet
- underlätta rörligheten inom utbildningssystemet
- förenhetliga och öka möjligheterna att erkänna tidigare förvärvat kunnande
- konkretisera principen om livslångt lärande och framhålla aspekter som betonar lärandeorientering och resultat av lärande inom utbildningen.

Beredningen av den nationella referensramen medför också indirekta fördelar, av vilka de viktigaste är att

- kompetens och resultat av lärande uppmärksammas mer än vad nu är fallet,
- större vikt fästs vid kvaliteten i examina,
- kompetensbehoven i arbetslivet beaktas bättre vid utvecklingen av examina och i fråga om den kompetens som de kräver,
- de begrepp som används inom examina och i beskrivningen av dem blir enhetligare.

Den nationella referensramen är en beskrivning av de examina som kan avläggas i Finland och av specialkompetenser för högskoleutbildade. Målet med referensramen är att beskriva finländska examina och specialkompetenser för högskoleutbildade på ett enhetligt, begripligt och jämförbart sätt och samtidigt förenhetliga de begrepp som används. Med hjälp av referensramen blir det lättare att beskriva finländska examina och den kompetens som de förutsätter. Den nationella referensramen ökar och underlättar internationell rörlighet från och till Finland.

Den nationella referensramen preciserar förhållandena mellan examina och specialkompetenser för högskoleutbildade, vilket gör examenssystemet överskådligare och underlättar rörligheten inom utbildningssystemet. Genom preciseringen av förhållandena

mellan examina och specialkompetenser för högskoleutbildade främjas övergången till fort- och tilläggsutbildning och effektiviserar erkännandet av kompetens inom examenssystemet.

I den nationella referensramen beskrivs den kunnande (resultat av lärande) som finländska examina och specialkompetenser för högskoleutbildade förutsätter med stöd av gemensamma europeiska kriterier: kunskaper, färdigheter och kompetens. För att uppnå komprimerade och tydliga beskrivningar särskiljer man inte olika dimensioner av kompetens från varandra. Det viktigaste målet för den nationella referensramen är i högre grad uppmärksamma den kompetens som olika examina förutsätter. Ett av syftena med referensramen är att hjälpa läroanstalter och högskolor att utveckla sina läroplaner och utbildnings- eller undervisningsprogram mot en strategi som betonar inlärningsmål och resultat av lärande. Dessutom förbättrar tydliga och begripliga beskrivningar av specialkompetenserna för högskoleutbildade den finländska utbildningens kvalitet och utbildningssystemets genomskinlighet och begriplighet. De mål som ställts för examina och högskoleutbildades specialkompetenser och hur målen ska nås är centrala utgångspunkter vid bedömningen av kvaliteten.

Tanken är att referensramen ska förenhetliga och främja erkännande av tidigare förvärvat kunnande och på så sätt stödja livslångt lärande.

5.2 Förslag till nationell referensram och beskrivning av dess nivåer

Arbetsgruppen föreslår att Finlands nationella referensram ska bygga på den europeiska referensramen för kvalifikationer så att också den nationella referensramen får åtta nivåer. Med den lösningen vill man skapa genomskinlighet och jämförbarhet på europeisk nivå och uppnå det mål som finns inskrivet i utvecklingsplanen för utbildning och forskning att förbättra överskådligheten i det finländska examenssystemet.

Beskrivningarna av nivåerna i EQF har jämförts med det kunnande som krävs för examina som avläggs i Finland. Också examina som avläggs i Finland medför sådan kompetens som avses i beskrivningarna av nivåerna i EQF. Arbetsgruppen kom dock fram till att beskrivningarna av EQF-nivåerna bör specificeras i den nationella referensramen. Trots detta är beskrivningarna av kunnandet också i den nationella referensramen mycket allmänna och

tanken är att de ska specificeras enligt område i läroplaner och examensgrunder eller andra liknande dokument.

I beskrivningen av nivåerna i den nationella referensramen särskiljs inte olika dimensioner av kunnande (kunskaper, färdigheter och kompetens) från varandra. Som rubrik för nivåbeskrivningen används "kunnande" i den mening som arbetsgruppen fastställt. Om Finland saknar examen på någon EQF-nivå, beskrivs denna nivå i den nationella referensramen enligt samma principer som andra nivåer, men i den första fasen av arbetet med referensramen inordnas ingen examen eller annan omfattande kompetenshelhet på nivån i fråga.

Arbetsgruppens förslag till beskrivning av nivåerna i den nationella referensramen finns i tabell 1 i avsnitt 5.4. Den indelning av nivåbeskrivningarna enligt olika dimensioner av kunnande som arbetsgruppen har använt som stöd när den utarbetat de slutliga beskrivningarna finns i bilaga 1.

5.3 Principer för inordnande av kvalifikationer i de nationella referensramarna

Arbetsgruppen föreslår att de examina som definieras i utbildningsförvaltningens och övriga förvaltningsområdets lagstiftning inordnas i den nationella referensramen på grundval av det kunnande som respektive examen förutsätter. Även om det i examen i fråga kan ingå element från flera olika kravnivåer i referensramen, inordnas examen på den nivå där den som helhet bäst passar in. I examina som inordnas på samma nivå kan fokus ligga på olika dimensioner av kunnande. I referensramen ska examina inordnas i första hand så att examina som hör till samma examenstyp hänförs till samma nivå i den nationella referensramen.

Examina som avläggs vid yrkeshögskolor och universitet

Beträffande examina som avläggs vid yrkeshögskolor och universitet fattade arbetsgruppen redan tidigare ett beslut på grundval av det som parterna enats om på såväl europeisk som nationell nivå. Arbetsgruppen gjorde inga bedömningar av enskilda finländska högskoleexamina och deras kravnivåer, utan dessa examina har inordnats i referensramen i enlighet med det cykeltänkande som infördes i samband med Bolognaprocessen. Till den

första cykeln hör yrkeshögskoleexamina och lägre högskoleexamina som inordnas på nivå 6 i referensramen. I den andra cykeln ingår högre högskoleexamina och högre yrkeshögskoleexamina som inordnas på nivå 7 i referensramen. Till den tredje cykeln hör vetenskapliga och konstnärliga påbyggnadsexamina, t.ex. licentiatexamen och doktorsexamen. Dessa hänförs till nivå 8 i referensramen. Ett motsvarande förslag ingick också i förslaget från undervisningsministeriets arbetsgrupp om en finländsk referensram för högskoleexamina (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 4/2005). I utlåtandena om förslaget ifrågasattes inte indelningen i cykler. Indelningen överensstämmer också med den behörighet som respektive examen medför (464/1998).

Yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina

Finländska yrkesinriktade examina och de krav på yrkesskicklighet som examina ställer grundar sig på de samlade verksamheterna och den kompetens som är nödvändig i arbetslivet. När det gäller kompetenskraven bildar yrkesinriktade examina som regel ett kontinuum på olika yrkesområden. Yrkesinriktade grundexamina ger i första hand tillträde till arbetsmarknaden, olika verksamhetsområden eller ett yrke och intygar att personen i fråga har grundläggande kompetens på området. Yrkesinriktade grundexamina medför omfattande grundläggande yrkesfärdigheter för olika uppgifter i branschen och en mer specialiserad kompetens och det yrkeskunnande inom ett delområde av examen som förutsätts i arbetslivet. Grundexamina lämpar sig för både dem som är på väg ut i arbetslivet och dem som vill byta yrke. För yrkesexamina krävs vanligen större kompetens än för grundexamina, men med beaktande av behoven i arbetslivet fungerar vissa yrkesexamina också som examina för inträde i branschen eller yrket. För specialyrkesexamen krävs avancerade kunskaper om branschen.

Utbildningsstyrelsens branschvisa experter har gjort en preliminär bedömning av hur yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina ska inordnas på de kravnivåer som ingår i den nationella referensram för examensbaserat och övrigt kunnande som har beretts av arbetsgruppen. Experterna fann uppgiften mycket krävande, eftersom yrkesinriktade examina innehåller olika utbildningsprogram/kompetensområden och delar av examina av mycket skiftande slag. Kravnivån för examina kan också variera till följd av den väg som examinandan har valt för examen. Enligt Utbildningsstyrelsens experter hör yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina som regel till nivå 4 och specialyrkesexamina till nivå 5.

Yrkesinriktade examina utvecklas i samarbete med företrädare för arbetslivet. Arbetslivets krav på yrkeskunnande har ökat under de senaste åren så, att det i treåriga grundläggande yrkesutbildningar numera ingår omfattande branschkompetens och specialkompetens på ett delområde av examen. Detta innebär att så gott som alla som har avlagt en yrkesinriktad specialexamen ska ha kunskaper i branschen såväl i större sammanhang som när det gäller att lösa specialproblem på området. De ska också kunna utföra uppgifter självständigt på sitt yrkesområde även i förändringssituationer liksom övervaka andra som utför rutinuppgifter för deras räkning. I den finländska arbetskulturen är det viktigt att de som är professionella inom ett område kan agera och att de får agera också utan oupphörlig ledning uppifrån.

I yrkesexamina ska examinanderna visa att de har det yrkeskunnande som krävs av en yrkesman i branschen, dvs. antingen den kompetens som motsvarar yrkesinriktad grundexamen eller oftast en ännu högre kompetens. Skillnaderna i kravnivå mellan yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina är dock enligt Utbildningsstyrelsens experter inte så stora att det vore befogat att inordna yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina på olika nivåer i den nationella referensramen. Detta kan jämföras med doktors- och licentiatexamina som hänförs till samma kravnivå, trots att det finns skillnader i kompetenskraven.

Enligt experternas bedömning avviker kravnivån för några yrkesinriktade examina och yrkesexamina från andra examina som hör till samma examenstyp så, att examina i fråga bör hänföras till nivåer under eller över nivå 4. Det finns bara ett fåtal yrkesexamina som placerar sig på nivå 3 eller mellan nivå 3 och 4. Det är fråga om äldre examina som utformats för många år sedan och vars grunder behöver revideras. Examina som placerar sig på nivå 3 eller mellan nivå 3 och 4 är till exempel grundexamen i databehandling, grundexamen i fiskeri, yrkesexamen för vapensmedsgesäll och yrkesexamen för glasblåsargesäll.

Bland yrkesinriktade grundexamina som placerar sig på nivå 5 ingår grundexamen i flygledning och bland yrkesexamina yrkesexamen i byggproduktion. Inträdeskraven för grundexamen i flygledning är en tidigare examen på andra stadiet. Examen förutsätter mycket stor självständighet och stort ansvar. Den som avlagt examen ska ha omfattande teoretiska kunskaper och kunna tillämpa dem i föränderliga arbetsförhållanden och problemsituationer i en ofta internationell arbetsmiljö. Var och en bör själv bedöma sin kompetens och

kontinuerligt utveckla den. För yrkesexamen i byggproduktion betonas färdigheter inom arbetsledning och förmåga att leda organisationer och människor. Examen förutsätter dessutom omfattande teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter för oförutsedda situationer.

Specialyrkesexamina hänförs som regel till nivå 5. Också bland dagens specialyrkesexamina finns äldre examina som behöver förnyas. Kompetenskraven för dessa examina når inte nödvändigtvis upp till nivå 5, utan stannar mellan nivå 4 och 5. Kompetenskraven för ett fåtal specialyrkesexamina överstiger kraven för nivå 5. Till de specialyrkesexamina som enligt Utbildningsstyrelsens bedömning ska hänföras till nivå 6 hör t.ex. specialyrkesexamen i ledarskap, specialyrkesexamen i psykiatrisk vård och specialyrkesexamen för arbetsplatschef inom byggnadsbranschen. Till nivå hänförs i synnerhet specialyrkesexamina med krav på yrkeskunnande som betonar stort ansvarstagande, krävande ledarskap och företagande eller förmåga att utnyttja omfattande teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter i oförutsedda situationer eller agera i en internationell verksamhetsmiljö.

Beträffande yrkesexamina och specialyrkesexamina stödjer Utbildningsstyrelsens expertgrupps preliminära bedömning den bedömning som gjorts av gruppen för klarläggande av de yrkesinriktade examinas ställning som är tillsatt av undervisningsministeriet. I sin promemoria (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:28) gör arbetsgruppen en bedömning av nuläget för examenssystemet för yrkesinriktade examina. Det material som sammanställts av arbetsgruppen visar att cirka en tredjedel av nuvarande yrkesexamina i fråga om sitt centrala innehåll kan hänföras till sådana kompetensområden i arbetslivet som inte nämnvärt täcks av någon yrkesinriktad examen. Dessa yrkesexamina är examina som ger tillträde till en bransch eller ett yrke, men som vanligen är mer innehållsligt inriktade. Kravnivån för dessa yrkesexamina verkar också vara lägre än för andra yrkesexamina. Enligt arbetsgruppens material kan cirka en fjärdedel av specialyrkesexamina med avseende på sitt innehåll hänföras till sådana kompetensområden i arbetslivet som inte nämnvärt täcks av någon yrkesinriktad grundexamen. Den genomsnittliga kravnivån för dessa examina verkar inte skilja sig från andra specialyrkesexamina.

Utifrån Utbildningsstyrelsens preliminära bedömning av kravnivån för yrkesinriktade examina och efter att ha jämfört alternativa sätt att inordna yrkesinriktade examina i den nationella referensramen (bilaga 2) föreslår arbetsgruppen att nuvarande yrkesinriktade

examina (= yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina) inordnas i den nationella referensramen så att examina av samma typ hänförs till samma nivå i den nationella referensramen. Yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina hänförs till nivå 4 och specialyrkesexamina till nivå 5. Enskilda yrkesinriktade examina kan i undantagsfall dock hänföras till en högre nivå än vad examenstypen förutsätter, om kravnivån för examen i fråga tydligt avviker från andra examina som hör till samma typ av examen. När examensgrunderna förnyas bestäms för närvarande kravnivån för sådana yrkesinriktade examina som i huvudsak ligger under kravnivån för examenstypen i fråga så, att den överensstämmer med de växande kraven på yrkeskunnande i arbetslivet och med kravnivån för examenstypen. Vid Utbildningsstyrelsen pågår som bäst en översyn av läroplanen för yrkesinriktade grundexamina och grunder för fristående examen. Grunderna för alla yrkesinriktade examina ska ses över och de nya examensgrunderna tas i bruk senast 2010.

I enlighet med utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2007–2012 ska undervisningsministeriet utveckla examina inom den yrkesinriktade utbildningen. Vid utvecklingen av yrkesinriktade examina och grunderna för dem granskar man alla examina som hör till ett visst utbildnings- eller yrkesområde som en helhet för att försäkra sig om att de effektivt och ändamålsenligt tillgodoser kompetensbehoven i branschen. Undervisningsministeriet har startat ett projekt för utveckling av det yrkesinriktade examenssystemet och tillsatte en styrgrupp för projektet i mars 2009. För det operativa genomförandet av projektet svarar Utbildningsstyrelsen i enlighet med styrgruppens riktlinjer.

Projektet har som uppgift att

1. kartlägga de branschvisa behoven av att förbättra flexibiliteten i det yrkesinriktade examenssystemet och öka antalet valbara delar i examen genom att slå samman examina till större helheter som omfattar hela yrkesbranscher eller överskrider gränserna för en yrkesbransch eller genom att i övrigt öka examinandernas möjligheter att från samma eller någon annan typ av examen välja kurser som ska ingå i examen i fråga
2. utöver det som anges ovan branschvis bedöma om grund-, yrkes- och specialyrkesexamina på området och de krav på yrkeskunnande och kompetensnivåer som fastställts i examensgrunderna bildar en sådan helhet att de tillgodoser de aktuella kraven i branschen, och om så inte är fallet föreslå hur de borde ändras

3. lägga fram förslag som rör behoven att utveckla systemet med examenskommissioner och de resurser som behövs för att genomföra förslagen
4. lägga fram förslag som rör behoven av att förbättra rekryteringen av personer som bedömer examensprestationer och bedömningskompetensen hos dessa och de resurser som behövs för att genomföra förslagen. När projektet genomförs är det viktigt att man beaktar hur totalrevideringen av den examensinriktade vuxenutbildningen och beredningen av den nationella referensramen för kvalifikationer framskrider.

Projektet ska senast den 6 april 2009 ha lagt fram de förslag som påverkar budgeten för 2010. Andra utredningar som gäller projektet och slutrapporten från projektet ska vara klara senast den 28 februari 2010.

Arbetsgruppen föreslår att man i samband med projektet för utveckling av det yrkesinriktade examenssystemet närmare klarlägger vilka yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina som i fråga om krav avviker från examina av samma examenstyp. Utifrån det avgör man sedan vilka förändringar som behöver göras i det yrkesinriktade examenssystemet eller i enskilda examina som ingår i det så att examina bildar en överskådlig helhet.

Enligt arbetsgruppen är det viktigt att kravnivån för en examen fastställs utifrån inlärningsmålen/kompetenskraven för examen i fråga. Man bör då väga in olika dimensioner av kunnande så att examen i sin helhet överensstämmer med beskrivningen av kravnivån i den nationella referensramen och inte bara i fråga om enskilda dimensioner av kunnande. Arbetsgruppen ser det som nödvändigt att man i samband med utvecklingsprojektet undersöker ett alternativ med ett nationellt examenssystem som i fråga om kravnivåerna för examina är mer entydigt, så att examina som hör till samma examenstyp inordnas på samma nivå. I det sammanhanget är det ändamålsenligt att även klarlägga om de specialyrkesexamina som hänförs till nivå 6 snarare kan betraktas som specialkompetenser för högskoleutbildade. Efter detta utredningsarbete och eventuella ändringar kommer man att noggrannare bestämma hur yrkesinriktade examina ska inordnas på kravnivåerna i den nationella referensramen.

Studentexamen och gymnasiets lärokurs

Enligt arbetsgruppen är det naturligt att inordna studentexamen och gymnasiets lärokurs på samma kravnivå som yrkesinriktade grundexamina i regel hänförs till (nivå 4), eftersom dessa kräver kompetens som ger behörighet för fortsatta studier vid högskola. Den kompetens som examina i fråga och gymnasiets lärokurs förutsätter ligger beträffande kraven på samma nivå, även om kunskaper, färdigheter och kompetens betonas olika i examina.

Den grundläggande utbildningens lärokurs

I Finland anses inte den som fullföljt den grundläggande utbildningen ha avlagt examen. Eleverna ska slutföra den grundläggande utbildningens lärokurs, och den som har fullgjort hela lärokursen med godkänt resultat får ett avgångsbetyg. Efter den grundläggande utbildningen kan eleverna söka till grundläggande yrkesutbildning eller gymnasium. Den grundläggande utbildningen utgör en grund för examensinriktad utbildning. Därför är det enligt arbetsgruppen viktigt att också den kompetens som den förutsätter definieras och införs i den nationella referensramen. Den kompetens som den grundläggande utbildningen medför ska enligt arbetsgruppens mening hänföras till nivå 2 i kravklassificeringen. Det är den nivå som föregår nivåer för nyvarande yrkesinriktade examina, studentexamen och gymnasiets lärokurs.

Examina och utbildningar inom försvarsförvaltningen och gränsbevakningsväsendet

Examina på det militära området ingår i det allmänna examenssystem som sorterar under utbildningsförvaltningen. Därför ska de inordnas i den nationella referensramen på samma sätt som motsvarande examina som avlagts vid universitet: kandidatexamen i militärvetenskaper (nivå 6), magisterexamen i militärvetenskaper (nivå 7), generalstabsofficersexamen (nivå 8) och doktorsexamen i militärvetenskaper (nivå 8).

Enligt arbetsgruppen kan studiehelheterna 1 och 2 inom de militäryrkesstudier som är avsedda för försvarsmaktens anställda personal samt den grundutbildning för gräns- och sjöbevakare som är avsedd för gränsbevakningsväsendets personal i fråga om kompetenskraven jämföras med yrkesstudier. Därför hänförs de till kravnivå 4 i den nationella referensramen.

Kompetenskraven för mästarstudierna för militäryrket överensstämmer i sin tur med kraven

för specialyrkesexamina och utbildningen hänförs därför till nivå 5 i den nationella referensramen.

Examina på brottspåföljdsområdet

Utbildningsprogrammet för brottspåföljdsområdet (socioonom, YHS) är en del av det allmänna examenssystemet och inordnas därför i den nationella referensramen på samma sätt som motsvarande yrkeshögskoleexamina.

Den yrkesinriktade grundexamen för fångvården förutsätter tidigare utbildning på andra stadiet. Av examen får 60 studiepoäng tillgodoräknas för yrkeshögskoleexamen på brottspåföljdsområdet. Därför kan kravnivån för examen anses överstiga nivån för studentexamen och yrkesinriktad grundexamen och vara delvis jämförbar med en yrkeshögskoleexamen. Enligt arbetsgruppen motsvarar examen i fråga om kompetensmålen och kompetenskraven yrkesexamina (kompetens som krävs av yrkesmän), men når inte upp till kravnivån för specialyrkesexamina. Därför är det naturligt att inordna den på samma nivå i den nationella referensramen som yrkesexamina (nivå 4).

Examina för poliser

Polisbefälsexamen ingår i det examenssystem som sorterar under utbildningsförvaltningen, och därför inordnas den i referensramen på samma sätt som motsvarande yrkeshögskoleexamina (nivå 6).

Grundexamen för polis och polisunderbefälsexamen förutsätter tidigare utbildning på andra stadiet. Enligt arbetsgruppen kan grundexamen för polis i fråga om kompetenskrav jämföras med yrkesexamina, och inordnas därför på motsvarande kravnivå i den nationella referensramen (nivå 4). I kompetensmålen för polisunderbefälsexamen betonas förmågan att arbeta som chef och leda fältverksamheten och utredningsgrupper i situationer i det dagliga polisarbetet. Enligt arbetsgruppen motsvarar examen när det gäller kompetenskraven även i övrigt de krav som ställs på specialyrkesexamina. Därför inordnas den på nivå 5 i den nationella referensramen.

Examina inom räddningsväsendet och nödcentralverksamheten

Utbildningsprogrammet för brandbefäl som leder till ingenjörsexamen (YHS) ingår i det examenssystem som sorterar under utbildningsförvaltningen och inordnas därför i referensramen på samma sätt som yrkeshögskoleexamina (nivå 6).

Personer som har avlagt gymnasiets lärokurs, studentexamen, yrkesinriktad grundexamen eller yrkesexamen kan antas till studier för räddningsmannaexamen och examen för jourhavande vid nödcentraler. Enligt arbetsgruppen motsvarar räddningsmannaexamen och examen för jourhavande vid nödcentraler när det gäller kompetenskraven yrkesinriktade grundexamina eller yrkesexamina. Examina inordnas därför naturligt på nivå 4 i den nationella referensramen.

I kompetenskraven för underbefälsexamen betonas omfattande kunskaper och färdigheter i säkerhetsarbete och förebyggande av olyckor samt förmåga att planera och leda verksamheten i räddningsenheter och räddningsgrupper i ofta oförutsedda olyckssituationer samt förmåga att arbeta som närmaste chef. Kompetenskraven för examen motsvarar således kraven för specialyrkesexamen, och enligt arbetsgruppen ska examen inordnas på nivå 5 i den nationella referensramen.

Examina som utgått ur examenssystemet

Examina som har utgått ur examenssystemet inordnas inte i referensramen. I arbetslivet finns det dock fortfarande många som har avlagt en examen eller fullgjort en lärokurs som utgått ur examenssystemet och som är verksamma på arbetsmarknaden och inom utbildningssystemet såväl inom landet som över landets gränser. I sin promemoria tar arbetsgruppen därför ställning till dessa examina och lärokurser. Arbetsgruppens ställningstaganden finns nedan i avsnitt 5.5.

5.4 Förslag till inordnande av examina i den nationella referensramen

Arbetsgruppen föreslår att de examina, lärokurser och specialkompetenser för högskoleutbildade som definieras i lagstiftningen om utbildningsförvaltningen och andra förvaltningsområden inordnas i den nationella referensramen på följande sätt:

Tabell 1 Kravnivåer för Finlands nationella referensram och inordnande av finländska examina i referensramen

Obs. I tabellrubrikerna och som rubriktext i kolumnerna används bara ordet "examen", men i kolumnerna uppräknas examenstyper, lärokurser, specialkompetenser för högskoleutbildade och vid behov också enskilda examina som enligt arbetsgruppens förslag ska inordnas på kravnivåerna i fråga.

Nationell kravnivå	Kunnande	Examina
Nivå 1	<p>Har de allmänna kunskaper och grundläggande färdigheter som krävs för studier och för att kunna utföra enkla uppgifter under direkt övervakning i ett strukturerat sammanhang.</p> <p>Tar under handledning ansvar för sitt lärande. Kan kommunicera muntligt och svarar på enkel skriftlig kommunikation på sitt modersmål.</p>	
Nivå 2	<p>Har de baskunskaper och kognitiva och praktiska grundläggande färdigheter på sitt område som behövs för att använda relevant information till utförande av uppgifter och lösning av rutinartade problem. Kan följa enkla regler och i en övervakad miljö använda vanliga redskap och verktyg som kräver ett visst mått av självständighet.</p> <p>Kan ta ansvar och agera självständigt.</p> <p>Tar ansvar för sitt lärande. Kan kommunicera muntligt och framställa vanlig text. Har grundläggande kunskaper i det andra inhemska språket och åtminstone i ett främmande språk.</p>	Den grundläggande utbildningens lärokurs
Nivå 3	Känner till fakta, principer, processer och allmänna begrepp på sitt område och har de kognitiva och	Några av de äldsta yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina

	<p>praktiska färdigheter som behövs för att kunna utföra uppgifter och lösa problem. Kan välja och använda grundläggande metoder, verktyg, material och information. Kan anpassa sin verksamhet till rådande förhållanden och aktuell miljö vid problemlösning.</p> <p>Tar ansvar för att egna uppgifter slutförs och kan samarbeta på ett säkert sätt. Har som anställd förmåga att agera företagsmässigt.</p> <p>Kan bedöma sin kompetens och sin arbets- eller studieverksamhet</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera mångsidigt i växelverkan med andra i olika situationer samt framställa texter av många olika slag. Kan kommunicera internationellt och interagera på det andra inhemska språket och åtminstone på ett främmande språk.</p>	
Nivå 4	<p>Har faktabaserade och teoretiska kunskaper i breda sammanhang inom sitt område samt vissa kognitiva och praktiska färdigheter som behövs för lösningar på specifika problem inom sitt område. Kan arbeta självständigt i miljöer som vanligtvis är förutsägbara men kan ändras.</p> <p>Ansvarar för slutförandet av egna uppgifter och agerar säkert och ansvarstagande i samarbetet med andra. Kan bedriva en verksamhet och organisera arbetet ekonomiskt, framgångsrikt och planmässigt. Kan övervaka andras rutinarbete. Har förmåga att agera företagsmässigt som anställd eller som egenföretagare i branschen. Kan bedöma sin kompetens och förbättra sin arbets- eller studieverksamhet Kan utveckla sig själv och sitt arbete.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera mångsidigt i växelverkan med andra i olika situationer och framställa mångskiftande texter, också sådana som anknyter till branschen i fråga. Kan kommunicera internationellt och interagera på det andra inhemska språket och åtminstone på ett främmande språk.</p>	<p>Gymnasiets lärokurs och studentexamen</p> <p>Yrkesinriktade grundexamina</p> <p>Yrkesexamina</p> <p>Grundexamen för fångvården</p> <p>Grundexamen för polis</p> <p>Räddningsmännaexamen</p> <p>Examen för jourhavande vid nödcentraler</p>

<p>Nivå 5</p>	<p>Har övergripande och/eller specialiserade faktabaserade och teoretiska kunskaper inom sitt område samt kognitiva och praktiska färdigheter och kan utnyttja dessa kunskaper och färdigheter för att utarbeta kreativa lösningar på praktiska problem. Är medveten om gränserna mellan kunskaper på olika områden.</p> <p>Har förmåga att utöva ledning och övervakning i miljöer där det finns oförutsägbara förändringar. Kan övervaka uppgifter som utförs av andra. Har goda förutsättningar att arbeta som egenföretagare i branschen. Kan bedöma och utveckla egna och andras prestationer och arbete.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Kan kommunicera internationellt och interagera i den egna branschen på det andra inhemska språket och åtminstone ett främmande språk.</p>	<p>Specialyrkesexamina</p> <p>Grundexamen i flygledning</p> <p>Yrkesexamen i byggproduktion</p> <p>Polisunderbefälsexamen</p> <p>Underbefälsexamen (räddningsväsendet)</p>
<p>Nivå 6</p>	<p>Har inom sitt område övergripande och avancerade kunskaper som inbegriper kritisk förståelse för och bedömning av teorier, centrala begrepp, metoder och principer. Har förståelse för omfattningen av och gränserna för olika yrkessektorer och/eller discipliner. Har avancerade färdigheter som inbegriper skicklighet, förmåga att tillämpa och förmåga till innovativa lösningar som behövs för att lösa komplicerade eller oförutsägbara problem inom ett specialiserat yrkes-, vetenskaps- eller konstområde.</p> <p>Kan leda komplicerade yrkesrelaterade aktiviteter eller projekt eller arbeta självständigt i expertuppgifter i branschen. Kan fatta beslut i oförutsägbara verksamhetsmiljöer. Har grundläggande förutsättningar för att arbeta som egenföretagare i branschen. Kan ta ansvar för bedömning och utveckling av sin kompetens och dessutom för enskilda personers och grupper utveckling.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan i tillräcklig utsträckning kommunicera muntligt och skriftligt</p>	<p>Yrkeshögskoleexamina</p> <p>Lägre högskoleexamina</p> <p>Specialkompetenser för högskoleutbildade som avläggs efter en lägre högskoleexamen</p> <p>Vissa specialyrkesexamina</p>

	<p>med folk såväl i som utanför branschen. Kan kommunicera självständigt internationellt och interagera på det andra främmande språket och åtminstone på ett främmande språk.</p>	
Nivå 7	<p>Har omfattande och mycket specialiserade kunskaper om begrepp, metoder och data som motsvarar den specialiserade kunskapen i branschen och som ligger till grund för självständigt tänkande och/eller forskning. Är medveten om kunskapsfrågor som gäller området och beröringspunkterna mellan olika områden och kan kritiskt granska dessa och ny information. Har förmåga att lösa krävande problem inom forskning och/eller innovativ verksamhet för att utveckla nya kunskaper och förfaranden och tillämpa och integrera kunskaper från olika områden.</p> <p>Kan arbeta självständigt i krävande expertuppgifter i branschen eller som företagare. Kan leda och omvandla komplicerade och oförutsägbara situationer som kräver nya strategiska tillvägagångssätt. Kan leda organisationer och/eller människor. Har förmåga att bedöma enskilda människors och grupper verksamhet. Kan bidra till ökade kunskaper och färdigheter på sitt område och/eller ta ansvar för andras utveckling.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera väl både muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Behärskar krävande internationell kommunikation och kan interagera på det andra inhemska språket och på minst ett främmande språk.</p>	<p>Högre yrkeshögskoleexamina</p> <p>Högre högskoleexamina</p> <p>Specialkompetenser för högskoleutbildade som avläggs efter en högre högskoleexamen</p>
Nivå 8	<p>Behärskar omfattande helheter och sammanhang. Behärskar kunskaper, färdigheter och/eller teorier på den mest avancerade och/eller mest specialiserade och fördjupade nivån och i beröringspunkterna mellan olika områden. Uppvisar förmåga till kreativa tillämpningar. Kan skapa ny kunskap genom att följa god vetenskaplig praxis. Har förmåga till självständigt och innovativt vetenskapligt och yrkesmässigt forskningsarbete. Kan utveckla yrkesrelaterade uppgiftsområden och/eller discipliner. Kan utveckla och tillämpa nya</p>	<p>Licentiatexamen med undantag för veterinärmedicin, odontologie och medicin licentiatexamen</p> <p>Doktorsexamina</p> <p>Specialistläkare</p> <p>Specialisttandläkare</p> <p>Specialistveterinär</p> <p>Generalstabsofficersexamen</p>

	<p>idéer, teorier, tillvägagångssätt eller processer i de mest krävande verksamhetsmiljöer.</p> <p>Kan arbeta självständigt i de mest krävande expertuppgifter i branschen eller som företagare. Har förmåga att leda organisationer och/eller människor. Kan göra sådana synteser och kritiska bedömningar som behövs för att lösa komplicerade problem inom forskning och/eller innovation och utvidga och omdefiniera befintliga kunskaper eller yrkespraxis.</p> <p>Kan bidra med ökade kunskaper på sitt område och/eller ta ansvar för andras utveckling.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera väl både muntligt och skriftligt med representanter för såväl vetenskapliga samfund som allmänheten om frågor som gäller det egna forskningsområdet och hela disciplinen och/eller yrkesområdet. Har förmåga till avancerad internationell kommunikation och kan interagera på det andra inhemska språket och på minst ett främmande språk.</p>	
--	--	--

5.5 Examina som utgått ur examenssystemet

Arbetsgruppen konstaterar, att det är besvärligt att fastställa en kravnivå för de examina och lärokurser som har utgått ur examenssystemet, eftersom de utbildningar som leder till dessa examina och lärokurser har varit olika långa under olika tider och det är svårt att ta reda på vilka kompetenskrav som har gällt för dem. Kompetensmålen grundar sig inte heller nödvändigtvis på resultaten av lärandet utan på utbildningens längd och läroämnena. Därför är det svårt att fastställa kravnivån för examina som inte längre ingår i examenssystemet.

Eftersom kompetens- eller behörighetskraven för vissa yrken eller uppgifter liksom behörigheten för fortsatta studier är tydligt definierade i den lagstiftning som gäller dem, anser inte arbetsgruppen det vara brådskande med tanke på det fortsatta arbetet med den nationella referensramen att fastställa kravnivåer för de examina och lärokurser som har utgått

ur examenssystemet. Inför en eventuell fortsättning på arbetet följer nedan en kort beskrivning av de viktigaste av de examina som har utgått ur examenssystemet.

Tidigare allmänbildande utbildningar som föregick utbildningen på andra stadiet

Folkskolan var till att börja med en fyraårig, senare en sexårig läroanstalt. Enligt folkskoleförordningen (1866) undervisades eleverna i religion, modersmål och skrivning, geografi, historia, räkning och dess tillämpning, naturkunskap, teckning, sång, gymnastik och handarbeten. Efter fjärde klassen i folkskolan kunde eleverna söka till en femårig mellanskola och efter det fortsätta i det treåriga gymnasiet. Mellanskolan och gymnasiet bildade tillsammans ett läroverk om vilket stadgades i Skolordningen (1872).

I folkskolelagen (1958) utökades den sexåriga folkskolan med två års obligatoriska fortsatta studier vid en s.k. medborgarskola. I medborgarskolan ingick obligatoriska allmänbildande ämnen, men huvudvikten låg på yrkesinriktade praktiska kurser. Varje ort kunde själv skraddarsy kurser med tanke på behoven i arbetslivet i regionen.

Folkskoleinstitutionen lades ner när grundskolesystemet infördes. Då omvandlades alla folkskolor till de nuvarande årsklasserna 1–6 inom den grundläggande utbildningen. Fortsättningsklasserna, dvs. skolåren 7–8, införlivades med mellanskolorna till årsklasserna 7–9 i grundskolan.

Tidigare grundläggande yrkesutbildning i läroanstaltsform

Före mellanstadiereformen på 1980-talet meddelades vid yrkesläroanstalter som hörde till olika förvaltningsområden utbildning enligt särskilda lagar som styrde dem. Utbildningen var inte enhetligt ordnad. Omfattningen av de folkskolbaserade utbildningar som betraktades som yrkesinriktad grundutbildning varierade från en termin till fyra läsår. I praktiken var majoriteten av de utbildningar som betraktades som yrkesinriktad grundutbildning minst tvååriga. Till exempel vid de allmänna yrkesskolorna var utbildningstiden 2–3 år, vid yrkesskolorna för specialområden oftast 2–4 år, vid trädgårdsskolor och forstskolor 2 år, vid hotell- och restaurangskolor 2–2,5 år, vid handelsläroanstalter 1–2 år och inom sjukskötarutbildningen 2,5 år. Dessutom fanns det särskilda ettåriga specialiseringsutbildningar. Kortare utbildningar fanns framför allt inom lantbruk, hemslöjd, huslig ekonomi och för vissa uppgifter inom hälso- och sjukvården. I den

utbildningsklassificering som Statistikcentralen införde 1971 räknades alla yrkesutbildningar som var kortare än tre år och hade en undervisningstid på minst 400 timmar till utbildning på lägre mellannivå och minst treåriga utbildningar till utbildning på högre mellannivå.

I samband med mellanstadiereformen förnyades den grundläggande yrkesutbildningen och förenhetligades successivt under 1982–1988 så att utbildningstiden för all grundskolbaserad utbildning på skolnivå blev 2–3 år och utbildningen på institutsnivå och högre institutsnivå (senare yrkesutbildning på högre nivå) minst fyra år. I den grundskolbaserade utbildningen ingick en s.k. allmän period på 0,5–1 år, och den studentbaserade utbildningen var ett halvt till ett år kortare. På vissa områden fanns det på såväl skol- som institutsnivå och inom yrkesutbildningen på högre nivå s.k. fristående studielinjer som inte innehöll några allmänna perioder. En del områden hade dessutom ettåriga påbyggnadslinjer i form av vuxenutbildning. Vid de tekniska läroanstalterna infördes i praktiken aldrig den struktur som tillämpades vid mellanstadiereformen, utan till dem sökte elever som hade avlagt en yrkesinriktad grundexamen eller fullgjort gymnasiet lärokurs. Till sådana examina som inte ingår i det nuvarande examenssystemet hör teknikerexamen och yrkesexamen på institutsnivå för ingenjörer, senare yrkesexamen på högre nivå. Enligt lagen om försök med utbildning på ungdomsstadiet och med yrkeshögskolor (391/1991) hade studerande inom ramen för försöket möjlighet att fullgöra kombinationsstudier som omfattade minst två läsår.

Under åren 1993–1994 förnyades alla yrkesexamina, vilket medförde att de allmänna perioderna slopades och examinas omfattning fastställdes efter område och examina och kunde variera mellan 80 studieveckor, 80 + 40 studieveckor och 120 studieveckor. Omfattningen av examina på institutsnivå och yrkesexamina på högre nivå varierade från 80 till 160 studieveckor. Såväl examina på institutsnivå som yrkesexamina på högre nivå omvandlades så småningom till yrkeshögskoleexamina.

Numera är alla yrkesinriktade grundexamina som avläggs inom den grundläggande yrkesutbildningen treåriga. Från och med de utbildningar som inleddes 1999–2001 är utbildningen treårig. Detta medförde också en allmän behörighet för fortsatta studier på högre nivå vid såväl yrkeshögskolor som universitet.

Fackliga kompetensexamina

Lagen om fackliga kompetensexamina (lag 424/1967) och den lag genom vilken denna upphävdes (32/1972) gällde 1968–1994. I enlighet med lagen var det möjligt att avlägga yrkesexamina och högre yrkesexamina. Enligt 11 § i lagen om yrkesexamina (306/1994), genom vilken lagen om fackliga kompetensexamina upphävdes, kan Utbildningsstyrelsen vid behov besluta om en examen enligt lagen om fackliga kompetensexamina ska godkännas som en examen som motsvarar yrkesexamen eller specialyrkesexamen enligt denna lag.

Utbildningsstyrelsen fattade den 22 mars 1995 ett beslut (25/103/95) som omfattade alla examina som avses i lagen om fackliga kompetensexamina.

5.6 Förslag till lagstiftning

Enligt arbetsgruppen är de mål som uppställts för den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande och för genomförandet av den så viktiga att man måste säkerställa en stabil grund och god synlighet för referensramen. Den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande måste ses som en helhet som möjliggör en övergripande granskning av utbildnings- och examenssystemet och av kompetensen förutom på undervisningsministeriets förvaltningsområde också på andra förvaltningsområden. Med hjälp av referensramen kan man granska hur utbildningarna på andra förvaltningsområden förhåller sig till utbildningen på undervisningsministeriets förvaltningsområde eller hur den kan tillgodoräknas inom utbildningen på undervisningsministeriets förvaltningsområde. Att reglera referensramen genom lag gör att också examina och det övriga kunnandet blir mer genomskinliga internationellt och visar på engagemang. För att man ska kunna uppnå dessa mål krävs det lagstiftning.

Enligt arbetsgruppen kräver en reglering av den nationella referensramen att den regleras på lagnivå, eftersom det i gällande lagstiftning inte ingår några bemyndiganden som regleringen kan stödja sig på. Antingen måste ett bemyndigande som gäller detta tas in i de lagar som avser examina och utbildning på såväl undervisningsministeriets förvaltningsområde som andra förvaltningsområden eller måste man stifta en särskild lag som innehåller ett bemyndigande.

Arbetsgruppen beslutade föreslå att en särskild lag skulle stiftas för att möjliggöra en övergripande granskning av det finländska utbildnings- och examenssystemet och den kompetens som det medför/förutsätter. För en särskild lag talar också det faktum att det inte sedan tidigare finns någon samlad reglering av examina på olika förvaltningsområden.

Som namn på lagen föreslår arbetsgruppen "lagen om en nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande". I lagen ska examenshelheterna tas in i den form som de ingår i olika lagar. Lagen kommer således ha karaktären av ett samlat regelverk. Lagen ska också omfatta specialkompetenser för högskoleutbildade. I lagen ska man dessutom beskriva kravnivåerna i den nationella referensramen på ett allmänt plan, ange principerna för en närmare beskrivning av kravnivåerna, fastställa deras motsvarigheter bland EQF:s kravnivåer och utfärda ett bemyndigande att beskriva kravnivåerna samt genom förordning av statsrådet bestämma hur examina och specialkompetenser för högskoleutbildade ska inordnas på kravnivåerna. Vid behov kan man också definiera de centrala begreppen i lagen, t.ex. examen och specialkompetens, och på så sätt förenhetliga begreppen på olika förvaltningsområden och utbildningsstadier. I samband med att lagen stiftas kommer det att finnas ett behov av att ändra universitets- och yrkeshögskolelagen och eventuellt också de lagar som rör andra förvaltningsområden till den del där ingår bestämmelser om specialkompetenser för högskoleutbildade.

Arbetsgruppen ser det som viktigt att redan i namnet på lagen föra fram det faktum att det är fråga om en referensram också för kunnande. Det innebär att även specialkompetenserna för högskoleutbildade ska tas in i lagen. I kapitel 9 i arbetsgruppspromemorian ges i enlighet med uppdraget en preliminär beskrivning av vilken typ av kompetens man senare kan överväga att inkludera i referensramen och enligt vilka principer. Frågan kräver fortsatta diskussioner och arbetsgruppen hoppas få fler synpunkter och kommentarer i samband med remissbehandlingen och de seminarier som kommer att ordnas kring referensramen.

Arbetsgruppen föreslår att i förordningen om en nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande införs bestämmelser om indelningen i kravnivåer och inplaceringen av examina och specialkompetenser för högskoleutbildade på nivåerna i den nationella referensramen. I förordningen ska också ingå kompetensbeskrivningar på åtta nivåer. Förslaget till förordning är ännu bara ett utkast till vad förordningen skulle kunna innehålla och inte en genomarbetad lagtext.

De lagar, föreskrifter och anvisningar som gäller examensbetyg och andra intyg kommer också att behöva ses över.

Arbetsgruppen föreslår att den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande ska regleras genom lag och förordning på följande sätt:

Lag om en nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande

1 § Tillämpningsområde

I denna lag bestäms om kravnivåer för klassificering av examina och lärokurser som ingår i det nationella examenssystemet och av specialkompetenser för högskoleutbildade (*nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande*).

2 § Nationellt examenssystem

I det nationella examenssystemet ingår följande lärokurser och examina:

- den grundläggande utbildningens lärokurs som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998)
- gymnasiet lärokurs och studentexamen enligt gymnasielagen (629/1998)
- den yrkesinriktade grundexamen som avses i lagen om yrkesutbildning (630/1998) och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998)
- den yrkesexamen och specialyrkesexamen som avses i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998)
- den yrkeshögskoleexamen och högre yrkeshögskoleexamen som avses i yrkeshögskolelagen (351/2003)
- den lägre högskoleexamen, högre högskoleexamen samt de vetenskapliga, konstnärliga och yrkesinriktade påbyggnadsexamina som avses i universitetslagen (645/1997)
- den kandidatexamen i militärvetenskaper, magisterexamen i militärvetenskaper, generalstabsofficersexamen och doktorsexamen i militärvetenskaper som avses i lagen om Försvarshögskolan (1121/2008)
- den yrkesinriktade examen inom fångvårdssektorn som avses i lagen om Brottsförhållningsverkets utbildningscentral (1316/2006)

- den grundexamen för polis, påbyggnadsexamen för polis och polisbefälsexamen som avses i lagen om polisutbildning (68/2005)
- de yrkesinriktade examina inom räddningsväsendet och nödcentralverksamheten som avses i lagen om Räddningsinstitutet (607/2006).

3 § Specialkompetenser för högskoleutbildade

Specialkompetenser för högskoleutbildade är

- de ... som avses i yrkeshögskolelagen
- de ... som avses i universitetslagen
- den stabsofficersexamen som avses i lagen om Försvarshögskolan.

4 § Klassificering enligt kravnivåer

De examina och lärokurser samt specialkompetenser för högskoleutbildade som ingår i det nationella examenssystemet fördelas på åtta kravnivåer som överensstämmer med nivåerna i Europaparlamentets och rådets rekommendation den 23 april 2008 om en europeisk referensram för kvalifikationer.

Kravnivån för examina, lärokurser och specialkompetenser för högskoleutbildade fastställs genom en beskrivning av de krav som examen, lärokursen eller specialkompetensen i fråga ställer på kombinationen av kunskaper, färdigheter och kompetens så att de förväntade kraven successivt ökar från nivå 1 till nivå 8 beträffande alla dimensioner av kompetens.

5 § Bestämmelse om bemyndigande

Genom förordning av statsrådet bestäms närmare om beskrivningen av kravnivåerna och inordnandet av de examina och lärokurser samt specialkompetenser för högskoleutbildade som ingår i det nationella examenssystemet på de kravnivåer som avses i 4 § enligt den kompetens som examen, lärokursen eller specialkompetensen i fråga förutsätter.

6 § Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft ...

Förordning om en nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande

1 § Klassificering enligt kravnivåer samt inordnande av examina, lärokurser och specialkompetenser för högskoleutbildade på nivåerna i den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande.

Nationell kravnivå/nivån i den europeiska referensramen för kvalifikationer	Kunnande	Examina
Nivå 1	<p>Har de allmänna kunskaper och grundläggande färdigheter som krävs för studier och för att kunna utföra enkla uppgifter under direkt övervakning i ett strukturerat sammanhang.</p> <p>Tar under handledning ansvar för sitt lärande. Kan kommunicera muntligt och svarar på enkel skriftlig kommunikation på sitt modersmål.</p>	
Nivå 2	<p>Har de baskunskaper och kognitiva och praktiska grundläggande färdigheter på sitt område som behövs för att använda relevant information till utförande av uppgifter och lösning av rutinartade problem. Kan följa enkla regler och i en övervakad miljö använda vanliga redskap och verktyg som kräver ett visst mått av självständighet.</p> <p>Kan ta ansvar och agera självständigt.</p> <p>Tar ansvar för sitt lärande. Kan kommunicera muntligt och framställa vanlig text. Har grundläggande kunskaper i det andra inhemska språket och åtminstone i ett främmande språk.</p>	Den grundläggande utbildningens lärokurs
Nivå 3	<p>Känner till fakta, principer, processer och allmänna begrepp på sitt område och har de kognitiva och praktiska färdigheter som behövs för att kunna utföra uppgifter och lösa problem. Kan välja och använda grundläggande metoder, verktyg, material och</p>	Några av de äldsta yrkesinriktade grundexamina och yrkesexamina

	<p>information. Kan anpassa sin verksamhet till rådande förhållanden och aktuell miljö vid problemlösning.</p> <p>Tar ansvar för att egna uppgifter slutförs och kan samarbeta på ett säkert sätt. Har som anställd förmåga att agera företagsmässigt.</p> <p>Kan bedöma sin kompetens och sin arbets- eller studieverksamhet</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera mångsidigt i växelverkan med andra i olika situationer samt framställa texter av många olika slag. Kan kommunicera internationellt och interagera på det andra inhemska språket och åtminstone på ett främmande språk.</p>	
Nivå 4	<p>Har faktabaserade och teoretiska kunskaper i breda sammanhang inom sitt område samt vissa kognitiva och praktiska färdigheter som behövs för lösningar på specifika problem inom sitt område. Kan arbeta självständigt i miljöer som vanligtvis är förutsägbara men kan ändras.</p> <p>Ansvarar för slutförandet av egna uppgifter och agerar säkert och ansvarstagande i samarbetet med andra. Kan bedriva en verksamhet och organisera arbetet ekonomiskt, framgångsrikt och planmässigt. Kan övervaka andras rutinarbete. Har förmåga att agera företagsmässigt som anställd eller som egenföretagare i branschen. Kan bedöma sin kompetens och förbättra sin arbets- eller studieverksamhet Kan utveckla sig själv och sitt arbete.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera mångsidigt i växelverkan med andra i olika situationer och producera mångskiftande texter, också sådana som anknyter till branschen i fråga. Kan kommunicera internationellt och interagera på det andra inhemska språket och åtminstone på</p>	<p>Gymnasiets lärokurs och studentexamen</p> <p>Yrkesinriktade grundexamina</p> <p>Yrkesexamina</p> <p>Grundexamen för fångvården</p> <p>Grundexamen för polis</p> <p>Räddningsmannaexamen</p> <p>Examen för jourhavande vid nödcentraler</p>

	ett främmande språk.	
Nivå 5	<p>Har övergripande och/eller specialiserade faktabaserade och teoretiska kunskaper inom sitt område samt kognitiva och praktiska färdigheter och kan utnyttja dessa kunskaper och färdigheter för att utarbeta kreativa lösningar på praktiska problem. Är medveten om gränserna mellan kunskaper på olika områden. Har förmåga att utöva ledning och övervakning i miljöer där det finns oförutsägbara förändringar. Kan övervaka uppgifter som utförs av andra. Har goda förutsättningar att arbeta som egenföretagare i branschen. Kan bedöma och utveckla egna och andras prestationer och arbete.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Kan kommunicera internationellt och interagera i den egna branschen på det andra inhemska språket och åtminstone ett främmande språk.</p>	<p>Specialyrkesexamina</p> <p>Grundexamen i flygledning</p> <p>Yrkesexamen i byggproduktion</p> <p>Polisunderbefälsexamen</p> <p>Underbefälsexamen (räddningsväsendet)</p>
Nivå 6	<p>Har inom sitt område övergripande och avancerade kunskaper som inbegriper kritisk förståelse för och bedömning av teorier, centrala begrepp, metoder och principer. Har förståelse för omfattningen av och gränserna för olika yrkessektorer och/eller discipliner. Har avancerade färdigheter som inbegriper skicklighet, förmåga att tillämpa och förmåga till innovativa lösningar som behövs för att lösa komplicerade eller oförutsägbara problem inom ett specialiserat yrkes-, vetenskaps- eller konstområde.</p> <p>Kan leda komplicerade yrkesrelaterade aktiviteter eller projekt eller arbeta självständigt i expertuppgifter i branschen.</p> <p>Kan fatta beslut i oförutsägbara verksamhetsmiljöer. Har grundläggande förutsättningar för att arbeta som egenföretagare i branschen. Kan ta ansvar för bedömning och utveckling av sin egen kompetens och dessutom för enskilda</p>	<p>Yrkeshögskoleexamina</p> <p>Lägre högskoleexamina</p> <p>Specialkompetenser för högskoleutbildade som avläggs efter en lägre högskoleexamen</p> <p>Vissa specialyrkesexamina</p>

	<p>personers och grupper utveckling.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan i tillräcklig utsträckning kommunicera muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Kan kommunicera självständigt internationellt och interagera på det andra främmande språket och åtminstone på ett främmande språk.</p>	
Nivå 7	<p>Har omfattande och mycket specialiserade kunskaper om begrepp, metoder och data som motsvarar den specialiserade kunskapen i branschen och som ligger till grund för självständigt tänkande och/eller forskning. Är medveten om kunskapsfrågor som gäller området och beröringspunkterna mellan olika områden och kan kritiskt granska dessa och ny information. Har förmåga att lösa krävande problem inom forskning och/eller innovativ verksamhet för att utveckla nya kunskaper och förfaranden och tillämpa och integrera kunskaper från olika områden.</p> <p>Kan arbeta självständigt i krävande expertuppgifter i branschen eller som företagare. Kan leda och omvandla komplicerade och oförutsägbara situationer som kräver nya strategiska tillvägagångssätt. Kan leda organisationer och/eller människor. Har förmåga att bedöma enskilda människors och grupper verksamhet. Kan bidra till ökade kunskaper och färdigheter på sitt område och/eller ta ansvar för andras utveckling.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera väl både muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Behärskar krävande internationell kommunikation och kan interagera på det andra inhemska språket och på minst ett främmande språk.</p>	<p>Högre yrkeshögskoleexamina</p> <p>Högre högskoleexamina</p> <p>Specialkompetenser för högskoleutbildade som avläggs efter en högre högskoleexamen</p>
Nivå 8	Behärskar omfattande helheter och sammanhang. Behärskar kunskaper,	Licentiatexamen med undantag för veterinärmedicin, odontologi och

	<p>färdigheter och/eller teorier på den mest avancerade och/eller mest specialiserade och fördjupade nivån och i beröringspunkterna mellan olika områden. Uppvisar förmåga till kreativa tillämpningar. Kan skapa ny kunskap genom att följa god vetenskaplig praxis. Har förmåga till självständigt och innovativt vetenskapligt och yrkesmässigt forskningsarbete. Kan utveckla yrkesrelaterade uppgiftsområden och/eller discipliner. Kan utveckla och tillämpa nya idéer, teorier, tillvägagångssätt eller processer i de mest krävande verksamhetsmiljöer.</p> <p>Kan arbeta självständigt i de mest krävande expertuppgifter i branschen eller som företagare. Har förmåga att leda organisationer och/eller människor. Kan göra sådana synteser och kritiska bedömningar som behövs för att lösa komplicerade problem inom forskning och/eller innovation och utvidga och omdefiniera befintliga kunskaper eller yrkespraxis.</p> <p>Kan bidra med ökade kunskaper på sitt område och/eller ta ansvar för andras utveckling.</p> <p>Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera väl både muntligt och skriftligt med representanter för såväl vetenskapliga samfund som allmänheten om frågor som gäller det egna forskningsområdet och hela disciplinen och/eller yrkesområdet. Har förmåga till avancerad internationell kommunikation och kan interagera på det andra inhemska språket och på minst ett främmande språk.</p>	<p>medicine licentiatexamen</p> <p>Doktorsexamina</p> <p>Specialistläkare</p> <p>Specialisttandläkare</p> <p>Specialistveterinär</p> <p>Generalstabsofficersexamen</p>
--	--	--

2 § Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft ...

5.7 Administrering, uppdatering och utveckling av den nationella referensramen

Om den nationella referensramen såsom arbetsgruppen föreslår kommer att regleras genom en lag och förordning om en referensram för examensbaserat och övrigt kunnande, är det enligt arbetsgruppens mening ändamålsenligt att referensramen administreras på samma sätt som liknande bestämmelser i övrigt. Undervisningsministeriet ska lägga fram förslagen till bestämmelser om en nationell referensram och som föredragande ministerium också svara för beredning och föredragning av lagändringar och i samband med beredningen av bestämmelserna höra andra ministerier och intressenter.

Eftersom den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande är ett viktigt instrument för såväl arbetsmarknaden som utbildningssystemet och kan bidra till att främja rörligheten, förbättra förutsättningarna för livslångt lärande och synliggöra olika lärandevägar och möjligheterna till kompetensutveckling, behövs det en mekanism eller mekanismer med vilka man kan övervaka hur referensramen fungerar och tillsammans med intressenterna kartlägga behoven av uppdatering och utveckling av referensramen.

Enligt EQF-rekommendationen ska kommissionen i samråd med medlemsstaterna och efter att ha hört berörda intressenter bedöma de åtgärder som har vidtagits på grund av rekommendationen och senast den 23 april 2013 lämna en redogörelse till Europaparlamentet och rådet om erhållna erfarenheter och förväntade framtida konsekvenser. Arbetsgruppen anser att bedömningen av hur den finländska referensramen fungerar med fördel kan förläggas så att den kan utnyttjas i samband med den bedömning som görs i samråd med kommissionen och övriga medlemsstater.

Kartläggningen av behoven av uppdatering och utveckling av referensramen i samråd med intressenterna kan med fördel införlivas med de befintliga formerna för samarbete med intressenterna och med beredningen av förslagen till examensstruktur. Vid kartläggningen kan man dra nytta av utbildnings- och examenskommissionerna och deras kompetens. Utbildningskommissionernas uppgift är att följa, bedöma och förutse utvecklingen av den kompetens som behövs i arbetslivet och inom utbildningen på sitt område och lägga fram

förslag om hur utbildningen bör utvecklas. Examenskommissionernas uppgift är att följa hur systemet med fristående examina fungerar på deras områden och vid behov lägga fram initiativ om utveckling av systemet. Kartläggningen av uppdaterings- och kompetensbehoven inom den nationella referensramen är ett naturligt led i utvecklingen av utbildningen och systemet med fristående examina. Varje utbildnings- och examenskommission kan vid behov lägga fram förslag för undervisningsministeriet om behoven av en uppdatering av referensramen på sitt område. Förslagen kan med fördel läggas fram samtidigt som förslagen till examensstruktur och behandlingen av dessa, eftersom behandlingen redan ingår i utbildnings- och examenskommissionernas arbete. Om utbildnings- och examenskommissionerna ska kartlägga uppdaterings- och kompetensbehoven, förutsätter det att kommissionernas ledamöter får utbildning i referensramsarbete.

Om det blir nödvändigt att uppdatera den nationella referensramen när det gäller examina på andra förvaltningsområden eller specialkompetenser för högskoleutbildade, kan övriga ministerier på motsvarande sätt lägga fram förslag för undervisningsministeriet om behovet av att uppdatera referensramen.

Genomförandet av den nationella referensramen berör alla aktörer på utbildningsområdet. Att fastställa nivån på examina utifrån kraven på kompetens sätter fokus på resultaten av lärandet när utbildning anordnas. Att utgå från resultaten av lärandet är redan etablerat i synnerhet inom yrkesutbildningen på andra stadiet. Inom högre utbildning har man under de senaste åren allt mer börjat betona resultaten av lärandet, i viss mån som en effekt av referensramen för högskoleexamina, men i beskrivningarna av resultaten finns det fortfarande utrymme för förbättringar. Genomförandet av referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande kräver orientering på området och utbildning av t.ex. lärare. Dessutom tillför den praktiska tillämpningen av referensramen och principen om livslångt lärande exempelvis handledningen av studerande en ny dimension.

I enlighet med EQF-rekommendationen har undervisningsministeriet utsett Utbildningsstyrelsen till nationellt samordningsorgan i Finland för att stödja och, tillsammans med andra berörda nationella myndigheter, styra kopplingen mellan det nationella kvalifikationssystemet och den europeiska referensramen för kvalifikationer. Enligt undervisningsministeriets beslut (dnr 2/500/2008) har det nationella samordningsorganet som uppgift att

- delta i utvecklingen av en nationell referensram för kvalifikationer och genomförandet av den europeiska referensramen för kvalifikationer
- informera intressenter och invånare om den europeiska referensramen för kvalifikationer, den nationella referensramen för kvalifikationer och inordnandet av examina i referensramarna
- ge olika intressenter vägledning och information om hur referensramen ska tillämpas
- delta i nationellt och internationellt samarbete kring den europeiska referensramen för kvalifikationer och främja samarbetet
- utföra andra uppgifter som undervisningsministeriet bestämmer.

Vid Utbildningsstyrelsen har huvudsakligen två enheter enats om samarbetet inom det nationella samarbetsorganet.

Enheten för examina deltar i utvecklingen och genomförandet av den nationella referensramen i synnerhet vad gäller yrkesinriktade examina på andra stadiet (grund-, yrkes- och specialyrkesexamen). Arbetet utförs i huvudsak som ett led i beredningen av förslagen till examensstruktur och i samband med beredningen och genomförandet av läroplanen och grunderna för fristående examina (examensgrunder). Den viktigaste uppgiften i utvecklingen av examina och examensgrunderna är att i samarbete med företrädare för arbetslivet fastställa kompetenskraven för examina och för delar av dem. Till genomförandet av grunderna hör anvisningar om tillämpningen av referensramen. Enheten för examina svarar också för examensbevis och tillhörande bilagor som behövs i internationella sammanhang. Chefen för examensenheten utses av undervisningsministeriet till Finlands huvudrepresentant i kommissionens rådgivande grupp med ansvar för den övergripande enhetligheten och för öppenheten i arbetet med att koppla kvalifikationssystem till den europeiska referensramen för kvalifikationer.

Enheten för erkännande och internationell jämförelse av examina svarar för den allmänna informationen om den finländska referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande, följer arbetet med referensramar i andra länder och besvarar enskilda frågor som gäller alla finländska och utländska examina. Enheten deltar aktivt i arbetet med referensramen i synnerhet när det gäller högskoleexamina. På enhetens webbsida finns en länk till undervisningsministeriets sida för referensramen för kvalifikationer och till kommissionens

webbsida för EQF. Informationen utökas när arbetsgruppen för en nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande blir klar med sitt arbete. Chefen för enheten för erkännande och internationell jämförelse av examina deltar i de möten som ordnas av de nationella samordningsorgan som koordineras av kommissionen och är ersättare i kommissionens rådgivande arbetsgrupp. Samarbetet mellan samordningsorganen har ännu inte aktivt inletts.

5.8 Den nationella referensramens inverkan på administration och ekonomi

Enligt arbetsgruppen kommer den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kompetens inte märkbart att öka det administrativa arbetet vid undervisningsministeriet eller övriga ministerier. Administrationen ökar temporärt närmast i sådana fall då det blir aktuellt att uppdatera eller på annat sätt utveckla referensramen. Detta administrativa arbete är till sin karaktär likadant som vilket annat arbete som helst som gäller underhåll och utveckling av författningar.

Den nationella referensramen ökar dels det administrativa arbetet med framför allt den myndighetsinformation, vägledning och rådgivning som gäller den nationella referensramen, dels det internationella samarbetet med Utbildningsstyrelsen som har utsetts till nationellt samordningsorgan i Finland. I resultatförhandlingar mellan undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen har parterna kommit överens om att Utbildningsstyrelsen ska stödja genomförandet av EQF och den nationella referensramen genom att utarbeta en styr- och informationsplan för 2009 och Internetsidor med information om den europeiska och den nationella referensramen på finska, svenska och engelska. Dessutom ska examensgrunderna och de internationella bilagorna ändras på det sätt som EQF och den nationella ramen kräver inom loppet av 2012.

Den nationella referensramen påverkar inte i någon högre grad arbetsmängden för utbildningsanordnare och administrationen vid högskolorna. Det administrativa arbetet kommer sannolikt att öka i någon mån på grund av att alla examensbevis, betyg och Europassdokument utöver de uppgifter som nu finns i betygen senast 2012 ska innehålla en

hänvisning till EQF-nivån för examen i fråga. Ändringen av betygsanteckningarna kräver också att datasystemen utvecklas.

Genomförandet av den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande förutsätter ett omfattande informationsarbete och utbildning av olika parter. Om man vill att kommissionerna ska kartlägga behoven av uppdatering och utveckling av referensramen är viktigt att sörja för utbildningen av framför allt utbildnings- och examenskommissionernas ledamöter. Dessutom behöver man sörja för att det ordnas utbildning för personalen vid läroanstalter i kommuner som tillhandahåller utbildning som leder till eller förbereder för de examina eller de specialkompetenser för högskoleutbildade som ingår i referensramen, vid läroanstalter som ordnar yrkesutbildning och vid högskolor och läroanstalter som ordnar utbildning på andra förvaltningsområden. Denna orientering av olika parter om den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande förutsätter att det anslås medel för utbildningen.

6 Kvalitetssäkring

6.1 Kvalitetssäkring enligt EQF-rekommendationen

I EQF rekommenderas det att medlemsstaterna understödjer och tillämpar principerna för kvalitetssäkring inom utbildning när de beskriver hur den högre utbildning och yrkesutbildning som ingår i den nationella referensramen ska kopplas till den europeiska referensramen för kvalifikationer. Vid genomförandet av referensramen bör kvalitetssäkring genomföras enligt principerna nedan:

- Policy och metoder för kvalitetssäkring bör stödja alla nivåer i den europeiska referensramen för kvalifikationer.
- Kvalitetssäkring bör ingå som en oskiljaktig del i den interna ledningen av utbildningsanstalter.
- Kvalitetssäkring bör omfatta en regelbunden utvärdering av utbildningsanstalterna, deras program eller deras kvalitetssäkringssystem, genomförd av utomstående övervakningsorgan eller -myndigheter.

- Utomstående övervakningsorgan eller -myndigheter som utför kvalitetssäkring bör granskas regelbundet.
- Kvalitetssäkring bör omfatta sammanhang, insatser, processer och prestationer med betoning på prestationer och resultat av lärande.
- Följande inslag bör ingå i systemen för kvalitetssäkring:
 - tydliga och mätbara mål och standarder, riktlinjer för genomförande, inbegripet medverkan från intressenternas sida
 - tillräckliga resurser
 - konsekventa utvärderingsmetoder som kopplar samman självbedömning och extern granskning
 - återkopplingsmekanismer och förfaranden för förbättring
 - brett tillgängliga utvärderingsresultat
- Initiativ inom kvalitetssäkring på internationell, nationell och regional nivå bör samordnas för att säkerställa översikt, enhetlighet, synergi och systemtäckande analys.
- Kvalitetssäkring bör vara en samarbetsprocess över alla nivåer och system i utbildningen, med alla berörda intressenter, inom medlemsstaterna och i hela gemenskapen.
- Riktlinjer för kvalitetssäkring på gemenskapsnivå kan utgöra referenspunkter för utvärdering och lärande av varandra.

Principerna för kvalitetssäkring anses ha en central uppgift för att säkerställa tillförlitligheten och utvecklingen av högre utbildning och yrkesinriktad utbildning.

Den nationella referensramen förutsätter inte ett särskilt system för kvalitetssäkring. De principer för kvalitetssäkring som anges i EQF-rekommendationen bör enligt arbetsgruppen beaktas som ett led i varje utbildningssektors förfaranden för kvalitetssäkring och utvecklingen av dem. För att säkerställa tillförlitligheten och kvaliteten när det gäller resultaten av lärandet är det viktigt att man uppmärksammar hur kvalitetssäkringen kopplas till exempelvis definitionen av kompetens och å andra sidan till bedömningen av om kompetensen har uppnåtts. Beskrivningen är viktig i synnerhet med tanke på den internationella jämförelsen. Systemet för kvalitetssäkring av den finländska utbildningen beskrivs närmare i avsnitt 6.2 och 6.3.

6.2 Kvalitetssäkring av utbildning på undervisningsministeriets förvaltningsområde

På undervisningsministeriets förvaltningsområde kan systemet för kvalitetssäkring av utbildning anses bestå av det nationella styrsystemet för utbildningspolitiken, utbildningsanordnarnas egna system för utvärdering och den externa utvärderingen. Lagstiftningen bildar grunden för kvalitetssäkringssystemet. De internationella riktlinjerna för kvalitetssäkring av utbildning avspeglas allt starkare på det nationella systemet för kvalitetssäkring (Figur 1).

LAGSTIFTNING OM UTBILDNING OCH HÖGSKOLEUTBILDNING		
– grunden för utvärdering och kvalitetssäkring (principer, behörighet, verksamhetsramar, mål, aktörer, arbets- och ansvarsfördelning, verksamhetsformer)		
STYRSYSTEM (t.ex.) – UVP, VEP, BP – tillstånd att ordna utbildning, verksamhetstillstånd – rätt att utfärda examen – finansieringssystem – examens- och läroplansgrunder – timfördelning – statusindikatorer och -översikter inom högskoleutbildning – avtalsmekanismer – m.m.	KVALITETSSÄKRINGSSYSTEM FÖR UTBILDNINGSANORDNARE OCH HÖGSKOLOR – interna system för utvärdering och återkoppling – indikatorer, kvalitetskriterier – intern styrning av verksamheten och användning av återkopplingsinformation	EXTERN UTVÄRDERING – läges-, tema- och systemutvärderingar – extern utvärdering av systemen för kvalitetsvärdering – stöd för utbildningsanordnare och högskolor i frågor som rör kvalitetssäkring
INTERNATIONELLA RIKTLINJER OCH PRINCIPER FÖR KVALITETSSÄKRING		
UTBILDNINGENS KVALITET		

Figur 1 Element som ingår i det nationella systemet för kvalitetssäkring av utbildning

De förfaranden eller system för kvalitetssäkring som används av utbildningsanordnare, läroanstalters huvudmän och högskolor är ett av huvudelementen i kvalitetssäkringssystemet. I lagstiftningen om utbildning och högskolor ingår bestämmelser om utbildningsanordnarnas

och högskolornas skyldighet att utvärdera utbildningen. Lagstiftningen inom olika sektorer bygger på förtroende och ger utbildningsanordnarna, läroanstaltens huvudmän och högskolorna omfattande befogenheter i frågor som gäller utvärdering av utbildningen och kvalitetssäkring. Aktörerna kan själva utforma sitt system för kvalitetssäkring och ställa kriterier för kvalitetssäkringen inom de riktlinjer och ramar som det utbildningspolitiska styrsystemet anger. Inom processerna för självvärdering har man oftast använt referensramar och metoder för total kvalitetsledning i vilka ingår utvecklingsinriktad evaluering, till exempel tvärsektoriell eller kollegial utvärdering, eller egna modeller och indikatorer. Den självvärdering som utförs av utbildningsanordnare, läroanstaltens huvudmän eller högskolor ska dock vara systematisk och regelbunden.

Extern utvärdering är det andra huvudelementet inom systemet för kvalitetssäkring. Den externa utvärderingen organiseras av Rådet för utbildningsutvärdering och Rådet för utvärdering av högskolorna. Förutom av utvärderingsråden utförs utvärdering och olika slags uppföljningar också av många andra instanser, såsom Utbildningsstyrelsen, länsstyrelserna, Finlands Akademi och internationella organ och i visst avseende även av Statens revisionsverk och statsrevisorerna. Undervisningsministeriet har i oktober 2008 fattat beslut om en nationell plan för utvärdering av utbildningen 2009–2011. Planen har utarbetats i samarbete mellan Rådet för utbildningsutvärdering, Rådet för utvärdering av högskolorna och Utbildningsstyrelsen. Syftet med planen är att öka den externa utvärderingens effekter, stabilitet och förutsägbarhet. Till grund för planen ligger strategier och riktlinjer för verksamheten som råden själva ställt upp liksom arbetsplaner.

Den utbildningspolitiska styrningen är det tredje elementet inom kvalitetssäkringen. Med styrning avses generellt de mekanismer som reglerar verksamheten och medverkar till att målen för verksamheten kan uppnås. På utbildningsförvaltningens område kan styrningen anses omfatta normstyrning, resultatstyrning, finansiell styrning, utvärdering av utbildningen, informationsstyrning och annan administrativ styrning. I styrningen kan också ingå andra mekanismer, såsom rättslig övervakning och överklagande.

Vid utvecklingen av systemen för kvalitetssäkring av den nationella utbildningen har de riktlinjer och rekommendationer för kvalitetssäkring av utbildning som man gemensamt kommit överens om inom Europeiska unionen en växande betydelse. När det gäller samarbetet inom kvalitetssäkringen har man kommit längst i högskolesektorn där man inom

ramen för Bolognaprocessen har dragit upp gemensamma riktlinjer för kvalitetssäkringen av högskoleutbildning. För yrkesutbildningens del innehåller Köpenhamnsprocessen motsvarande mål. Inom den allmänbildande utbildningen har kvalitetssäkringen i första hand inriktat sig på den nationella utvecklingen, men denna påverkas också av Europeiska unionens riktlinjer.

6.2.1 Kvalitetssäkring av högskoleutbildning

Högskolorna själva har huvudansvaret för kvaliteten på undervisning, forskning och utveckling, vetenskaplig forskning och annan verksamhet. Högskolorna, liksom andra finländska utbildningsanordnare, ska själva utvärdera den utbildning som de tillhandahåller och dess effekter samt delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Resultaten av den externa utvärderingen är offentliga. Utvärderingen av högskoleutbildningen regleras genom såväl universitets- som yrkeshögskolelagen.

Det huvudsakliga ansvaret för den externa utvärderingen av högskoleutbildning har Rådet för utvärdering av högskolorna, vars verksamhet grundar sig på förordning (1320/1995, 465/1998, 548/2005, 965/2007). Enligt förordningen har Rådet för utvärdering av högskolorna som uppgift att 1) bistå högskolorna och undervisningsministeriet i frågor som gäller utvärderingen av högskolorna, 2) svara för bedömningen av yrkeshögskolornas tillståndsansökningar och anläggningsprojekt, 3) ordna utvärderingar som har samband med högskolornas verksamhet samt med högskolepolitiken, 4) ta initiativ till utvärdering av högskolorna och utvecklande av utvärderingsverksamheten, 5) sköta det internationella samarbetet kring utvärdering och 6) främja forskning som gäller utvärderingen av högskolorna. Utvärderingsrådet ska dessutom sköta uppgifter som gäller utvärderingen av högskoleexamina i landskapet Åland. Utvärderingen av högskolornas forskningsverksamhet hör till Finlands Akademi.

Referensramen för utvärderingen av högskolorna är internationell. Under de tio senaste åren har upprättandet av ett europeiskt högskoleområde, dvs. Bolognaprocessen, till stor del styrt inriktningen av kvalitetssäkringen av högskoleutbildningen. De kommunikéer som utfärdas av de ministermöten som ordnas vartannat år har i synnerhet sedan 2003 varje gång tillfört också kvalitetssäkringen något nytt. Detta har resulterat i att Finland utvecklat en metod för

auditering som är inriktad på en samlad utvärdering av verksamheten vid högskolorna och som är förenlig med de europeiska principerna och rekommendationerna (European Standards and Guidelines). Förutom inom ramen för Bolognaprocessen har diskussioner om kvalitetssäkring av högskoleutbildningen förts också i organ inom Europeiska unionen.

I de utvärderingar som utförs av Rådet för utvärdering av högskolorna ligger huvudvikten för närvarande på auditering av högskolornas kvalitetssäkringssystem. Det främsta målet är att stödja högskolorna i deras strävanden att utveckla sina system för kvalitetssäkring så att de överensstämmer med principerna för den europeiska kvalitetssäkringen samt visa att Finland har en fullgod och enhetlig nationell kvalitetssäkring på högskolenivå. Auditeringen inriktar sig på de enskilda högskolornas kvalitetssäkringssystem som helhet och på kvalitetssäkring av högskolornas grundläggande uppgifter. Utgångspunkt för auditeringen är en utvecklingsinriktad utvärderingsmodell som redan är en etablerad del av finländsk utvärderingspraxis, dvs. målet är också att identifiera och förmedla god praxis, medverka till att den sprids inom högskoleinstitutionen och på så sätt utveckla högskoleutbildningen som helhet.

Auditeringsmodellen utformades 2005–2007. Vid auditeringar tillämpas för närvarande den andra upplagan av auditeringshandboken för 2008–2011. Avsikten är att alla finländska högskolors kvalitetssäkringssystem ska auditeras före utgången av 2011. Enligt responsen från högskolorna har auditeringarna uppenbart resulterat i verktyg för högskolornas interna ledning och styrt dem mot att utveckla sina funktioner som en helhet.

Förutom auditeringar genomför Rådet för utvärdering av högskolorna också utvärderingar av kvalitetsenheter inom utbildningen samt utvärderingar enligt utbildningsområde och tema. Utvärderingar av kvalitetsenheter inom utbildningen har för universitetens del redan genomförts i mer än tio år, för yrkeshögskolornas del under något kortare tid. Vid utvärderingarna av kvalitetsenheter har man i bägge sektorena bedrivit en fortgående metodisk utveckling. Metoden för utvärdering av kvalitetsenheter inom universitetsutbildningen förnyades så gott som helt och hållet i samband med en urvalsomgång som genomfördes 2008. Av de senaste årens temavisa utvärderingar kan som exempel nämnas den internationella utvärderingen av påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolor 2004, utvärderingen av doktorsutbildningen 2006 och utvärderingen av universitetscentra 2009. År 2010 genomförs en utvärdering av den nationella examensreformen.

Rådet för utvärdering av högskolorna har under hela sin verksamhet aktivt deltagit i det internationella och i synnerhet det europeiska samarbetet samt utvecklat och upprätthållit sina kontakter med utvärderingsorganisationer och nätverk i olika länder.

Finland har deltagit i internationella utvärderingar av högskolepolitiken. OECD har utvärderat den finländska högskolepolitiken i en landstudie som genomfördes 1994 och yrkeshögskolepolitiken och systemet med yrkeshögskolor 2002. Finland har också deltagit i OECD:s temautvärdering av högskoleutbildningen som blev klar 2008 och i en genomförbarhetsstudie som hade inletts av OECD och som gällde ett forskningsprojekt vars syfte var att mäta kompetensen hos högskolestuderande.

Viktiga författningar för universitetens del med tanke på den nya examensinriktade utbildning som inleds är universitetslagen, statsrådets förordning om universitetsexamina, undervisningsministeriets förordning om precisering av universitetens utbildningsansvar och undervisningsministeriets förordningar om universitetens magisterprogram.

Bestämmelser om vilka examina som får avläggas vid vilket universitet finns i statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004). I en bilaga till förordningen ingår en förteckning över utbildningsområden, examinas namn och de universitet där examina kan avläggas.

Fördelningen av utbildningsansvaret mellan universiteten bestäms närmare genom förordning av undervisningsministeriet (568/2005). I förordningen fastställs inom vilka områden, grupper av läroämnen och ämnen universiteten kan ordna fördjupade studier på respektive utbildningsområde. Ett universitet kan inte börja ordna eller avstå från att ordna fördjupade studier utan att förordningen ändras. I förordningen ingår också bestämmelser om specialiseringsutbildningar. Preciseringsdelen av utbildningsansvaret anses vara en viktig del av statens högskolepolitik och syftet med förfarandet är att säkerställa en ändamålsenlig dimensionering av högskoleutbildningen, förebygga överlappande utbildningsutbud och på så sätt inrikta resurserna optimalt.

Om ett universitet således vill inleda en ny examensinriktad utbildning, kan det fatta beslut om detta inom ramen för det utbildningsansvar som universitetet redan har. Om det däremot

vill införa helt nya utbildningsområden, måste universitetet ansöka om att få ändra sitt utbildningsansvar. Beslut om nya ämnesbaserade utbildningsansvar fattas numera ytterst sällan, och fokus har förskjutits mot särskilda magisterprogram. Beträffande dem kan universitetet lämna en framställan till undervisningsministeriet, som allt sedan 2005 har utfärdat en förordning om ändring av förordningen om magisterprogram (569/2005) varje år. Förskjutningen av fokus har medfört förändringar också i den ämnesbaserade examensutbildningens betydelse: nya ämnesbaserade utbildningar på kandidatnivå inleds inte längre i någon större utsträckning, däremot inleds nya magisterprogram som ofta är tematiska och tvärvetenskapliga. Av dem finns största delen också på engelska.

Ett dokument som har stor betydelse för kvalitetssäkringen av den nya examensutbildningen är de anvisningar om utvecklingen av gemensamma och dubbla examina som meddelades i augusti 2007. Anvisningarna har beretts i samarbete mellan Utbildningsstyrelsen (NARIC/ENIC), högskolorna och CIMO och vid beredningen utnyttjades internationella rekommendationer och rapporter.

Med tanke på utfärdandet av examina är yrkeshögskolelagen (351/2003) en viktig lag för yrkeshögskolorna. Enligt lagen kan statsrådet bevilja kommuner, samkommuner eller registrerade finländska sammanslutningar eller stiftelser tillstånd för yrkeshögskola. För att tillstånd ska beviljas krävs det att yrkeshögskolan fyller ett utbildningsbehov samt de kvalitativa krav och andra krav som ställs på en yrkeshögskola uppfylls. Statsrådet kan också återkalla tillståndet helt eller delvis. Den som har beviljats tillstånd har rätt att vara huvudman för en yrkeshögskola som meddelar yrkeshögskoleundervisning i enlighet med vad tillståndet föreskriver om yrkeshögskolans utbildningsuppgift. I en yrkeshögskolas utbildningsuppgift bestäms bland annat yrkeshögskolans verksamhetsområde. För att ändra en yrkeshögskolas verksamhetsområde krävs beslut av statsrådet om att ändra tillståndet.

Enligt statsrådets förordning om yrkeshögskolor (352/2003) ordnas den examensinriktade utbildningen i form av utbildningsprogram. Utbildningsprogrammen är studiehelheter som planeras och ordnas av yrkeshögskolan och som inriktas på något sådant uppgiftsområde inom arbetslivet som förutsätter yrkeskunskap och på utvecklingen av detta område. Undervisningsministeriet fattar på framställan av yrkeshögskolan beslut om utbildningsprogrammen, så att beslutet innehåller uppgifter om namnet på utbildningsprogrammet, vid behov inriktningsalternativen, utbildningsområdet, examen och

examensbenämningen, utbildningsprogrammets omfattning i studieveckor samt praktikens omfattning. Att införa nya examensinriktade utbildningsprogram vid yrkeshögskolorna kräver således beslut av undervisningsministeriet.

Beträffande såväl yrkeshögskoleexamina som högre yrkeshögskoleexamina är kvalitetssäkringen förenad med kriterier som undervisningsministeriet fastställt för förslagen till utbildningsprogram. För att undervisningsministeriet ska ge ett positivt beslut om införandet av ett utbildningsprogram, måste kriterierna uppfyllas. Dessutom förutsätter undervisningsministeriet att de utbildningsområdesvisa arbetsgrupperna i Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf förordar förslagen till utbildningsprogram innan beslutet om utbildningsprogram kan fattas.

En kvalitetsvärdering av hela yrkeshögskolesystemet inleddes i samband med att yrkeshögskolorna blev permanenta på 1990-talet. Rådet för utvärdering av högskolorna utvärderade anläggningsprojekten vid varje temporär yrkeshögskola och framställningarna om att omvandla tillstånden till permanenta tillstånd utifrån såväl skriftliga framställningar om tillstånd som genomförda utvärderingsbesök. Besluten om att permanenta yrkeshögskolorna fattades på grundval av utvärderingsrådets kvalitetsvärdering. De första yrkeshögskolorna beviljades permanent tillstånd 1996 utifrån denna kvalitetsvärdering och de sista 2000.

På grund av att kvalitetsvärderingen inleddes redan i samband med att yrkeshögskolorna blev permanenta högskolor och till följd av dels de förutsättningar för beviljandet av tillstånd som anges i yrkeshögskolelagen, dels de skyldigheter som gäller kvalitetsvärdering, har alla yrkeshögskolorna systematiskt utvecklat sina kvalitetssystem allt sedan mitten av 1990-talet och genomfört såväl de ovan nämnda som ett flertal interna och externa utvärderingar.

6.2.2 Kvalitetssäkring av yrkesutbildning

Lagstiftningen om såväl yrkesutbildning som yrkesinriktad vuxenutbildning ger utbildningsanordnarna stor frihet att besluta om frågor som gäller anordnandet av utbildning samt användningen av resurser som anslagits för utbildning och kvalitetsledning. Den nationella styrningen av yrkesutbildningen har som uppgift att ställa upp mål för yrkesutbildningen och dess kvalitet samt säkerställa att målen uppnås. Viktiga styrmedel för

kvalitetsledningen är författningar som styr verksamheten och finansieringen, tillstånd för anordnande av yrkesutbildning, examensstruktur och examensgrunder, grunder för finansieringen av verksamheten och resultatfinansiering samt undervisningspersonalens behörighetskrav. Som styrmedel för kvalitetsledningen används dessutom den utvecklingsplan för utbildning och forskning som fastställts av statsrådet, statsbudgeten och utbildningsförvaltningens utvecklings- och informationsstyrning.

Målen för yrkesutbildningen, anordnandet av utbildning och examina, undervisningen och andra yttre ramar för utbildningen regleras genom lagen och förordningen om yrkesutbildning och lagen och förordningen om yrkesinriktad vuxenutbildning. Statsrådet beslutar om de allmänna rikstäckande målen för utbildningen och om gemensamma studier och omfattningen av dem. Genom statsrådets beslut om examinas uppbyggnad och de gemensamma studierna i den grundläggande yrkesutbildningen (213/1999) regleras omfattningen av yrkesinriktade grundexamina, studiernas fördelning på yrkesinriktade studier och inläring i arbete som stödjer dem, gemensamma studier som kompletterar yrkesskickligheten och valfria studier samt gemensamma studier och omfattningen av dem. Genom förordning av undervisningsministeriet regleras de examina som ska avläggas. I de examensgrunder som fastställs av Utbildningsstyrelsen bestäms examensmålen enligt examen och utbildningsprogram/kompetensområde. Yrkesutbildningen ska ordnas i enlighet med de lagar och bestämmelser som gäller den. Studerande har alltid rätt att överklaga administrativa beslut om utbildning till högre instans.

För att få ordna yrkesutbildning krävs att undervisningsministeriet har beviljat tillstånd för grundläggande yrkesutbildning eller yrkesinriktad påbyggnadsutbildning. Tillståndet beviljas av undervisningsministeriet efter ansökan. Undervisningsministeriet kan bevilja tillståndet för anordnande av utbildning till en kommun, samkommun, registrerad sammanslutning eller stiftelse eller ett statligt affärsverk. Utbildning kan också ordnas vid en statlig läroanstalt. För att tillstånd ska beviljas krävs det att utbildningen är nödvändig och att den som ansöker om tillståndet har yrkesmässiga och ekonomiska förutsättningar att ordna utbildningen på lämpligt sätt. I tillstånd för grundläggande yrkesutbildning fastställs utbildningsstadier, utbildningsområden, examina, undervisningsspråk, kommuner där utbildningen kan ordnas, antal studerande, särskild utbildningsuppgift, utbildningsformer och andra omständigheter som gäller anordnandet av utbildningen. I tillstånd för tilläggsutbildning anges en utbildningsuppgift som innehåller bestämmelser om bland annat undervisningsspråk,

utbildningsområden, antalet studerandeårsverken samt läroavtal i utbildning som förbereder för fristående examina och i annan yrkesinriktad tilläggsutbildning och om en särskild utbildningsuppgift för dessa samt om en utvecklings- och serviceuppgift för arbetslivet och om andra omständigheter som gäller ordnandet av utbildningen och examina.

Undervisningsministeriet kan också utan ansökan ändra ett tillstånd att ordna utbildning, om utbildningsutbudet märkbart avviker från utbildningsbehoven. Ministeriet kan även återkalla ett tillstånd, om utbildningen inte uppfyller de krav som föreskrivits för beviljandet av tillståndet eller utbildningen i övrigt ordnas i strid med lagen eller de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

Anordnare av grundläggande yrkesutbildning ska godkänna en läroplan för utbildningen. Läroplanen ska bygga på de examensgrunder som fastställts av Utbildningsstyrelsen. Läroplanen godkänns separat för undervisning som ges på finska, svenska och samiska och vid behov på andra språk. Studerande som har fullgjort de studier som ingår i en examen eller ett yrkesprov med godkänt resultat får ett examensbevis över avlagd examen. Examensbeviset innehåller avgångsbetyg och yrkesprovsbetyg och utfärdas av utbildningsanordnaren. Yrkesprovsbetyget undertecknas av ordföranden för det organ som ansvarar för planeringen och genomförandet av yrkesproven.

För anordnande och övervakning av fristående yrkesprov svarar de examenskommissioner som finns vid Utbildningsstyrelsen. Examenskommissionerna ska ingå avtal om att ordna fristående examina med de utbildningsanordnare som beviljats tillstånd att ordna utbildning samt vid behov med andra sammanslutningar och stiftelser som har tillräcklig sakkunskap för att kunna ordna fristående examina. Examenskommissionerna ska ingå avtalen så att examensdeltagarna erbjuds tillräckligt med examenstillfällen. För fristående examen krävs ingen förberedande utbildning, men många av dem som har för avsikt att avlägga examen deltar i utbildning. Utbildning som förbereder för fristående examina ordnas som frivillig utbildning som finansieras av undervisningsministeriets förvaltningsområde, som arbetskraftspolitisk vuxenutbildning som finansieras av arbets- och näringsministeriet och som personalutbildning som finansieras av företag. Utbildningsanordnarna beslutar om den förberedande utbildningens innehåll och anordnande i enlighet med de examensgrunder som fastställts av Utbildningsstyrelsen. Examenskommissionen utfärdar examensbetyg till personer som har avlagt examen i sin helhet med godkänt resultat.

Lagstiftningen om yrkesutbildning ålägger anordnarna av yrkesutbildning att utvärdera den utbildning som de tillhandahåller och effekterna av den samt delta i extern utvärdering av sin verksamhet. För att kunna fullfölja utvärderingsskyldigheten enligt lagen måste utbildningsanordnarna ha ett verksamhetskoncept som innehåller ändamålsenliga och fungerande förfaranden för kvalitetsledning. Om dessa beslutar utbildningsanordnaren själv. Varje anordnare av utbildning har ett eget verksamhetskoncept som består av de principer och förfaranden som man systematiskt vill tillämpa inom organisationens verksamhet. Det kan utformas till en kvalitetshandbok, men viktigare än formen är att konceptet fungerar i praktiken och sporrar till systematiskt arbete och utveckling av verksamheten.

Undervisningsministeriet har fastställt en rekommendation om kvalitetsledning av yrkesutbildningen i januari 2008. Rekommendationen har som uppgift att stödja och sporra anordnare av yrkesutbildning att utveckla kvaliteten i sin verksamhet mot fulländning. Rekommendationen grundar sig på en gemensam europeisk referensram för kvalitetssäkring (CQAF) och är ett viktigt element i genomförandet av instrumenten inom Köpenhamnsprocessen i Finland. För närvarande bereds en nationell kvalitetsstrategi för yrkesutbildningen. Strategin ska vara klar våren 2010. Dessutom inriktar man sig på att införa en europeisk referensram för kvalitetssäkring av yrkesutbildning (European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training, EQARF) om vilken Europaparlamentet och rådet sannolikt kommer att utfärda en rekommendation våren 2009.

Syftet med den externa utvärderingen av yrkesutbildningen är att säkerställa att syftet med lagstiftningen om yrkesutbildning fullföljs och stödja utvecklingen av utbildningen samt förbättra förutsättningarna för lärande. Utbildningsanordnarna har lagstadgad skyldighet att delta i extern utvärdering av utbildningen. Rådet för utbildningsutvärdering eller någon annan utvärderare som utsetts av undervisningsministeriet svarar för organiseringen av den externa utvärderingen. Utbildningsstyrelsen ska se till att resultaten av lärandet följs upp. Vid utvärderingen tillämpas vanligen principen om utvecklingsinriktad utvärdering, varvid målet är att hjälpa utbildningsanordnarna att utveckla verksamheten och ta fram information till stöd för såväl utbildningsanordnarnas som utbildningsförvaltningens beslutsfattande. I planen för utvärdering av utbildning beslutar undervisningsministeriet om den externa utvärderingen av yrkesutbildningen.

6.2.3 Kvalitetssäkring av allmänbildande utbildning

Utgångspunkten för kvalitetssäkringen av såväl den grundläggande utbildningen som gymnasieutbildningen är de på det nationella planet föreskrivna och fastställda ramarna för verksamheten: lagstiftningen om grundläggande utbildning och gymnasieutbildning och läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. I lagstiftningen bestäms utgångspunkter och ramar för verksamheten och målen för utbildningen bl.a. läroämnena och antalet timmar som ska anslås för dem. I de rikstäckande läroplansgrunder som fastställts av Utbildningsstyrelsen anges målen för undervisningen och det viktigaste innehållet i den samt principerna för utvärdering av studerandes resultat av lärande. Den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen ska uppfylla föreskrivna och fastställda normer och kriterier. Studerande har alltid laglig rätt att överklaga administrativa beslut som gäller utbildningen, till exempel antagning och slutbedömning av studerande, till högre instans.

Kommunen är skyldig att ordna grundläggande utbildning för läropliktiga som är bosatta på dess område. Kommunen kan ordna tjänsterna själv eller tillsammans med andra kommuner eller skaffa dem från registrerade sammanslutningar eller stiftelser som statsrådet har beviljat tillstånd att ordna grundläggande utbildning, eller från en statlig läroanstalt. Kommunen svarar för att alla tjänster ordnas på det sätt som avses i lagen om grundläggande utbildning.

Statsrådet kan bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna grundläggande utbildning. Förutsättningen för att tillstånd ska beviljas är att utbildningen ordnas på grund av ett särskilt behov av utbildning och bildning och att utbildningsanordnaren och den kommun i vilken utbildningen ordnas har avtalat om saken. Tillstånd att ordna undervisning på främmande språk, specialundervisning och undervisning som följer en särskild metod som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip och undervisning i folkhögskolor för andra än läropliktiga kan beviljas på basis av ett regionalt eller riksomfattande behov av utbildning eller bildning, även om utbildningsanordnaren inte har ingått ovan nämnda avtal. Tillstånd kan också beviljas för undervisning utomlands.

En förutsättning för att tillstånd ska beviljas är att sökanden har yrkesmässiga och ekonomiska förutsättningar att ordna utbildningen på ett ändamålsenligt sätt. Utbildning får inte ordnas i syfte att uppnå ekonomisk vinst. I tillståndet anges de kommuner i vilka utbildningen ska

ordnas, undervisningsspråk, en särskild utbildningsuppgift, utbildningsform samt andra behövliga villkor som gäller ordnandet av utbildningen. Undervisningsministeriet beslutar om ändringar i tillstånd att ordna utbildning. Statsrådet kan återkalla ett tillstånd att ordna utbildning, om utbildningen inte uppfyller kraven för beviljande av tillstånd eller om utbildningen annars ordnas i strid med lagen om grundläggande utbildning eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

För att få ordna gymnasieutbildning krävs undervisningsministeriets tillstånd att ordna utbildning. Tillstånd att ordna utbildning kan beviljas en kommun, samkommun, registrerad sammanslutning eller stiftelse. Tillstånd kan också beviljas för utbildning som ordnas utomlands. Utbildning kan även ordnas i en statlig läroanstalt. En förutsättning för att tillstånd ska beviljas är att sökanden har yrkesmässiga och ekonomiska förutsättningar att ordna utbildningen på ett ändamålsenligt sätt. I tillståndet anges de kommuner i vilka utbildningen ska ordnas, undervisningsspråk, en särskild utbildningsuppgift, utbildningsform samt andra behövliga villkor som gäller ordnandet av utbildningen. Undervisningsministeriet beslutar om ändringar i tillstånd att ordna utbildning.

Anordnare av grundläggande utbildning och gymnasieutbildning ska godkänna en läroplan för utbildningen. Läroplanen ska grunda sig på de läroplansgrunder som fastställts av Utbildningsstyrelsen. Läroplanen godkänns särskilt för finsk-, svensk- och samiskspråkig undervisning samt vid behov för undervisning på något annat språk. Den som fullgjort den grundläggande utbildningens eller gymnasieutbildningens hela lärokurs med godkänt resultat får ett avgångsbetyg. Betyget utfärdas av utbildningsanordnaren.

Gymnasieutbildningen avslutas med en rikstäckande studentexamen som ordnas två gånger per år. För den svarar en särskild studentexamensnämnd. Till elever som fullgjort gymnasiet hela lärokurs ges avgångsbetyg. Dessutom ska eleven delta i studentexamen och efter att ha avlagt den får han eller hon ett särskilt betyg som utfärdas av examensnämnden. Med hjälp av studentexamen klarläggs om de studerande har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i gymnasiet läroplan samt uppnått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen. I examen ingår prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik och realämnen. De studerandes resultat från studentexamen är regionalt och tidsmässigt jämförbara med varandra, vilket ökar jämlikheten

inom utbildningen och gör att resultaten kan utnyttjas bättre när studerandena söker till fortsatt utbildning.

Statistik- och indikatorproduktionen samt särskilda utvärderingar på det riksomfattande planet är ett led i kvalitetssäkringen av den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. Rådet för utbildningsutvärdering har huvudansvaret för utarbetandet av de rikstäckande utvärderingarna av den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. I programmet för utvärdering av utbildningen beslutar undervisningsministeriet om vilka utvärderingar som årligen ska utföras av Rådet för utbildningsutvärdering. Med hjälp av statistik och indikatorer kontrollerar man dessutom framför allt kvantitativa förändringar i utbildningen, såsom antal studerande, avlagda studier och lärartillgång.

Utbildningsanordnarna har stor frihet att bestämma när det gäller frågor om hur utbildningen ska ordnas och den statsandel som beviljats för utbildningen ska användas samt kvalitetsledningen av verksamheten. Utbildningsanordnarna har lagstadgad skyldighet att utvärdera den utbildning som de tillhandahåller och effekterna av den samt delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Den som ordnar utbildningen beslutar närmare om utvärderingen av utbildningen och formerna för den. I detta arbete kan utbildningsanordnarna dra nytta av olika system för kvalitetssäkring. Syftet med den lokala utvärderingen är att stödja utvecklingen av verksamheten.

6.3 Kvalitetssäkring av utbildningen på övriga förvaltningsområden

Militärvetenskapliga examina inom försvarsförvaltningen och gränsbevakningsväsendet, utbildningsprogrammet på brottspåföljdsområdet (socionom, YHS) och polisbefälsexamina är delar av det allmänna examenssystem som sorterar under undervisningsministeriet.

Kvalitetssäkringen av dessa examina följer därför de principer för kvalitetssäkring av högskoleutbildning som beskrivs i avsnitt 6.2.1.

Kvalitetssäkring av de omfattande utbildningshelheterna inom försvarsmakten

I försvarsmaktens återkopplingssystem ingår respons från studerande och lärare, återkopplingssamtal och officiella dokument. Den utvecklingsplan för utbildningen som upprättas en gång per år gäller Försvarshögskolan och försvarsgrens-, vapenslags- och verksamhetsområdesskolorna. Kvalitetssäkringen av utbildningen omfattar också interna och externa auditeringar av utbildningen. I systemet ingår dessutom regelbundna seminarier kring god praxis. Effekterna av kompetensutveckling och den kompetens som utbildningen medför utvärderas genom insamling av fördröjd respons. Officerare och underofficerare som blivit klara med sin utbildning några år tidigare samt deras chefer besvarar en enkät genom vilken man försöker klarlägga hur väl utbildningssystemet har kunnat producera den kompetens som behövs i arbetslivet.

För värnpliktigas och reservisters del säkras kvaliteten via enkäter som riktar sig till värnpliktiga och reservister. Alla värnpliktiga får före hemförlovningsbesvaret besvara en slutenkät (cirka 9000 deltagare/enkät). Med enkäten vill man ta reda på hur nöjda de värnpliktiga är med sin utbildning, bl.a. ledar- och utbildarutbildningen. Kvaliteten på utbildningen av reservister mäts genom en enkät som görs efter varje övning och genom utvärdering av truppens prestationsförmåga. I slutet av värnpliktstjänstgöringen (under trupp utbildningsperioden) mäts också truppernas kompetens i en sammansättning som motsvarar den krigstida truppen i stridsövningar som ordnas av de olika försvarsgrenarna.

Med hjälp av den information som fås via återkopplingssystem och enkäter utvecklas utbildningen, dess innehåll samt de normer som styr utbildningen.

Kvalitetssäkring av utbildningen vid gränsbevakningsväsendet

Enligt den pedagogiska strategi för Gräns- och sjöbevakningsskolan som upprättats för 2008 är kvalitetssäkringen av utbildningen inom gränsbevakningsväsendet en del av systemet för styrning och ledning av verksamheten. Den omfattar hela skolans verksamhet och knyts samman med den normala verksamheten. Kvalitetsvärderingen av utbildning och lärande är systematiskt och utgör framför allt ett stöd för den studerandes yrkesmässiga tillväxtprocess. Vid Gräns- och sjöbevakningsskolan är utvärderingen av verksamhetskvaliteten och serviceförmågan också en del av uppsättningen resultatindikatorer. Förutom

kvalitetsvärderingen ger också insamlingen av fördröjd respons kvantitativa värden och medelvärden.

Gräns- och sjöbevakningsskolan undersöker dessutom effekterna av sin utbildning för att få information om i vilken utsträckning deltagarna tillgodogjort sig de kunskaper och färdigheter som lärts ut under utbildningsprocessen såväl på individnivå som inom arbetsorganisationen. Vid Gräns- och sjöbevakningsskolan undersöks utbildningens kvalitet och effekter såväl på kort som på lång sikt. Syftet med uppföljningssystemet är att utveckla undervisningens innehåll och undervisningsmetoderna samt planeringsprocessen inom utbildningen och på sätt kontinuerligt förbättra utbildningskvaliteten.

Skolan har en gemensam verksamhetsprincip som tillämpas för den återkoppling som mäter utbildningskvaliteten och som studerandena kan använda för att utvärdera sina studier, undervisningen och lärandemiljön. För att utveckla sin undervisning kan läraren ytterligare med hjälp av metoder som denne själv väljer, muntligt eller skriftligt, samla in synpunkter och kommentarer som beaktar särdragen i genomförandet. Insamlingen av fördröjd respons ger värdefull information om kursen i fråga har påverkat den studerandes attityder och uppträdande i arbetslivet och på så sätt verksamheten i hela organisationen. Dessutom ger det information om överensstämmelsen mellan utbildning och arbetsuppgifter och om kommande utbildningsbehov ur såväl kursdeltagarnas som chefens synvinkel. Responsen från studerandena används som hjälpmedel i utvecklingsarbetet.

Kvalitetssäkring av utbildning som leder till grundexamen för fängvården och tilläggsutbildning på brottspåföljdsområdet

Enligt lagen om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral regleras målen för utbildning som leder till examen, utbildningens omfattning och struktur och övriga grunder för utbildningen genom förordning av statsrådet och bestäms närmare i utbildningscentralens examensstadga. Bestämmelser om annan utbildning utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet. Utbildningscentralens direktion, som tillsätts av justitieministeriet för fyra år i sänder, fastställer undervisningsplanen också för annan utbildning än sådan som leder till examen.

Styrningen av verksamheten och ekonomin vid Brottspåföljdsområdets utbildningscentral grundar sig på ett resultatavtal som ingås mellan Brottspåföljdsverket och

Brottspåföljdsområdets utbildningscentral. I avtalet anges målen för resultatperioden, centrala strategiska riktlinjer, verksamhetsresurser och grunder för utvärderingen av resultaten.

Enligt förordningen om Brottspåföljdsområdets utbildningscentral har direktionen till uppgift att besluta om utbildningscentralens riktlinjer för verksamheten samt förhandlingsmål för de resultatförhandlingar som förs med justitieministeriet (Brottspåföljdsverket), följa och främja uppnåendet av de resultatmål som ställts för utbildningscentralen och att behandla och avgöra andra omfattande och viktiga ärenden som faller inom utbildningscentralens verksamhetsområde. Direktören för utbildningscentralen har till uppgift att leda och utveckla utbildningscentralens verksamhet samt svara för att verksamheten ger resultat och är kvalitativ och för att målen nås.

I enlighet med sin strategi sköter utbildningscentralen utvärderingen av utbildningen ur såväl studerandenas som arbetsgivarnas synvinkel genom att samla in synpunkter och kommentarer från studerande, lärare och företrädare för arbetslivet om den utbildning som den har ordnat och om möjligheterna att utnyttja utbildningen i arbetslivet. Dessutom låter utbildningscentralen utföra externa utvärderingar, bl.a. undersökningar om effekterna av utbildningen.

Kvalitetssäkring av examina och utbildning inom polisen

De viktigaste principerna för kvalitetssäkringen av polisens examina och utbildning finns i lagen om polisutbildning. Enligt lagen skall Polisyrkeshögskolan, som svarar för grund- och påbyggnadsexamina för polis och för fortbildningen vid läroanstalten, svara för kvaliteten på och utvecklingen av den utbildning och övriga verksamhet som den anordnar och regelbundet delta i extern utvärdering.

Kvalitetssäkring av examina och utbildning inom räddningsväsendet och nödcentralverksamheten

De viktigaste principerna för kvalitetssäkringen av den examensinriktade yrkesutbildningen inom räddningsväsendet och nödcentralverksamheten finns i lagen om Räddningsinstitutet. Enligt lagen har Räddningsinstitutet till uppgift att svara för kvaliteten och den fortlöpande utvecklingen av den utbildning och övriga verksamhet som den ordnar samt för utvärderingen

av verksamhetens kvalitet. Läroanstalten ska utvärdera och utveckla sin verksamhet bl.a. via olika slags enkäter som riktar sig till studerande.

Effekterna av utbildningen klarläggs genom enkäter som vänder sig till personer som varit ute i arbetslivet några år. I sådana fall har också arbetsgivarna ombetts ge sina bedömningar av de anställdas kompetens. Till de viktigaste styrinstrumenten för kvalitetsledningen hör också de resultatavtal som ingåtts mellan inrikesministeriet och läroanstalten samt långsiktiga ekonomi- och verksamhetsplaner. Ett centralt element i resultatavtalet är de indikatorer som beskriver kvaliteten på verksamheten och resultaten av den.

7 Koppling av nationella examina till den europeiska referensramen för kvalifikationer

En av arbetsgruppens främsta uppgifter var att lägga fram förslag till hur nationella examina ska inordnas i den europeiska referensramen för kvalifikationer. I rekommendationen om en europeisk referensram för kvalifikationer rekommenderas medlemsstaterna att senast år 2010 koppla sina nationella kvalifikationssystem till den europeiska referensramen för kvalifikationer genom att på ett tydligt sätt göra hänvisningar från nationella kvalifikationsnivåer till nivåerna i EQF, och vid behov utarbeta nationella referensramar.

I många länder i Europa förflyter arbetet med referensramen så, att man först utarbetar en nationell referensram och sedan placerar in de nationella kvalifikationerna i den europeiska referensramen för kvalifikationer. Utifrån det bakgrundsarbete som gjordes innan arbetsgruppen tillsattes verkade det som om det också i Finland skulle vara möjligt att samma arbetsgrupp åtog sig att utarbeta förslag till inordnande av examina i den europeiska referensramen.

7.1 Principer för inordnande och inordnandet av examina i den europeiska referensramen för kvalifikationer

Arbetsgruppen föreslår att de finländska nationella examina inordnas i den europeiska referensramen för kvalifikationer via den nationella referensramen.

De resultat av lärande som finländska examina förutsätter stämmer bra överens med beskrivningarna i den europeiska referensramen för kvalifikationer. I den finländska lagstiftningen finns inlärningsmål för examina på olika nivåer angivna och dessa beskrivningar är förenliga med beskrivningarna av målen i den europeiska referensramen för kvalifikationer.

Att ha resultaten av lärandet som en utgångspunkt för anordnandet av utbildning är inte någon ny sak i Finland. Yrkesinriktade examina på andra stadiet har redan länge grundat sig på resultat av lärande. Beträffande de resultat av lärande som krävs för examina på högre nivå gjordes redan 2005 en framställning som högskolorna har tillämpat i sitt arbete. Framställningen har använts också vid utarbetandet av den nationella referensramen för kvalifikationer.

Nivåerna i den nationella referensramen (se tabell 1, avsnitt 5.4) har angetts så att nivåbeskrivningarna överensstämmer med motsvarande nivå med samma nummer i den europeiska referensramen. I praktiken innebär det att om en examen på grundval av det kunnande som examen i fråga förutsätter inordnas på nivå 4 i den nationella referensramen, ska motsvarande nivå i EQF också vara 4.

7.2 Inordnande av examina ur internationellt perspektiv

När nationella examina inordnas i den europeiska referensramen för kvalifikationer förutsätter det tilltro till att alla länder inordnar sina examina enligt enhetliga kriterier som bygger på EQF-rekommendationen. Det främsta kriteriet enligt vilket examina ska inordnas är resultaten av lärandet.

Systemet bygger på förtroende, men förtroendet förutsätter att man också på internationell nivå känner till vad som har gjorts, hur man har gått till väga, vem som har deltagit och vad de nationella lösningarna grundar sig på. På så sätt kan också de nationella referensramarna för kvalifikationer underlätta rörligheten och jämförelsen mellan examina.

7.2.1 Gemensamma kriterier och förfaranden på europeisk nivå

För att förbättra informationen och öka förtroendet har den av kommissionen inrättade rådgivande gruppen för den europeiska referensramen för kvalifikationer i mars 2009 godkänt rekommendationer om gemensamma kriterier och förfaranden som stödjer och styr kopplingen av nationella examina till nivåerna i EQF. Det betonas särskilt att tillgänglig information om förfarandet och inordnandet är genomskinlig och har utformats och/eller godkänts av en behörig nationell instans. Utgångspunkt för kriterierna och förfarandena är den praxis för referensramarna för högre utbildning som godkänts inom ramen för Bolognaprocessen.

Enligt rekommendationen om en europeisk referensram för kvalifikationer stödjer medlemsstaterna kommissionens avsikt att stödja medlemsstaterna i utförandet av de uppgifter som anges i rekommendationen i synnerhet genom att underlätta samarbete, utbyte av god praxis och utvärdering bl.a. genom frivillig inbördes utvärdering och genom att utarbeta material för stöd och vägledning.

Rekommenderade kriterier och förfaranden vid inplaceringen av examina är följande:

1. Ansvarsområden och/eller rättsliga befogenheter för alla behöriga nationella organ, inbegripet det nationella samordningsorganet, ska definieras tydligt och uppgifterna offentliggöras på uppdrag av en behörig myndighet.
2. Mellan nivåbeskrivningarna i den nationella referensramen och den europeiska referensramen för kvalifikationer ska finnas en tydlig och motiverad koppling.
3. Den nationella referensramen och inordnandet av de examina som ingår i den ska grunda sig på resultat av lärande. I referensramen ska dessutom ingå en hänvisning såväl till erkännandet av kompetens som står utanför det officiella examenssystemet som till ett eventuellt system med studiepoäng.
4. De förfaranden som tillämpas när examina införlivas med den nationella referensramen och inplaceras i den ska vara genomskinliga.

5. Det nationella systemet för kvalitetssäkring av utbildning ska hänvisa till den nationella referensramen för examina och ligga i linje med relevanta europeiska principer för kvalitetssäkring. Principerna för kvalitetssäkring beskrivs i bilaga 3 till rekommendationen.
6. I inplaceringsprocessen ska ingå ett positivt utlåtande från relevanta kvalitetssäkringsorgan.
7. Internationella experter ska delta i inplaceringsprocessen.
8. Ett organ/organ som är nationellt behörigt/behöriga ska kontrollera hur inplaceringen i den nationella referensramens förhåller sig till EQF. Behöriga nationella organ, inbegripet det nationella samordningsorganet, ska ge ut en gemensam rapport där inplaceringen och grunderna för den går igenom särskilt för varje kriterium.
9. Det officiella EQF-forumet ska föra en offentlig förteckning över de medlemsstater som har slutfört sin inplaceringsprocess. Samtidigt ska också länkar till de färdiga rapporterna om inplaceringen offentliggöras.
10. Efter att processen är slutförd och i enlighet med riktlinjerna i rekommendationen och angiven tidtabell ska alla nya examensbevis och Europassdokument som utfärdas av behöriga myndigheter innehålla en tydlig hänvisning via den nationella referensramen till motsvarande nivå i EQF.

Till rekommendationerna hör en förklarande bakgrundspromemoria där man belyser rekommendationernas karaktär och enskilda rekommendationer. Utgångspunkten är att dokumentet ska ange en allmän inriktning för inplaceringsprocessen och att rekommendationerna om kriterier och förfaranden i själva verket kommer att testas först i praktiken. I bakgrundspromemorian betonas också att kopplingen till studiepoäng är frivillig och att man i saken bör iaktta nationell och europeisk praxis. Med ett positivt utlåtande från relevanta kvalitetssäkringsorgan avses att dessa ställer sig bakom de dokument som anges i inplaceringsprocessen. I fråga om de internationella experterna konstateras det vara viktigt att de deltar i inplaceringen av nationella examina i den europeiska referensramen för kvalifikationer eller i utarbetandet av anknytande rapporter. Den nationella referensramen utarbetas med nationella krafter.

I sista hand bestämmer varje land självt hur det ska gå till väga. Det finns ännu ytterst begränsad erfarenhet av inplaceringen av examina i den europeiska referensramen. En inplaceringsprocess pågår i England och Irland. Dessa länder har redan i flera år använt nationella referensramar för kvalifikationer. För närvarande håller flera europeiska länder på med att utarbeta antingen integrerade eller separata (högre utbildning/annan utbildning) nationella referensramar för kvalifikationer. Inplaceringen i den europeiska referensramen för kvalifikationer är inplanerad först senare. Finland kan vara det första landet i Centraleuropa som inordnar sina examina.

7.2.2 Arbetsgruppens förslag till förfaranden i Finland

Arbetsgruppen föreslår att man enligt rekommendationerna ovan utarbetar en engelskspråkig rapport om inplaceringen av de finländska examina som ingår i referensramen i den europeiska referensramen för kvalifikationer. Rapporten ska bemöta varje punkt i rekommendationen.

När rapporten är klar får några särskilt utvalda utländska experter ta del av den (rekommendation 7). Dessa ombes ge sin externa syn på rapportens tydlighet och komma med eventuella förbättringsförslag. Rapporten kan diskuteras också i kommissionens rådgivande grupp som svarar för den övergripande enhetligheten i den beskrivande processen. Vissa punkter i rekommendationen bemöts åtminstone indirekt redan i arbetsgruppspromemorian (t.ex. punkterna 1, 2, 3, 4, 5 och 8). Eftersom rapporten i första hand är avsedd för utländska läsare kan vissa punkter (t.ex. 1, 2 och 4) eventuellt behöva beskrivas närmare ur en något annan synvinkel än den som arbetsgruppens rapport företräder. Genom den kommande remissbehandlingen av arbetsgruppspromemorian besvaras bl.a. punkterna 1, 4 och 6 helt eller delvis. Rekommendationerna 9 och 10 refererar till framtida förfaranden.

Processen avslutas med att den engelskspråkiga rapporten publiceras. Undervisningsministeriet samordnar processen.

8 Identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande

Det kompetensbaserade sättet att tänka och anordnandet av utbildning, identifieringen och erkännandet av kompetens samt referensramarna för kvalifikationer hör samman. Den nationella referensramen för kvalifikationer, där den kompetens som varje examenstyp kräver beskrivs på ett allmänt plan, skapar förutsättningar för en närmare definition av kompetenskraven i läroplans- och examensgrunderna och i läroplanerna vid läroanstalter och högskolor. Om den kompetens som en examen kräver har definierats, är det också mycket lättare att bedöma tidigare förvärvat kunnande i förhållande till den.

Identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande är viktigt, om man vill göra livslångt lärande till en realitet. Fungerande metoder för identifiering och erkännande av kompetens kan underlätta tillträdet till studier och förkorta studietiden. Genom att undvika överlappningar inom utbildningen kan man spara in på den totala tid som används för utbildning.

Identifiering och erkännande av kompetens gynnar individen, läroanstalten eller högskolan, arbetsgivaren och hela samhället. Möjligheten till identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande kan motivera individen till studier och livslångt lärande. Individen har nytta av att lära sig bedöma sin kompetens och få sin kompetens erkänd. Ur läroanstaltens och högskolans synvinkel är det till nytta att få motiverade studerande. Erkännande av tidigare förvärvat kunnande kan för arbetsgivaren vara ett led i ledningen av personalresurser och förbättra uppfattningen om arbetstagarnas kompetens. Identifieringen och erkännandet av kompetens kan också göra det lättare att fastställa arbetstagarnas behov av utbildning. För samhället är det viktigt att man undviker överlappande utbildningar, eftersom det sparar in såväl personella som ekonomiska resurser.

8.1 Nuläge och nuvarande praxis beträffande erkännande av kunnande

Praxis för erkännande av kompetens varierar på olika förvaltningsområden och utbildningsstadier. Bakom den praxis som tillämpas ligger bestämmelserna på respektive förvaltningsområde eller utbildningsstadium. Viktiga bestämmelser med tanke på erkännandet av tidigare förvärvat kunnande är de bestämmelser som gäller antagning av studerande,

tillgodoräknande eller erkännande av tidigare förvärvat kunnande, olika examina och den kompetens som de kräver samt överklagande.

Nedan beskrivs erkännandet av kunnande framför allt utifrån bemyndigande rättsgrund. Det finns ingen samlad information om hur vanligt det är med erkännande av tidigare förvärvat kunnande på olika utbildningsstadier, hur det genomförs, hur det eventuellt dokumenteras eller registreras osv. Situationen har dock beskrivits också mer konkret utifrån de synsätt och erfarenheter som arbetsgruppens ledamöter har. För alla utbildningsstadiers del kan man konstatera att erkännandet av den kompetens som förvärvats genom formell utbildning i huvudsak fungerar bra, medan det saknas etablerad praxis för identifiering och erkännande av kompetens som förvärvats på annat håll och erfarenheterna är ännu är mycket begränsade.

8.1.1 Erkännande av kunnande i gymnasier

Som studerande kan antas den som har genomgått den grundläggande utbildningens lärokurs eller fullgjort motsvarande tidigare lärokurs. Som studerande kan också antas den som utbildningsanordnaren i övrigt anser ha tillräckliga förutsättningar att klara av gymnasiestudier. För gymnasiets del har bestämmelsen i första hand tillämpats på invandrare och personer som studerat utomlands. Vid antagningen av studerande till en gymnasieutbildning, där man följer en läroplan som betonar ett eller flera läroämnen, kan utbildningsanordnaren också beakta den sökandes övriga utbildning, fritidsintressen och andra tilläggsprestationer.

En studerande har rätt att få tidigare fullgjorda studier som överensstämmer med målen för och det centrala innehållet i läroplanen eller på annat sätt förvärvat kunnande bedömda och erkända. Genom att få kompetensen erkänd kan de studerande få obligatoriska, fördjupade eller tillämpade studier som ingår i gymnasiets lärokurs tillgodoräknade och ersatta. I fråga om erkännande av den studerandes kompetens iakttas vad som föreskrivs i gymnasielagen om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kompetensen uppvisas på det sätt utbildningsanordnaren bestämmer. Beslut om erkännande av kompetens ska på särskild begäran fattas innan nämnda studier eller en studiehelhet som gäller den kompetens som ska tillgodoräknas inleds. Närmare bestämmelser om erkännande av kompetens och om förfarandet vid erkännande av kompetens utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

Erkännande av studier och annan kompetens gäller gymnasieelever som har kompetens som förvärvats på annat sätt än genom examina, delar av examina och andra studieprestationer eller i arbetslivet. Erkännande av kompetens som förvärvats i arbetslivet gäller särskilt vuxenstuderande. Uppbyggnaden av gymnasieutbildningen möjliggör förhållandevis väl att studier som fullgjorts och kompetens som förvärvats på annat håll erkänns som en del av examen, framför allt när det gäller tillämpade kurser som ingår i gymnasiets läroplan, men också obligatoriska och fördjupade studier.

Trots att studentexamen uttryckligen är en examen som avslutar gymnasieutbildningen, har också andra än studerande som avlagt gymnasiets lärokurs rätt att delta i studentexamen och de prov som ingår där om de har avlagt

- 1) gymnasiets lärokurs eller motsvarande lärokurs vid ett utländskt gymnasium,
- 2) en yrkesexamen som omfattar minst två och ett halvt år,
- 3) en examen eller studier som är kortare än den examen som avses i 2 punkten, förutsatt att examen eller studierna bygger på grundläggande utbildning i minst två år eller motsvarande tidigare lärokurs, samt de extra studier som föreskrivits av examenskommissionen.

En studerande som har för avsikt att avlägga en yrkesexamen kan delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande deltar i den utbildning som leder till examen i fråga. En studerande kan delta i examen tidigast efter att ha fullgjort studier som omfattar ett och ett halvt år.

8.1.2 Erkännande av kunnande inom yrkesutbildningen

Enligt lagen om yrkesutbildning kan som studerande till utbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen antas den som har slutfört den grundläggande utbildningens lärokurs eller fullgjort motsvarande tidigare lärokurs. Som studerande kan också antas någon annan som av utbildningsanordnaren anses ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna. I fråga om sökande till en utbildning kan utbildningsarrangören av särskilda skäl som hänför sig till den studerandes person godkänna högst 30 procent av de studerande som antas till varje urvalsenhet oavsett urvalspoäng. Särskilda skäl som hänför sig till den

studerandes person är till exempel avsaknad av grundläggande yrkesutbildning, svårigheter att jämföra skolbetygen, orsaker som har att göra med fritidsverksamhet och inlärnings svårigheter.

En studerande har rätt att få tidigare slutförda studier som till sina centrala delar motsvarar målen och kraven i läroplanen eller kunnande som förvärvats på annat sätt bedömda och erkända. Genom erkännande av kunnande kan den studerande få obligatoriska, alternativa eller valfria studier tillgodoräknade eller ersatta. Vid behov ska överensstämmelsen i fråga om kunnande visas, t.ex. genom yrkesprov. Vid yrkesproven kan en studerande visa såväl under studietiden som tidigare förvärvat kunnande. Beslut om erkännande av kunnande ska fattas innan studierna i fråga eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds.

Enligt förordningen om yrkesutbildning ska en studerande ansöka om bedömning och erkännande av studier som genomförts på annat håll eller kunnande som förvärvats på annat sätt. Ansökan ska göras i tillräckligt god tid innan studierna eller studiehelheten i fråga inleds. Den studerande ska visa en sådan utredning över sina studier eller sitt kunnande som bedömningen av kunnandet förutsätter. Omdömena om tillgodoräknade studier som har slutförts på annat håll eller omdömena om kunnande som har förvärvats på annat sätt antecknas i den studerandes betyg.

I praktiken erkänner utbildningsanordnarna oftast gymnasiestudier och studier som tidigare fullgjorts för en annan yrkesinriktad grundexamen. Erkända studier är främst gemensamma studier som hör till en examen (delar av examen som kompletterar yrkesskickligheten). Erkännande av kunnande förkortar studietiden i stora och medelstora utbildningsanordnarens läroanstalter, men bara i någon mån i mindre utbildningsanordnarens läroanstalter. Utbildningstiden förkortas oftast bland dem som tidigare avlagt en annan examen. I vilken utsträckning studietiden förkortas beror på examen i fråga och schematekniska faktorer. Erkännande av kunnande som förvärvats genom arbetserfarenhet upplevs som diffust, och erkännandep Praxis varierar mellan utbildningsanordnarna.

Fristående yrkesexamina kan avläggas oberoende av hur yrkesskickligheten har förvärvats. Vid fristående examina, liksom inom annan yrkesutbildning, bygger bedömningen på en kriteriebaserad bedömning av yrkesskickligheten. Genom ett brett trepartssamarbete

säkerställs att bedömningen av yrkesskickligheten är tillförlitlig. Yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen och specialyrkesexamen kan avläggas som fristående examen. För avläggande av fristående examen krävs i princip ingen utbildning. Den kompetens som fastställts i examensgrunderna kontrolleras vid examenstillfället. Fristående examina avläggs vanligen inom ramen för den utbildning som förbereder för fristående examen. I praktiken deltar så gott som alla i enlighet med sitt individuella studieprogram i utbildning som förbereder för fristående examen och som regleras genom lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning. Det är ytterst få som har avlagt fristående examen med enbart arbetserfarenhet eller på annat sätt förvärvat kunnande som grund, det gäller bara knappt tio procent av prestationerna.

Inom systemet med fristående examina har man som ambition att för varje vuxen person som ansöker om att få avlägga examen individualisera förvärvandet av den nödvändiga yrkeskunskapen liksom yrkesprovsprocessen på grundval av erkännande av tidigare förvärvat kunnande. Examensarrangören eller utbildningsanordnaren ger den som ansöker om att få avlägga examen eller bli elev på basis av erkänt kunnande först vägledning till adekvat examen och sedan vidare till att avlägga hela examen eller delar av den eller till att skaffa sig den yrkeskunskap som saknas. Tidigare förvärvat yrkeskunskap och annat kunnande godkänns som avlagd examen, om examinandens har tillförlitliga, tidigare dokumenterade yrkesprov som bedömarna godkänner enligt trepartsprincipen.

8.1.3 Erkännande av kunnande i högskolor

Behöriga för universitetsstudier är enligt nuvarande lagstiftning också sökande som universitetet konstaterar ha tillräckliga kunskaper och färdigheter för studierna oberoende av grundutbildning. En yrkeshögskola kan som studerande anta en person, om den anser att personen har tillräckliga kunskaper och färdigheter för studierna. Tanken är att högskolan ska bedöma om sökanden har sådana kunskaper att han eller hon kan anses vara behörig för högskolestudier. Högskolan ska fastställa högskolebehörigheten före antagningsförfarandet.

Lagstiftningen gör det möjligt att smidigt räkna tidigare förvärvat kunnande till godo i studierna vid högskolor. Enligt universitetslagstiftningen har studerande som avlägger examen rätt att efter beslut av universitetet tillgodoräkna sig studier som studeranden har fullgjort vid en annan högskola i landet eller utomlands eller vid någon annan läroanstalt och

ersätta studier som ingår i examen med studier på samma nivå. Enligt beslut av universitetet har studerande rätt att tillgodoräkna sig och ersätta studier som ingår i examen också med kunnande som påvisats på annat sätt. Enligt lagstiftningen ska yrkeshögskolan sörja för att studerande, på de grunder som bestäms i examensstadgan, vid avläggande av examen kan tillgodoräkna sig motsvarande studier som personen har fullgjort vid en annan högskola i landet eller utomlands eller vid någon annan läroanstalt och ersätta studier och praktik som ingår i examen med studier på samma nivå eller med motsvarande praktik eller arbetserfarenhet.

I bestämmelserna om universitet och yrkeshögskolor föreskrivs dessutom om studerandes möjlighet att söka ändring eller rättelse i högskolans beslut. Rättelseförfarandet är en intern behandling av ärendet i fråga vid högskolan. Enligt bestämmelserna om yrkeshögskolor gäller sökande av rättelse såväl bedömningen av studieprestationer som tillgodoräkning av studier som fullgjorts på annat håll. Enligt bestämmelserna om universitet har studerande rätt att söka ändring i bedömningen av studieprestationer. Till studieprestationer som fullgörs vid universitet hör doktors- och licentiatavhandlingar, avhandlingar som ingår i de fördjupade studierna samt sådana skriftliga eller muntliga förhör, föredrag samt konstnärliga eller andra prestationer som ingår i universitetets undervisningsplan.

De allmänna inlärningsmålen för högskoleexamina utgör grunden för bedömningen av kunnandet. Enligt den arbetsgrupp som utrett erkännandet av tidigare förvärvat kunnande i högskolorna (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:4, på finska) tillgodoräknas studier vid universitet i större utsträckning än studier som fullgjorts vid yrkeshögskolor såväl för universitetsexamina som för yrkeshögskoleexamina. Det anses att yrkeshögskolestudier inte ger tillräckliga sådana teoretiska och metodiska färdigheter eller studiefärdigheter och förmåga att lära sig som behövs vid universitet. Möjligheten att tillgodoräkna sig studier underlättas av god kännedom om innehållet i tidigare fullgjorda studier.

I bestämmelserna om högskolor anges ofta också vissa allmänna innehållsliga riktlinjer för tillgodoräkning av studier. En studerande kan inte räkna sig till godo till exempel lärdomsprov som ingår i en tidigare avlagd examen, och studier som ingår i examen på andra stadiet eller som ger behörighet för någon annan examen kan inte tillgodoräknas vid yrkeshögskolor. Vid många högskolor gäller att en examen kan innehålla tillgodoräknade

studier bara i den mån att de tillsammans med de fullgjorda studierna inte överskrider examens omfattning. I sådana fall då man satt ett tak för mängden tillgodoräknade studier, är det oftast fråga om högst hälften av studierna. Samma studieprestation kan inte tillgodoräknas två gånger, förutom universitetsstudier i språk och kommunikation.

Erkännande av all tidigare förvärvat kunnande vid högskolorna är en tämligen ny företeelse, och kunnande som förvärvats på något annat sätt än inom den formella utbildningen identifieras och erkänns i förhållandevis liten utsträckning. Vid universiteten har det inte varit möjligt att tillgodoräkna sig kunnande som förvärvats på annat sätt än inom den formella utbildningen före statsrådets förordning om universitetsexamina som trädde i kraft den 1 augusti 2005. Bestämmelser om tillgodoräkandet av studier vid yrkeshögskolor finns i statsrådets förordning om yrkeshögskolor som trädde i kraft den 1 augusti 2003. När det gäller hur kunnande som har förvärvats på annat sätt än genom formell utbildning ska tillgodoräknas i praktiken innehåller de flesta yrkeshögskolors examensstadgor fler och noggrannare riktlinjer än universitetens motsvarande bestämmelser.

Den inhemska lagstiftningen täcker också erkännande av kunnande som förvärvats utomlands. Med tanke på den internationella rörligheten är det en viktig fråga. För akademiskt erkännande av examina och studier finns det internationella avtal och rekommendationer av vilka de viktigaste är Europarådets och UNESCO:s avtal på det europeiska området. Konventionen från 1997 om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen (den s.k. Lissabonkonventionen) anger de allmänna principerna för erkännande av studier och examina och tar särskilt upp erkännande av examina, studieperioder och högskoleexamina som ger högskolebehörighet samt erkännande av flyktingars examina. För Finlands del trädde konventionen i kraft den 1 mars 2004. I Finland hör alla universitet, yrkeshögskolor, Försvarshögskolan och Högskolan på Åland till konventionens tillämpningsområde. Den finländska lagstiftningen omfattar åtagandena i Lissabonkonventionen.

8.1.4 Erkännande av kunnande inom utbildningen på övriga förvaltningsområden

Försvarsförvaltningens och gränsbevakningsväsendets militärvetenskapliga examina, brottspåföljdsområdets utbildningsprogram (socioinom, YHS), utbildningsprogrammet för

brandbefäl (ingenjör, YHS) och polisbefälsexamina ingår i det allmänna examenssystem som sorterar under undervisningsministeriet. Beträffande dessa utbildningar tillämpas därför vid erkännande av kunnande de principer för erkännande som högskolor tillämpar (beskrivning i avsnitt 8.1.3).

Inom utbildningen på övriga förvaltningsområden iakttas också i övriga avseenden samma principer för erkännande av kunnande som gäller för det allmänna utbildningssystemet under utbildningsförvaltningen. Inom erkännandesystemen på de övriga förvaltningsområdena identifieras och erkänns framför allt det kunnande som förvärvats genom studier. Studerande har rätt att tillgodoräkna sig studier som fullgjorts på annat håll eller kunnande som förvärvats på annat sätt, om studierna och kunnandet överensstämmer med målen för läroplanen och det centrala innehållet i den. Beslutet om tillgodoräkning och erkännande av kunnande fattas av den berörda läroanstalten. Det blir en utmaning att vidareutveckla spelregler och tillvägagångssätt som kan användas för identifiering och erkännande av i övrigt förvärvat kunnande, i synnerhet de kunskaper och färdigheter som uppnåtts genom arbetserfarenhet.

8.1.5 Erkännande av examina som avlagts och kompetens som förvärvats utomlands med tanke på behörighet och yrkeskompetens

För att en person ska kunna påvisa tjänstebehörighet och utöva reglerade yrken i Finland krävs beslut av en behörig myndighet, om examen har avlagts utomlands.

Utbildningsstyrelsen beslutar om vilken yrkeskompetens en utländsk examen medför bl.a. i fråga om följande reglerade yrken: lärare, examina på det juridiska området, socialarbetare, socialhandedare och personal inom räddningsväsendet. Om en EU-/EES-medborgare som är behörig i ett annat EU-/EES-land ansöker om att få sin yrkeskompetens erkänd, kan Utbildningsstyrelsen kräva att personen avlägger ett lämplighetsprov eller genomgår en anpassningstid för att påvisa sin behörighet. För de yrken som nämns ovan har lämplighetsprov utarbetats i samarbete med finländska högskolor och läroanstalter. I lämplighetsprovet ska personen visa att han eller hon har den kompetens som krävs för yrket i fråga i Finland. I sina beslut beaktar Utbildningsstyrelsen förutom själva examen också övrigt kunnande och arbetserfarenhet.

Rätt att utöva yrke i Finland behöver bl.a. veterinärer, revisorer inom den offentliga förvaltningen, revisorer som är godkända av handelskammare eller centralhandelskammare, advokater och yrkesutövare inom sjöfarten. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården har etablerade förfaranden för legitimeringen av läkare som skaffat sig behörighet utomlands.

8.2 Åtgärder som främjar erkännandet av kunnande

Det finns redan stor erfarenhet av erkännandet av kunnande som förvärvats och examina som avlagts inom den formella utbildningen. Nedan framhålls därför särskilt erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. I samband med att fokus inriktades på erkännande av kunnande som förvärvats på annat håll än inom den formella utbildningen, började man också diskutera behovet av att särskilt identifiera och erkänna detta kunnande. Identifieringen av kunnande kan granskas ur såväl läroanstaltens som studerandenas synvinkel. Studerande har som ambition att förstå sitt tidigare förvärvat kunnande och strukturera den i relation till inlärningsmålen, så att de kan beskriva och påvisa sitt kunnande. Läroanstalten eller högskolan ska bedöma de resultat av lärande som studerandena visar upp och resultatens förhållande till inlärningsmålen för studierna och beviljar utifrån det tillgodoräknande. Erkännande innebär däremot att tidigare förvärvat kunnande ges officiell status. Kunnandet kan ha förvärvats genom formellt, icke-formellt eller informellt lärande.

Den rättsliga grunden för erkännande av tidigare förvärvat kunnande är belyst och olika instansers ansvarsområden klarlagda. De praktiska problemen har bl.a. att göra med tilltro, svårigheter att bedöma kunnandet, bristfälliga beskrivningar av det kunnande som krävs för avläggande av examen och, i synnerhet inom högre utbildning, i viss mån också tvivel om utbildning som har förvärvats på annat sätt än genom formellt lärande kan motsvara det kunnande som formell utbildning ger.

Under de senaste åren har man gått in för att främja erkännandet av tidigare förvärvat kunnande. År 2004 utarbetade en arbetsgrupp vid undervisningsministeriet principer för tillgodoräknande av studier som fullgjorts i gymnasium och inom yrkesutbildning, tidigare fullgjorda studier eller kvalifikationer som förvärvats på annat sätt (Erkännande av tidigare inhämtade kunskaper i utbildningssystemet, Undervisningsministeriets

arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:27, på finska). År 2007 utarbetade en arbetsgrupp vid undervisningsministeriet en promemoria om Erkännande av tidigare förvärvat kunnande i högskolorna (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:4, på finska).

För högskolornas del har arbetet fortsatt i Rådet för yrkeshögskolornas rektorer och Finlands universitetsrektors råd. I en arbetsgruppsrapport "Från inläring till kompetens: identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kompetens" (AHOT-rapporten), som offentliggjordes i mars 2009, ges rekommendationer gällande processer för identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande ur såväl högskolornas som studerandenas synvinkel samt förslag till fortsatta utvecklingsåtgärder. Enligt AHOT-arbetsgruppen är identifieringen och erkännandet av tidigare förvärvat kunnande en samlad helhet som omfattar praktiska processer och tillvägagångssätt. Vid erkännandet av tidigare förvärvat kunnande vid högskolor är det fråga om såväl nationella som internationella riktlinjer. Dessa syftar i sista hand till att säkerställa en hög utbildning som motsvarar samhällets behov och håller god kvalitet. En central fråga vid utvecklingen av identifierings- och erkännandeförfarandena är den nationella referensramen för examina och definieringen av inlärningsmålen/resultaten av lärandet (learning outcomes).

När det gäller identifieringen och erkännandet av tidigare förvärvat kunnande tillämpar högskolorna för närvarande en brokig praxis, som bör samordnas både nationellt och för varje utbildningsområde. Största delen av AHOT-arbetsgruppens rekommendationer gäller mekanismer och processer där det enligt AHOT-arbetsgruppen inte finnas några större skillnader mellan utbildningsområdena. Att processerna definieras såväl på högskolenivå som inom olika utbildningsområdena förenhetligar identifierings- och erkännandearbetet och förbättrar kvaliteten. Bland annat faktorer som tidigare kompetens som föråldras, ersättnings omfattning i studiepoäng och identifiering och erkännande av det kunnande som arbetserfarenhet medför leder dock till skillnader mellan olika utbildningsområden. Bearbetningen och främjandet av dessa kräver fortsatta utredningar enligt utbildningsområde på både utbildningsprogram- och examensnivå. AHOT-arbetsgruppen ansåg också att erkännande- och identifieringsprocessen ingår i utvecklingen av högskoleutbildningen och utbildningsförvaltningen. I rekommendationerna betonades därför vikten av att läroplaner och individuella utbildningsplaner utvecklas kompetensorienterat och att det skapas mer avancerade mekanismer för identifiering och erkännande av kunnandet hos dem som fullgjort

internationella studier. Dessutom behöver utbildningsvägarna mellan olika högskolesektorer och inom samma sektor belysas.

AHOT-arbetsgruppens rekommendationer om identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande gäller breda, betydelsefulla studiehelheter eller delar av examen. I högskolornas autonomi ingår att definiera hur breda eller betydelsefulla studiehelheterna eller delarna av examen är. Den ansvariga läraren kan fatta beslut om att ersätta enstaka kurser eller delar av studieperioder.

Det är en mycket stor utmaning att integrera kvalitetsaspekter i identifierings- och erkännandeförfaranden på både på process- och läroplansnivå. På processnivå kan förfarandena kopplas till högskolans kvalitetssystem.

AHOT-arbetsgruppen utarbetade också rekommendationer (5) gällande fortsatta åtgärder för utveckling av identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande. I dessa rekommendationer var det fråga om att utveckla kompetensorienteringen, stärka personalens kompetens, internationalisering, utveckla statistikföring och registrering och främja livslångt lärande genom AHOT-förfaranden.

En fortsättning på det ovan nämnda är ett projekt kring identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande i högskolorna (AHOT). Projektet, som startade i maj 2009 och ska pågå till slutet av april 2011, samordnas av Åbo universitet och Haaga-Helia yrkeshögskola. Syftet med projektet är att öka kunskaperna hos personalen vid högskolorna om identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande, om praxis vid bedömningen av kompetens och om planering av styrningen samt fördjupa samarbetet mellan högskolorna kring AHOT-förfaranden på olika utbildningsområden, utveckla rutinerna vid identifieringen av tidigare förvärvade kunskaper i samarbete med arbetslivet, bereda arbetet med utvecklingen av läroplaner i enlighet med den europeiska referensramen för kvalifikationer samt ta fram forsknings-, utrednings- och utvärderingsmaterial om införandet av AHOT-processen och tyngdpunkterna i utvecklingen av den. Målen genomförs med hjälp av utbildningsprogram, konsultationer, utvecklingsmöten, arbetslivsorienterade delprojekt och samarbete mellan olika utbildningsområden.

Ledningsgruppen för en totalreform av den yrkesinriktade vuxenutbildningen (AKKU) konstaterar i sin andra mellanrapport att utbildningsutbudet på andra stadiet av den yrkesinriktade grund- och tilläggsutbildningen och vid högskolorna och de finansiella grunderna för den behöver utvecklas, så att det sporrar till identifiering och erkännande av kunnande som förvärvats på olika sätt och till individualisering av utbildningen. Dessutom är det viktigt att i samarbete med utbildningsanordnare, aktörer i arbetslivet och andra centrala intressenter utarbeta rikstäckande rekommendationer om principer och praxis för identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande och sprida dessa till utbildningsanordnare. Också lärarnas förmåga att identifiera tidigare förvärvat kunnande bör förbättras genom allokering av medel för fortbildning av undervisningspersonal för att effektivisera identifieringen och erkännandet av kunnande samt individualiseringen. God praxis som gäller identifiering och erkännande av kunnande/kompetens och individualisering sprids via utbildning och utvecklingsprojekt.

9 Utveckling av referensramen till en referensram för kunnande

Arbetsgruppen har i uppdrag att lägga fram förslag om huruvida den nationella referensramen kan utvidgas i riktning mot en referensram för kunnande, så att man kan använda den för att beskriva samlade kompetenser utanför det egentliga examenssystemet.

Enligt arbetsgruppen bör referensramen för examina successivt utvecklas till en referensram för kunnande. Annars är det inte möjligt att fullt ut dra nytta av de fördelar som referensramen ger. Enbart en referensram för examina främjar inte i tillräcklig grad genomförandet av principen om livslångt lärande.

9.1 Samlade kompetenser utanför examenssystemet

Nedan behandlas frågor om samlade kompetenser som diskuterats i arbetsgruppen. Samtidigt görs en bedömning av i vilken mån de passar in i en referensram för kompetens.

9.1.1 Specialkompetenser för högskoleutbildade

Med specialkompetenser för högskoleutbildade avses breda samlade kompetenser som behövs i arbetslivet och som avläggs efter en högskoleexamen vid yrkeshögskolor eller universitet. Specialkompetenserna utformas med utgångspunkt i arbetslivet, och det bör finnas ett långvarigt behov av dem på arbetsmarknaden. De bör grunda sig på arbetslivets behov av yrkeskompetens, och dessutom tillföra utvecklingen av den yrkesmässiga specialkompetens som behövs i arbetslivet ett betydande mervärde. Specialkompetenserna för högskoleutbildade ger inga formella behörigheter, till exempel behörighet som lärare. Formella behörigheter regleras genom lagstiftningen på olika förvaltningsområden, och syftet med specialkompetenserna för högskoleutbildade är inte att ändra eller öka behörighetsvillkoren.

Specialkompetenserna för högskoleutbildade är bara inriktade på att utveckla en mer djupgående kompetens som förutsätter omfattande och fördjupad inläring och utbildning. Specialkompetenserna omfattar 30–60 studiepoäng. De kunskaper som behövs för specialkompetenserna för högskoleutbildade kan studerandena tillägna sig via en mängd olika utbildnings- och inlärningsvägar (t.ex. specialiseringsstudier, annan kompletterande utbildning, personalutbildning, arbetskraftspolitisk utbildning, självständiga studier, kompletteringsutbildning baserad på läroavtal). Till specialkompetenserna hör därför yrkesprov som kan avläggas oberoende av hur kompetensen har förvärvats och stödjer inläringen i arbete. Högskolorna svarar för beskrivningen av specialkompetenserna för högskoleutbildade, tar emot yrkesprov och utfärdar betyg. Den kompetens som specialkompetenserna för högskoleutbildade medför ger en utvidgad, fördjupad och specialiserad yrkeskompetens på högskolenivå. Kompetensen är till sin karaktär typisk för högre utbildning, varvid bl.a. generiska färdigheter och abstrakt tänkande accentueras. Det kunnande som krävs för specialkompetenser för högskoleutbildade kan påvisas genom yrkesprov vid en högskola oberoende av var de kunskaper som krävs för yrkesproven har förvärvats.

För försvarsmaktens och gränsbevakningsväsendets del kan stabsofficerskurserna klassificeras som specialkompetenser för högskoleutbildade. Syftet med stabsofficerskursen är att ge de officerare eller specialofficerare som avlagt kursen med godkänt resultat förmåga att sköta stabsofficersuppgifter i krig, andra kriser och fred inom sin försvarsgren och sitt

vapenslag. Sådana uppgifter är till exempel planerings-, utvecklings- och ledningsuppgifter vid staber och militära inrättningar. Under stabsofficerskursen förbättras studerandenas förmåga att utvecklas som ledare i sin arbetsorganisation. Stabsofficerskursens studier omfattar minst 60 studiepoäng.

Arbetsgruppen anser det vara möjligt att redan nu inordna specialkompetenserna för högskoleutbildade i referensramen och föreslår att de inordnas på den nivå som motsvarar den examensnivå som specialkompetensen kan avläggas på.

9.1.2 Andra omfattande samlade kompetenser

Omfattande samlade kompetenser kan granskas exempelvis på grundval av om de är förknippade med ett visst behörighets- eller kompetenskrav (t.ex. pedagogiska studier som ger behörighet som lärare), eller om de avläggs enligt eget val för att förbättra kompetensen och yrkesskickligheten (t.ex. olika PD-studier eller körkorts- eller språkexamina). Nedan beskrivs samlade kompetenser som diskuterats i arbetsgruppen. Tanken med beskrivningen är inte att den ska vara heltäckande, utan att den ska vara ett exempel på diskussionsunderlag för det fortsatta arbetet med utvidgningen av referensramen till en referensram för kunnande.

Samlade kompetenser som är förknippade med behörighets- och kompetenskrav

En tydlig grupp för sig bildar de samlade kompetenser och studier som utgör behörighets- eller kompetenskrav för vissa yrken eller uppgifter. I sådana fall talar man om reglerade yrken. I Finland avses med reglerade yrken ett yrke eller en uppgift som för att få utövas kräver en viss i lag eller förordning föreskriven utbildning. I vissa fall kan en specifik bred samlad utbildning som medför en bestämd kompetens ge behörigheten eller kompetensen. Det krävs således inte alltid att man avlägger en examen.

I en internationell jämförelse har Finland få reglerade yrken, och en stor del av dem finns inom social- och hälsovården. För alla utbildningar som leder till reglerade yrken har fastställts en nivå som överensstämmer med direktivet om erkännande av yrkeskvalifikationer, det s.k. yrkeskvalifikationsdirektivet. Enligt det bör behörigheten eller kompetensen erkännas också i övriga EU-/EES-länder. Så gott som alla krav som gäller

utövning av reglerade yrken grundar sig på examina eller delar av examina som ingår i det officiella examenssystemet. Nedan följer exempel på yrken som är reglerade i Finland, den rättsliga grunden för dem och de utbildningar eller examina som de förutsätter.

Inom hälso- och sjukvårdssektorn innehåller lagen (559/1994) och förordningen (564/1994) om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården följande reglerade yrken: utbildad massör, närvårdare, psykoterapeut, hjälpmedelstekniker, farmaceut, fysioterapeut, tandhygienist, tandtekniker, fotterapeut, osteopat, barnmorska, laboratorieskötare, optiker, röntgenskötare, sjukskötare, munhygienist, hälsovårdare, ergoterapeut, specialisttandläkare, specialistläkare, tandläkare, läkare, provisor, psykolog, talterapeut, dietist, sjukhusfysiker, sjukhusgenetiker, sjukhuskemist och sjukhusmikrobiolog.

Reglerade yrken på det sociala området (272/2005 och 608/2005) är till exempel närvårdare (sociala området), barnträdgårdslärare, socialhandledare och socialarbetare.

Liksom i de flesta andra länder inom Europeiska unionen är läraryrket ett reglerat yrke också i Finland. Bestämmelser om behörighetskraven för lärare finns i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). I de flesta fall krävs det att lärare har fullgjort pedagogiska studier för lärare som omfattar minst 60 studiepoäng. I behörighetsvillkoren ingår också bestämmelser om behörigheten bl.a. hos dem som ger undervisning på främmande språk och undervisning som baserar sig på särskilda pedagogiska system (t.ex. steiner- eller montessoripedagogik).

Bestämmelser om veterinärers behörighetskrav finns i lagen om utövning av veterinäryrket (29/2000).

Enligt biblioteksförordningen (1078/1998) ska den som arbetar på bibliotek beroende på uppgift ha utbildning inom området för biblioteks- och informationstjänster, yrkesexamen i informations- och bibliotekstjänst eller minst yrkesinriktad grundexamen och dessutom ha avlagt 20 studieveckors ämnesstudier eller yrkesinriktade studier inom området för biblioteks- och informationstjänster.

Kyrkans tjänster regleras genom beslut av biskopsmötet, kyrkolagen (1054/1993) och kyrkoordningen (649/2000 och 1055/1993). Reglerade yrken är till exempel kantor,

prästämbetet och lektor. För exempelvis tjänsten som diakon krävs socionomexamen (YHS) eller sjukskötarexamen (YHS) som omfattar minst 90 studiepoäng teologiska studier och studier som anknyter till församlingens och kyrkans arbete.

På olika förvaltningsområden finns en mängd enskilda reglerade yrken. Sådana är bl.a. trafiklärare (358/2003), kranförare (mobilkranförare och tornkranförare 403/2008), laddare (122/2002), patentombud (636/1969) och dykare eller personer som utför arbeten under vatten (127/2002). Inom försvarsmakten avläggs ett stort antal militärvetenskapliga och andra examina som kan ge personalen vid försvarsmakten eller värnpliktiga förarutbildning eller behörighet som bl.a. sprängare, dykare, militärflygare eller vakthavande styrman. Vid Gräns- och sjöbevakningsskolan ordnas grundkurser som utgör behörighetsvillkor för tjänster som sjöbevakare och gränsbevakare och fortsättningskurser som är behörighetsvillkor för tjänster som översjöbevakare och övergränsbevakare (269/2000). Också inom tullväsendet och Statens järnvägar finns utbildningsmoduler som en person måste ha fullgjort för att få utöva vissa uppgifter. Sådana är t.ex. utbildningen för lokförare och konduktörer samt yrkesinriktade kurser och kurser inom tullväsendet.

Samlade kompetenser som syftar till att höja kompetensen och yrkeskunskapen

En annan grupp som kan urskiljas är etablerade, allmänt kända och breda samlade kompetenser som avläggs för att komplettera, uppdatera eller bredda en kompetens som förvärvats redan tidigare till exempel genom en utbildning som lett till examen eller på annat sätt.

I synnerhet inom högskoleutbildningen finns det på olika förvaltningsområden ett stort utbud av olika PD-studier (professional development) som anknyter till utvecklingen av den egna kompetensen. Att delta i PD-studier är vanligen frivilligt, och studierna kan bedrivas enligt egna behov och i egen takt. Också innehållet kan i många fall väljas tämligen fritt. PD-studier är ofta förknippade med en individuell studieplan och studierna bedrivs vid sidan av arbetet.

Vid yrkeshögskolorna kan man bedriva yrkesinriktade specialiseringsstudier som är omfattande fortbildningsprogram som grundar sig på en yrkeshögskoleexamen. Studiernas omfattning är 30–60 studiepoäng. Universitetens specialiseringsstudier är studier som kompletterar examenssystemet och en förutsättning för utvecklingen i yrket. Studierna, som,

omfattar minst 20 studieveckor, ordnas av universiteten för personer som har avlagt en högskoleexamen eller för andra som har tillräckliga studiefärdigheter. Liknande specialiseringsstudier finns också på andra förvaltningsområden, t.ex. specialiseringsstudier för polisbefäl avsedda för personer som har avlagt juris kandidatexamen och är anställda inom polisen.

I samband med den grundläggande yrkesutbildningen kan för studerande ordnas annan verksamhet med nära anknytning till den yrkesinriktade undervisningen. Vid yrkesläroanstalter är det möjligt att ordna olika förberedande utbildningar, t.ex. undervisning och handledning för studerande med funktionshinder i tränings- och rehabiliteringssyfte, utbildning som förbereder invandrare för grundläggande yrkesutbildning och orienterande och förberedande utbildning inför grundläggande yrkesutbildning (yrkesstart). Dessutom kan man ordna undervisning i huslig ekonomi. Dessa olika utbildningar i tränings- och rehabiliteringssyfte, de orienterande och förberedande utbildningarna och undervisningen i huslig ekonomi omfattar 20–40 studieveckor och är utbildningsmoduler som bygger på de läroplansgrunder som fastställts av Utbildningsstyrelsen.

Olika slags datakörkort är en etablerad företeelse i arbetslivet, och det är många som avlägger dem. De körkort som gäller datorer och dataarbete är välkända inom landet och deras jämförbarhet på det internationella planet är god.

Allmänna språkexamina är språkfärdighetsexamina som riktar sig till vuxna och stödjer sig på lagen (964/2004) och statsrådets förordning (1163/2004) om allmänna språkexamina. Examina mäter språkkunskapen i sådana praktiska situationer där den vuxne är tvungen att tala, lyssna, skriva eller läsa ett främmande språk antingen i Finland eller utomlands. Allmän språkexamen kan avläggas i följande språk: engelska, spanska, italienska, franska, svenska, samiska, finska och ryska.

Folkhögskolorna ordnar långa utbildningar, dvs. långa kurser som är utbildningsprogram som varar från fyra veckor till flera månader. Dessa höjer studerandenas arbetslivskompetens och yrkeskvalifikationer. Folkhögskolorna själva utformar målen för utbildningsprogrammen inom det fria bildningsarbetet och innehållet i dem och klassificerar sin utbildning som yrkesförberedande frivillig vuxenutbildning. En del av folkhögskolorna har inriktat sin utbildning på grupper av studerande med särskilt behov av stöd. För personer som har

inlärningssvårigheter eller upplevt utbrändhet erbjuds studieinriktad rehabilitering. Folkhögskolorna ordnar också integrationsutbildning för invandrare.

Värnpliktstjänstgöringen varar från ett halvt till ett år. Under värnpliktstiden avläggs examen på det militära området. Under värnpliktstiden kan den värnpliktige dessutom genomgå en officerskurs, reservofficerskurs samt ledar- och utbildarutbildning. Vidare ordnas också olika kurser som ger de värnpliktiga behörighet som bl.a. militärförare, sprängare och dykare.

9.2 Funderingar kring utvecklingen av den nationella referensramen

Enligt arbetsgruppen bör man i första hand gå in för att införliva tidigare förvärvat kunnande med de examina som ingår i det officiella examenssystemet och i referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande. Framför allt vill arbetsgruppen medverka till ett smidigare system för erkännande av tidigare förvärvat kunnande som en del av officiella examina. Arbetsgruppen vill att större vikt fästs också vid granskningen av sådana breda samlade kompetenser som förvärvats på något annat än undervisningsministeriets förvaltningsområde och att de granskas med utgångspunkt i resultaten av lärandet och smidigare än vad nu är fallet räknas studerandena till godo i de examina som avläggs på undervisningsministeriets förvaltningsområde.

Även om arbetsgruppen i sitt arbete har betonat erkännande av kunnande inom ramen för officiella examina, föreslår den att referensramen utvidgas mot en referensram för kunnande. På detta stadium har förutom examina också specialkompetenser för högskoleutbildade inordnats i referensramen. I tidigare avsnitt av promemorian har arbetsgruppen dessutom behandlat inplaceringen av breda samlade kompetenser på vissa andra förvaltningsområden, t.ex. utbildningsmodulen för militäryrkesstudier och grundutbildningen för gräns- och sjöbevakare, på kravnivåerna i den nationella referensramen.

Om utvecklingen går mot en referensram för kunnande, kan det bli fråga om sådana helheter som avläggs i stor omfattning och för vilka kompetenskraven har fastställts av en behörig instans. Utan tydliga kompetenskrav är det inte möjligt att besluta om hur den samlade kompetensen ska inplaceras i referensramen. Undervisningsministeriet föreslås bli behörig instans när det gäller kopplingen till referensramen.

10 Fortsatta åtgärder

I avsnitt 5–8 i promemorian har arbetsgruppen tagit upp fortsatta åtgärder som gäller den innehållsliga och funktionella utvecklingen av den nationella referensramen för examensbaserat och övrigt kunnande och som har att göra med bl.a. ny lagstiftning, övergripande granskning av examenssystemet, åtgärder som främjar erkännande av kunnande, olika aktörers roll när referensramen administreras och utvecklas och när man informerar om den samt utvidgningen av referensramen mot en referensram för kunnande. Nedan berörs kort de åtgärder som kommer att vidtas direkt efter att arbetsgruppspromemorian har offentliggjorts.

Arbetsgruppen föreslår att undervisningsministeriet samordnar de fortsatta åtgärderna. Arbetsgruppspromemorian kommer att bli föremål för en omfattande remissbehandling i augusti. Nödvändiga ändringar kommer att göras utifrån de synpunkter och kommentarer till promemorian som inkommer genom remissbehandlingen, i synnerhet beträffande kompetensbeskrivningarna och lagförslagen.

För att samordna det fortsatta arbetet kommer undervisningsministeriet att tillsätta en arbetsgrupp som till sin sammansättning motsvarar den arbetsgrupp som berett promemorian. Det fortsatta arbetet gäller framför allt information, nödvändiga ändringar i promemorian, lagberedning och utveckling av referensramen mot en referensram för kunnande. I egenskap av nationellt samordningsorgan för referensramen svarar Utbildningsstyrelsen för egen del för informationen och eventuell utbildning.

Arbetsgruppspromemorian översätts till engelska. Undervisningsministeriet är samordnare för att den rapport om Finlands nationella referensram för examensbaserat och övrigt kunnande och kopplingen av dess nivåer till den europeiska referensramen för kvalifikationer som avses i avsnitt 7.2. Rapporten ska användas i internationella sammanhang och utarbetas i enlighet med gemensamma internationella kriterier.

Beredningen av en lag och förordning om en nationell referensram för examensbaserat och övrigt kunnande inleds hösten 2009. Vid beredningen kommer man att beakta de synpunkter

och kommentarer som inkommit i samband med remissbehandlingen och en sammanställning av synpunkter från olika seminarier om den nationella referensramen.

NATIONELL REFERENS RAM FÖR EXAMENSBASERAD OCH ÖVRIG KOMPETENS					Bilaga 1			
	1	2	3	4	5	6	7	8
Kunskaper	Har de allmänna kunskaper som krävs för studier och för att kunna utföra enkla uppgifter under direkt övervakning i ett strukturerat sammanhang.	Har de baskunskaper på sitt område som behövs för att använda relevant information för utförande av uppgifter och lösning av rutinartade problem.	Känner till de fakta, principer, processer och allmänna begrepp på sitt område som behövs för att kunna utföra uppgifter och lösa problem.	Har sådana faktabaserade och teoretiska kunskaper i breda sammanhang inom sitt område som behövs för lösningar på specifika problem inom sitt område.	Har övergripande och/eller specialiserade faktabaserade och teoretiska kunskaper inom sitt område och kan utnyttja dessa kunskaper och färdigheter för att utarbeta kreativa lösningar på praktiska problem. Är medveten om gränserna mellan kunskaper på olika områden.	Har inom sitt område övergripande och avancerade kunskaper som inbegriper kritisk förståelse för och bedömning av teorier, centrala begrepp, metoder och principer. Har förståelse för omfattningen av och gränserna för olika yrkessektorer och/eller discipliner.	Har omfattande och mycket specialiserade kunskaper om begrepp, metoder och data som motsvarar den specialiserade kunskapen i branschen och som ligger till grund för självständigt tänkande och/eller forskning. Är medveten om kunskapsfrågor som gäller området och beröringspunkterna mellan olika områden och kan kritiskt granska dessa och ny information.	Behärskar omfattande helheter och sammanhang. Behärskar kunskaper, färdigheter och/eller teorier på den mest avancerade och/eller mest specialiserade och fördjupade nivån och i beröringspunkterna mellan olika områden. Uppvisar förmåga till kreativa tillämpningar. Kan skapa ny kunskap genom att följa god vetenskaplig praxis.
Arbetsätt och tillämpning (färdigheter)	Har de grundläggande färdigheter som krävs för studier och för att kunna utföra enkla uppgifter under direkt övervakning i ett strukturerat sammanhang.	Har de kognitiva och praktiska grundläggande färdigheter på sitt område som behövs för att använda relevant information till utförande av uppgifter och lösning av rutinartade problem. Kan följa enkla regler och i en	Har vissa kognitiva och praktiska färdigheter som behövs för att kunna utföra uppgifter och lösa problem. Kan välja och använda grundläggande metoder, verktyg, material och information. Kan anpassa sin verksamhet till	Har vissa kognitiva och praktiska färdigheter som behövs för lösningar på specifika problem inom sitt område. Kan arbeta självständigt i miljöer som vanligtvis är förutsägbara men kan ändras.	Har de övergripande kognitiva och praktiska färdigheter som behövs för att utarbeta kreativa lösningar på praktiska problem. Kan arbeta självständigt i föränderliga miljöer.	Har avancerade färdigheter som inbegriper skicklighet, förmåga att tillämpa och förmåga till innovativa lösningar som behövs för att lösa komplicerade eller oförutsägbara problem inom ett specialiserat yrkes-, vetenskaps- eller konstområde.	Har förmåga att lösa krävande problem inom forskning och/eller innovativ verksamhet för att utveckla nya kunskaper och förfaranden och tillämpa och integrera kunskaper från olika områden.	Har förmåga till självständigt och innovativt vetenskapligt och yrkesmässigt forskningsarbete. Kan utveckla yrkesrelaterade uppgiftsområden och/eller discipliner. Kan utveckla och tillämpa nya idéer, teorier, tillvägagångssätt

		övervakad miljö använda vanliga redskap och verktyg som kräver ett visst mått av självständighet.	rådande förhållanden och aktuell miljö vid problemlösning.					eller processer i de mest krävande verksamhetsmiljöer.
Ansvar, ledning och företagande		Kan ta ansvar och agera självständigt	Tar ansvar för att egna uppgifter slutförs och agerar säkert i samarbetet med andra. Har som anställd förmåga att agera företagsmässigt.	Tar ansvar för att egna uppgifter slutförs och agerar säkert och ansvarstagande i samarbetet med andra. Kan bedriva en verksamhet och organisera arbetet ekonomiskt, framgångsrikt och planmässigt. Kan övervaka andras rutinarbete. Har förmåga att agera företagsmässigt som anställd eller som egenföretagare i branschen.	Har förmåga att utöva ledning och övervakning i miljöer där det finns oförutsägbara förändringar. Kan övervaka uppgifter som utförs av andra. Har goda förutsättningar att arbeta som egenföretagare i branschen.	Kan leda komplicerade yrkesrelaterade aktiviteter eller projekt eller arbeta självständigt i expertuppgifter i branschen. Kan fatta beslut i oförutsägbara verksamhetsmiljöer. Har grundläggande förutsättningar för att arbeta som egenföretagare i branschen.	Kan arbeta självständigt i krävande expertuppgifter i branschen eller som företagare. Kan leda och omvandla komplicerade och oförutsägbara situationer som kräver nya strategiska tillvägagångssätt. Kan leda organisationer och/eller människor.	Kan arbeta självständigt i de mest krävande expertuppgifter i branschen eller som företagare. Har förmåga att leda organisationer och/eller människor.
Utvärdering			Kan bedöma sin kompetens och sin arbets- eller studieverksamhet	Kan bedöma sin kompetens och förbättra sin arbets- eller studieverksamhet Kan utveckla sig själv och sitt arbete.	Kan bedöma och utveckla egna och andras prestationer och arbete.	Kan ta ansvar för bedömning och utveckling av sin egen kompetens och dessutom för enskilda personers och grupper utveckling.	Har förmåga att bedöma enskilda människors och grupper verksamhet. Kan bidra till ökade kunskaper och färdigheter på sitt område och/eller ta ansvar för andras utveckling.	Kan göra sådana synteser och kritiska bedömningar som behövs för att lösa komplicerade problem inom forskning och/eller innovation och utvidga och omdefiniera befintliga kunskaper eller

								yrkespraxis. Kan bidra med ökade kunskaper på sitt område och/eller ta ansvar för andras utveckling.
Nyckelfärdigheter för livslångt lärande	Tar under handledning ansvar för sitt lärande. Kan kommunicera muntligt och svarar på enkel skriftlig kommunikation på sitt modersmål	Tar ansvar för sitt lärande. Kan kommunicera muntligt och framställa vanlig text. Har grundläggande kunskaper i det andra inhemska språket och i åtminstone ett främmande språk.	Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera mångsidigt i växelverkan med andra i olika situationer samt framställa texter av många olika slag. Kan kommunicera internationellt och interagera på det andra inhemska språket och på åtminstone ett främmande språk.	Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera mångsidigt i växelverkan med andra i olika situationer och framställa mångskiftande texter, också sådana som anknyter till branschen i fråga. Kan kommunicera internationellt och interagera på det andra inhemska språket och på åtminstone ett främmande språk.	Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Kan kommunicera internationellt och interagera i den egna branschen på det andra inhemska språket och på åtminstone ett främmande språk.	Har förmåga till livslångt lärande. Kan i tillräcklig utsträckning kommunicera muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Kan kommunicera självständigt internationellt och interagera på det andra främmande språket och på åtminstone ett främmande språk.	Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera väl både muntligt och skriftligt med folk såväl i som utanför branschen. Behärskar krävande internationell kommunikation och kan interagera på det andra inhemska språket och på minst ett främmande språk.	Har förmåga till livslångt lärande. Kan kommunicera väl både muntligt och skriftligt med representanter för såväl vetenskapliga samfund som allmänheten om frågor som gäller det egna forskningsområdet och hela disciplinen och/eller yrkesområdet. Har förmåga till avancerad internationell kommunikation och kan interagera på det andra inhemska språket och på minst ett främmande språk.

Bilaga 2

ALTERNATIVA SÄTT ATT INORDNA YRKESINRIKTADE EXAMINA PÅ ANDRA STADIET I DEN NATIONELLA REFERENSRAMEN: JÄMFÖRELSE MELLAN ALTERNATIVEN

Alternativ 1	Alternativ 2
<p>De examina som fastställts i utbildningsförvaltningens eller andra förvaltningsområdens lagstiftning inordnas i den nationella referensramen så, att examina som hör till samma examenstyp alltid inordnas på samma nivå.</p>	<p>De examina som fastställts i utbildningsförvaltningens eller andra förvaltningsområdens lagstiftning inordnas i den nationella referensramen så, att examina som hör till samma examenstyp i första hand inordnas på samma nivå. Enskilda yrkesinriktade examina kan i undantagsfall dock hänföras till en högre eller lägre nivå än vad examenstypen förutsätter, om kravnivån för examen i fråga tydligt avviker från andra examina som hör till samma typ av examen.</p>
<p>Fördelar med alternativ 1</p> <ul style="list-style-type: none"> + I den nuvarande substanslagstiftningen för olika utbildningsformer skulle det på sin höjd behöva göras ändringar av teknisk karaktär. + Gör det finländska examenssystemet mer begripligt och genomskinligt, eftersom den nationella referensramen beskriver examenssystemet som en helhet och kopplar examenstyperna inom systemet till nivåerna i EQF. + Främjar examinas internationella jämförbarhet och erkännande på en allmän nivå. + Kräver inga större arbetsinsatser. Genomför EQF-rekommendationen med marginella nationella ansträngningar. Enkelt och överskådligt. + Arbetet resulterar bl.a. i ett informationsmaterial som beskriver det finländska examenssystemet och som kan utnyttjas också i det internationella samarbetet och användas vid information om referensramen. 	<p>Fördelar med alternativ 2</p> <ul style="list-style-type: none"> + Gör att kompetens och resultat av lärande synliggörs via den nationella referensramen såväl nationellt som internationellt. + Ökar i högre grad än alternativ 1 examenssystemets genomskinlighet och jämförbarhet. Ju närmare EQF-nivåerna de nationella referensnivåerna ligger, desto lättare blir den internationella jämförelsen och erkännandet av examina. + En styrka är å ena sidan den tydlighet och enkelhet som principen medför, å andra sidan den flexibilitet som variationsbredden möjliggör. Arbetet resulterar bl.a. i ett informationsmaterial som beskriver det finländska examenssystemet och som kan utnyttjas också i det internationella samarbetet och användas vid information om referensramen. + Betonar i högre grad än alternativ 1 vikten av att uppnå och bedöma resultaten av lärandet och stärker på så sätt referensramens styrkraft och betydelse för utvecklingen av utbildning och forskning. + Bidrar i högre grad än alternativ 1 till utvecklingen av referensramen mot en referensram för kompetens.
<p>Nackdelar med alternativ 1</p> <ul style="list-style-type: none"> – Främjar inte en jämförelse mellan kompetensmålen för olika examenstyper t.ex. i samband med människors rörlighet – (beskrivningen av den kompetens som olika examina förutsätter förblir på en allmän nivå). – Betonar inte tillräckligt kompetensmålen för enskilda examina och de resultat av lärande som examen medför. – Främjar inte i lika hög grad som alternativ 2 identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kompetens. – Alla examina som hör till samma examenstyp bör i fortsättningen hänföras till samma kravnivå, oberoende av behoven i arbetslivet i branschen i fråga. För att en examen ska överensstämma med 	<p>Nackdelar med alternativ 2</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kan orsaka behov av ändringar i övrig lagstiftning (bl.a. när det gäller fastställande av kompetensmål). – Att bygga upp referensramen kräver större arbetsinsatser än i alternativ 1, men kan genomföras inom den tidtabell som anges i EQF-rekommendationen. – Inte lika överskådlig som alternativ 1, eftersom examina av samma examenstyp kan hör till olika nivåer i den nationella referensramen. Om det finns många avvikelser från den lagenliga inplaceringen av examenstyperna i utbildnings-/examenssystemet, blir gränserna mellan olika examenstyper oklara. – Kan avspeglas i bedömningen av examina och

den befintliga klassificeringen av examenstypen och motsvarande nivå för examenstypen i EQF kan man då i vissa fall bli tvungen att under- eller överdimensionera examensmålen i förhållande till behoven i arbetslivet.

ansökningen till examensinriktad utbildning. Kan påverka bedömningen av examina och yrkesområden som hör till samma examenstyp.